

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇAĞDAS
FELSEFE

DOĞMAK

YENİ İNSANIN BAŞLANGICI

DOĞMAK

LUCE IRIGARAY

ÇEVİREN / NACİYE SAĞLAM

LUCE IRIGARAY

FOL

DOĞMAK
YENİ İNSANIN BAŞLANGICI

FOL 138

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 123
LUCE IRIGARAY 01

DOĞMAK – YENİ İNSANIN BAŞLANGICI–
LUCE IRIGARAY

ÇEVİREN: NACİYE SAĞLAM

ÖZGÜN ADI: TO BE BORN –GENESIS OF A NEW HUMAN BEING–
EDİSYON: LONDRA 2017

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: SECDEGÜL ERDİM
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-56-7

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

1. BASKI: EYLÜL 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

DOĞMAK YENİ İNSANIN BAŞLANGICI

LUCE IRIGARAY

ÇEVİREN
NACİYE SAĞLAM

LUCE IRIGARAY

Belçika doğumlu (1930). Lisans eğitimini (1954) ve yüksek lisansını Louvain Üniversitesi'nde yaptı (1956). 1960'ların başında Fransa'ya yerleşti ve Paris Üniversitesi'nde psikoloji alanında ikinci yüksek lisansını (1961) ve linguistik alanında doktorasını tamamladı (1968) Yine bu tarihlerde Jacques Lacan'ın psikanaliz seminerlerine katıldı. Kadının felsefe ve psikanalitik kuramdan dışlanışını eleştirdiği ikinci doktora tezi "Öteki Kadının Speculumu" bilim dünyasında sansasyon yarattı ve Vincennes Üniversitesi'ndeki işine son verilmesine yol açtı. Avrupa'da çok sayıda konferans ve seminer verdi; kürtaç hakkı ve gebeliği önleme konularında gösterilere katıldı. Rotterdam Erasmus Üniversitesi'nde felsefe bölümü başkanı oldu (1982). Bir süre Paris'te Centre National de Recherche Scientifique'te kadının ve erkeğin dili arasındaki farklılıkla ilgili çalışmalar yaptı. Felsefe, psikanaliz ve dilbilim alanlarında disiplinlerarası çalışmalarını sürdürmektedir. Başlıca eserleri: *Speculum de l'autre femme* (1974), *Ce sexe qui n'en est pas un* (1977), *The Forgetting of Air: In Martin Heidegger* (1983), *Éthique de la différence sexuelle* (1984), *J'aime à toi* (1992), *Başlangıçta Kadın Vardı* (2013), *Sharing the Fire: Outline of a Dialectics of Sensitivity* (2019).

NACİYE SAĞLAM

Batı Dilleri ve Edebiyatları bölümünden mezun oldu. Hacettepe Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık programında Bilge Karasu eserlerinin çevirileri üzerine yürüttüğü yüksek lisans tez çalışması için üç ay süreyle University of Iowa'da misafir araştırmacı olarak bulundu. Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kùltürlerarası Çeviribilim doktora programını Henry Miller çevirilerinin Türk yazın alanında konumlanışı üzerine yazdığı doktora teziyle tamamladı. Hâlen Fırat Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ:	11
MÜPHEM BİR KÖKEN	
1	
KENDİNİ DOĞURMAK	16
2	
DÜNYAYA GELMEK	20
3	
BÜYÜMEK	26
4	
DÜNYA'YA YERLEŞMEK	31
5	
KENDİNDE İKAMET	37
6	
BİR ARADA OLMAK	43
7	
KENDİ OLMAK	48
8	
BİR ŞEYİ YA DA BİRİNİ ÜRETMEK İÇİN DİL	54
9	
SÖZCÜĞÜN KAYNAĞI	61

10	
BİLGİ VE SORUMLULUKLAR EVRENİ	68
11	
KABUL VE TANIMA	74
12	
YENİDEN DOĞUŞ OLARAK ARZU	80
13	
SEVGİNİN GEREKLİLİĞİ	85
14	
BİRBİRİNİ DOĞURMAK	91
15	
YENİ BİR DÜNYAYA GEBE OLMAK	97
16	
GELECEĞİ DOĞURMAK	103
SONSÖZ:	109
KUMRUNUN AYAKLARINDA	
KAYNAKÇA	114
DİZİN	116

ÖNSÖZ: MÜPHEM BİR KÖKEN

Arayışlarımızı ve tasarılarımızı en çok tetikleyen, muhtemelen kökenlerimize dair gizemi açıklığa kavuşturma kaygısıdır. Bu soru kafamızı öyle kurcalar ki belki de kendimizde ve dünyada yaşamaya başlayamamışızdır henüz. Nereden geldiğimizi, kimden ya da neyden var olduğumuzu bilmek isteriz; böylece neyden ve kimden geldiysek onun devamı olarak yeşerebilir ve orada ikamet edebiliriz. Varlığı kök saldıği yer ile belirlenen bir ağaç olmaktır belki de en derin düşümüz. Bu yüzdendir durmaksızın soy kütüğümüzde, doğduğumuz yerde, kültürümüzde, dinimizde ya da dilimizde veya en uzak geleceğe yansıttığımız fakat gerçekte en fark edemediğimiz yakınlık arayışımıza denk düşen şeyde köklerimizi arayışımız. Kim geleceğe dair özelemlerinde, ötesine dair hayallerinde, tutku dolu arzularında köklerinin arayışında olmadığını söyleyebilir? Kim ve ne olduğuyla ilişki içerisinde kendisini konumlandırmak ve kendi kararlarını verebilmek için, kim köklerinin doğası üzerine yeterince kafa yormuştur? Ya da kim en azından köklerinin nelerden oluştuğunu anlamak adına gizli bir nostaljiye göre karar vermekten kaçabilir ki?

Bu tür bir kavrayış günümüzde imkânsızdır. Kendimizi köklerimizden kopararak –esriyerek– var oluruz. İki kişi arasındaki birleşmeden bir olarak doğarız. İki farklı varlık arasındaki birleşmenin meyveleriyiz her birimiz. Varlığımız, iki insanın arasındaki kesişimde yaşayan bir bedenlenişe tekabül eder. Bir erkeği ya da kızı dünyaya getirecek olan iki insan –bir erkek, bir kadın– arasındaki müphem buluşmanın gerçekleşmesidir varlığımız. Ebediyen mahrumuz kendimize ait bir kökten; çünkü ne bir bitkiyiz ne de bir Tanrı. Bitkisel bir varlığın kendi ihtiyacını temin edebilmesi ve

Tanrı'nın bir başlangıç ya da son olmaksızın kendine yeterliği ile varlık arasında her daim ikilemde kalacağız. Bizler, birleşmeden doğan bir esrime, özgülenez bir etkinliğin öngörülemez yükselişiyiz.

Varlığımızın kaynağı, her türlü tahmin ve hükümden sıyrılan iki terim arasındaki ilişkide asılı kalmıştır. Buna rağmen –kökensel açıdan tanımlanabilir bir 'olma hâli'nden' yoksun bir 'olmuşluk' hâliyle– bulunuruz orada. Hem Varlık'tan hem de varlıktan sorumluyuz. İki farklı insan arasındaki birleştirici halka olmanın verdiği gücü, şahsi varoluşa dair aşkınlığın mekânını koruyarak varlığı muhafazamıza almalıyız.

Böyle bir yazgıyı henüz üstlenemedik. İnsan olarak yazgımıza henüz uyum gösteremedik. Varlığının sorumluluğunu özgülenez bir özden almaya yazgılı insanlar olarak değil de hayvanlar âlemi ya da tanrısallığa kıyasla pay biçmekteyiz kendimize.

Heidegger, hümanizm olarak imgelediğimiz şeyin insanın insanlığına yeterli değeri vermediğini söylerken haklıydı (Krş. 'Letter on Humanism', *Basic Writings*). İnsan olarak yazgımız bir esrimeden var olmamızı yani varlığımızı esrik kılmamızı gerektirir. İnsan, bir hayvan gibi çevresinden ya da bir ağaç gibi köklerinden sağlamaz gelişimini. İnsan, kökleri ve geçmişiyle ilgili her türlü sürekliliğin ötesinde varlığının sorumluluğunu almalıdır. Başkaları Tanrı'ya, salt doğal içkinliğe ya da insan tarafından çeşitli biçimlerde inşa edilen dünyaya başvururken, Heidegger'in bu boşluğu gidermek için Varlık'ı seçmesi anlaşılabilir bir durum. Bununla birlikte insan ancak, kökleri ve çevresine dair –bir aralığı, boşluğu, hiçliği– bir süreklilik içinde olmama durumunu üstlenerek var olmaktadır. İnsan, sürdüğü yaşama sadakatle kendine bir varlık atfetmeli-

¹ Alanyazında 'olmak' şekliyle Türkçeye çevrilen 'to be' sözcüğü bu metinde Luce Irigaray'in kullanımı doğrultusunda anlam bütünlüğünün sağlanması açısından 'olma hâli' olarak çevrilmiştir. Nitekim Luce Irigaray *Sharing the Fire* isimli kitabında 'to be' ifadesini ideal bir öze tabi olmaktan çok, gizil güce dönüş için bir çağrı olarak kullandığını dile getirmektedir. (Çev.)

dir. Bir bakıma –bitki, hayvan ya da insan olsun– öteki(ler) ve dünya ile ilişki içerisinde insanlığını kurmalıdır. Burada sözü edilen, ötekiler ile ilişkili içinde olurken onlar olmaktan kaçınmamızı gerektiren, yani farklılığın temsil ettiği olumsuzluğa üstlenen bir ilişki içerisindeki varlıktır.

Oluş biçimimiz, çevremize olan ilgimizi ve onu oluşturan unsurları tanımlama girişimlerimizi açıklığa kavuşturur. Fakat böylesi bir tutum, ötekine öteki olarak duyulan saygı gereği onu kendi hâline bırakmak yerine, ona el koyarak bir bütüne kaynaştırma arzusundan kaynağını alır genellikle. Bu sebeple, onun sonucu olarak doğduğumuz ve sonsuza dek sürgün edildiğimiz çiftleşme sürecini, gerçeğin varlığını belirleyen –olan, orada olan– cinsel ilişkinin genel kullanımına dönüştürdük. Karşılaştığımız herkese ve her şeye mad-di ya da tinsel boyutta bir kaynak, bir varlık biçerek kendimize bir kök atfederiz. Ancak bu durumda, kökenimiz ve çevremizle ilgili esrime içerisinde olmamızı gerektiren yazgımızla uyuşamayız. Herkeste ve her şeyde kendi varlıklarını algılamaya çalışmak yerine, kabullenmeyi reddettiğimiz farklılığın varsızlığını dayatırız onlara. Tek efendisi ölüm olan dünyayı izdüşümsel somutlaştırmalarımızdan oluşan bir tür sergide yönetiriz.

Kökenlerimize dair yazgımızın esrik olduğunu kabul edersek, onunla ilgili herhangi bir şeyi gerçeğe yansıtma zorunda kalmayız. Bu durumda da karşılaştığımız her canlıyla aramızdaki ilişki, onları kendi yargımızın, arzumuzun ya da sevgimizin bir nesnesine indirgemeden karşılıklı ilişki biçiminde gerçekleşir. Şüphesiz bu tür bir ilişkiyi bizden farklı insanlar ile deneyimlemek aynı zamanda hem en çok başarılan hem de en riskli olandır. Kökenlerimize dair esriklik, kendi sınırlarımız dışında gezinmemize ve böylece ikimiz arasındaki buluşmanın gerçekleşmesine imkân veren şeyden uzaklaşmamıza sebep olur. Makul bir aracılık arayışına gireriz hâlihazırda kurulu olan ortak dünyada, ancak kendi ‘olma hâli’imizi fark etmemizi ve ötekiyle öteki olarak gireceğimiz olası bir birleşmenin yolunu keşfetmemizi engel-

leyen tam olarak budur. Bunun yerine, bizi aynılık ve ortak olan üzerinden tanımlanan bir ufkun ötesine çeken ötekinin arzusunu, sayesinde var olduğumuz esrimeyi hatırlatırken insan oluşumuza dair soruya yeniden yönelten arzuyu dinlemeliyiz. Bunun iki sebebi vardır: Arzu, kökenimize yönelik aşkınlığımızı bize hatırlatır ve ötekinin bize yönelik aşkınlığının göstergesidir. Bu, birbirine indirgenemeyecek iki aşkınlık türünü dikkate almak, karşılaştığımız her şeyin ve herkesin, özellikle canlıların varlığına ya da gerçeğe dair doğru algıya geri döndürür bizleri. Bu noktada öteki ile birlikte biçimlendireceğimiz dünyaya dair aşkınlığı da dikkate almamız gerekecektir. İnsan olarak yazgımızı üstlenmek, ötekinin yazgısına saygı göstermemize ve ötekinin varlığıyla zenginleşmemize olanak sağlayacaktır.

Bu tür bir görev, insanüstü görünebilir; ancak bu, yazgımızı üstlenerek mümkündür. Sonunda insanlığımızı kazanmak üzere Batı'nın eski insanını geride bırakıp başka bir insanlık anlayışına yönelmemize olanak veren bu değil midir? Peki böylesi bir sorumluluğu nasıl yerine getirebiliriz? Bunu başarmanın ilk yolu, dünyevi varlığımızla bağıntısız Tanrı'ya bıraktığımız kaynak olan nefesimizi yetiştirmektir; nefes kendi başımıza yaşamamızı sağladığı gibi hayatta kalmanın ötesine geçmemize, salt canlı olma aşamasını tamamlayarak, insan olarak varlığımızı gerçekleştirmemize de olanak sağlar. Doğal varlığımızı aşarak onu gerçekleştirmenin ikinci yolu cinsiyetli aidiyetimizi kabul etmek ve canlandırmaktır. Bu, özerk ve ilişkisel, esrik yazgımızı kişisel bir cisimlenişe dönüştürebilen, farklı olan öteki ile esrikliğimizi paylaşma özlemi duyan, doğumla dünyaya terk edilişimizi varlığımızı bize geri kazandıracak biçimde mutlu bir tek başınalığa dönüştüren bir devingenlik sayesinde, bunun yanı sıra doğal olarak bizden farklı olan öteki ile kurduğumuz aşk ve arzu ilişkisi sayesinde gerçekleşir. Bu temel bağın mümkün kıldığı yeniden doğum yoluyla soyumuza dair yazgının esrik özelliğinin üstesinden gelebiliriz; bu ise algımızdaki öteki paylaşanı temsil eden bir canlı ile yaşayacağımız birleşmedeki esrimeye rıza göstererek

mümkündür. Bu istemli esrimede, varoluşumuza ve onun olması paylaşımına yönelik özgünlüğümüzü korumak adına hem varlığın bağışlanması hem de varlığın içine çekilmesi anlamına gelen şeyi korumamıza alabiliriz. Nefesi yetiştirmek, yaşama dair bahsettikleri ve aşkınlığa erişebilmemizi sağlaması sayesinde, ontolojik yazgıyı ötekiyle paylaşma girişiminde bulunurken özgünlüğümüzün tek başınlığını üstlenmemize olanak sağlar.

Bu ise cesaret, saygı ve özenin yanı sıra aşkın getirdiği gün ışığını gerektirir. Platon'un *Şölen*'inde Phaedrus'a göre kimi zaman Eros olarak da adlandırılan 'Aşk' ın ailesi, yaşı, tarihi yoktur ve kökleri kimse tarafından bilinmez. İnsanlar ve Tanrılar arasında eşsiz bir yazgıya sahip olduğu söylenen Aşk, her daim gerçekleşmeyi bekleyen birleşme arzusunun somutlaşmış hâlidir belki de. Aşk, varlığımızın aşkınlığına cisim kazandıran birleşme arayışındaki devingenliği temsil eder. Bu bakımdan Aşk, insanlığın esrik yazgısını gerçekleştirmeye duyulan sonsuz özlem olarak kalacaktır.

Ancak nasıl cisimlendireceğimizi göz ardı ettiğimiz için, insan yazgısının ne anlama geldiğini unuttuk. Bu nedenle varlığımızdaki bu eksikliği kapatacak bir hakikat arayışıyla amaçsızca dolaşıyoruz. Yargılarımızın ve savlarımızın doğruluğunu güvence altına alabilecek –bu kez mantıksal bir– birleşmenin hakimiyetiyle bu hakikatten emin olmaya ve onu doğrulamaya çalışıyoruz. Kültürel geleneğimizde en sık karşılaşılan ve bir bakıma buyurgan böylesi bir tutum ile söylemin ve usun esrimesi içinde kendimizi gerçeklikten ve doğal aidiyetimizden koparıyoruz. Nietzsche'den alıntı yapacak olursak yalnızca 'duman' olan bir varlık yaratıyoruz ve bu bile aslında çok fazla çünkü yarattığımız, her şeyden önce bir hiçlik aslında. Ve sayelerinde insan olarak var olduğumuz iki esrimeli –kaynağımıza dair esrime ve arzusun bizi çağırdığı esrime– dikkate almadığımız sürece bu böyle sürecektir. İnsan olmanın anlamını keşfedebilmek ve yazgımızı cisimlendirebilmek adına çabalamak için bu iki farklı esrimenin, –bir nevi iki varsızlığın– üstlenilmesi gerekir.

Ana rahmine düşüşümüzün tüm bilinmeyenlerine rağmen, doğmak istedik. Yaşama irademiz doğum anında kendisini açıkça ortaya koydu, bu durumda varlığımız tesadüf eseri olamaz. O âna karar veren bizlerdik. Aldığımız ilk nefesle kendi doğumumuzu gerçekleştiren de... Yaşamını sürdürmek için uzunca bir süre başkalarına bağımlı olsa da bu dünyaya gelme iradesini gösteren, minik insanın kendisi, yalnızca kendisidir. İki kişiden üremiş ve insan olarak varlığına bir başkasının bedeninde başlamış olsa da canlılar evre-
nine gelme kararını veren yine o ve yalnızca odur.

Yaşama irademiz ve bu kararı sürdürme konusundaki yetersizliğimiz arasındaki uyuşmazlık; var olmak adına yaşayacağımız tereddütlerimizi, zorluklarımızı, sıkıntılarımızı ve hatta ıstıraplarımızı açıklığa kavuşturur. Ayrıca bu uyuşmazlık, bize bazı sanatçı ve düşünürlerin saf yaratımları gibi görünse de insan yaşamının gelişimini ifade eden müthiş gizemi aktarma çabasına tekabül eden kültürümüzün birçok yönünü de belirler. Bu gizemi açıklama çabalarından en çarpıcı olanı, Tanrı'nın toprak ve sudan oluşan bir karışıma nefesini üflemesiyle soyumuzun oluştuğuna dayanan yordumdur. Buradaki soru; Tanrı'nın kendisine yönelik değil, ilk nefesimizin ortaya koyduğu var olma irademizin, fiziksel yapımızdaki güçsüzlüğün üstesinden gelmemize izin veren konumundaki Tanrı'ya atfedilmesine yöneliktir. İlkiyle çelişen bir başka örnek ise, kimi insanların güçlüklerin üstesinden gelmek için gösterdikleri insanüstü yetenektir. Bu insanlar bu yeteneği, kendilerine doğum yapmalarını sağlayan saf yaşam iradesine dönüşten almamışlar mıdır?

Bu tür bir yaşam iradesi, doğal olarak, bilincimizin müdahalesinden bağımsız işler. Fakat maalesef eğitimimiz onu bilinç düzeyinde nasıl yetiştireceğimizi öğretmez bizlere. Toplumsal hayat için gerekli olduğu varsayılan ancak insan olarak gelişimimize katkı sağlamayan normlara uymak bahanesiyle bu iradeyi bastırmayı öğreniriz daha çok. Yaşamın kendisinin bir aşkınlık içerdiğinin ayırdına vararak, yaşamın beslenmesi ve paylaşılmasıyla kendilerini aşabileceklerini çocuklara öğretmek yerine öğretmenler, yaşamı unutmalarını, evde bırakmalarını –en iyi ihtimalle yaptıkları, çocukların bu yaşam enerjilerini sadece oyun alanlarında açığa çıkarmalarına izin vermektir– ya da ihtiyaçlar düzeyine indirgemelerini isterler onlardan. Oysa bu ihtiyaçlar barınma, dinlenme, yemenin yanı sıra duyuşsal ve duygusal varlığımız, içgüdülerimiz, cinsiyet aidiyetimiz ve nefesimizin geliştirilmesine dair ihtiyaçlardır da. Bunlar hesaba katılmadığında, gelişimimizin bu önemli yönleri, ötekilerle birlikte yaşama ve kendimizi yetiştirme gerekliliği dikkate alınmaksızın, dinî ve metafiziksel kimi duyu ötesi ideallere maruz kalır. Eğitim yöntemimiz çocuğu bir bütün olarak ele almaz. Çocuk yetiştirmek, çocuğun nefesi yoluyla edindiği otonomluğu genellikle dikkate almadığı gibi; insan ve insandışı tüm canlı varlıklarla yaşamı paylaşma gizil gücünü geliştirmesi açısından da ona bir katkı sağlamaz. Bir diğer ifade ile, eğitim standartlarımız çocukların, kim olduklarının ayırdına vararak kendi sorumluluklarını üstlenmelerini ve sürekli dönüşerek, aşkınlığa ulaşarak kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamakta yetersiz kalır. Doğamıza sadık kalmak, geleneklerimizin doğal ihtiyaçlar olarak tanımlandığı şeylerle kendimizi kuşatmak değildir; aksine, ilişkisel ve sosyal cazibelerimiz ve yüce amaçlarımız da dâhil, insanlığımızı gerçekleştirmek üzere doğal aidiyetimizi yetiştirmektir.

Minik insan kendi kendine nefes alarak bu dünyaya gelmeyi başarmışsa, varlığının dirimsel evreden tinsel olana geçişini sağlayacak olan yine nefesinin terbiyesidir. Kendisini aşmasının ve salt yaşama durumunun ötesine geçmesinin

yolu nefesinin sorumluluğunu üstlenmek ve onu geliştirmektir; böylece dünyevi varlığına sadık kalacaktır.

Bu tür bir sadakat ise, her bireyin cinsiyet aidiyeti yoluyla kendi sonluluğuna uyum sağlamasını gerektirir. Cinsiyetinin belirliliği, kişinin doğasında var olan içkin bir sonluluk olarak işleyerek kişiye sınır, ölçü, tutum ve böylece nefesi de dahil olmak üzere kendine ait bir yaşam sağlar. Bu durumda cinsiyet aidiyeti, bireye yabancı, soyut evrensel özelliğinden sıyrılır ve cisimlenmesi gerekir.

Kendisini cinsiyetli olarak tanımlayarak ve bu şekilde yaşayarak insan, ölüme başvurmadan sonluluk sorununu çözmüş olur. Cinsiyetinin belirlenmiş olması, aldığı havayı –dolayısıyla nefesi, ruhu ve hatta ondan doğan tınısı– somut ve özgün bir biçimde içselleştirmesine ve doğanın kendi ile olan ilişkisinin dolaysızlığından kurtulmasına olanak sağlayan bir yapı sağlar. Cinsiyetli yapımız, yaşam için bir düzen, yaşamın soyut ve farklılaşmamış evrenselliğinin ötesine geçmeden kendimize dönmeyi ve kendimizde yaşamayı mümkün kılan bir çerçeve –ya da Heidegger’in dediği gibi bir *Gestell*– sunar. Cinsiyetliliğimiz, tekilliğimiz doğrultusunda gelişmemiz için yaşamın sunduğu sınırlı yapıyı temsil eder. Cinsiyetli aidiyetimiz, genellikle sandığımız ve Hegel’in de kuramlaştırdığı gibi, öz farkındalığı yalnızca öteki yoluyla deneyimleyebileceğimiz anlamına gelmez; kendimizi belirli ve sınırlı olarak yaşadığımız anlamını taşır. Bu da doğayla olan deneyimimizdeki, yalnızca ölümün ya da yaşam dışı yasaların şekillendirebileceği kaotik ve soyut evrensel yönü ortadan kaldırır.

Bu sebeple, çocuğu, kendi cinsel potansiyelini geliştirmesini engelleyen iki cinsiyet arasındaki kaçınılmaz bir tamamlayıcılığa zorlamak ya da onu aşılmaz bir tekillik içine hapsetmek söz konusu değildir. Söz konusu olan, insanlığın yalnızca bir tarafını temsil eden, doğasında yazılı olanın açığa çıkarılmasıdır. Böylelikle insan yazgısı yerine getirilebilir: yenidoğan nefesiyle kendine yaşam verir ve cinsiyetli aidiyeti, yaşamını somutlaştıran bir çerçeve vazifesi görür.

Cinsiyetli yapı tamamen açık ya da kapalı değildir. Ki-

şinin kendiyle ve kendi içinde bütünleşmesine olanak sağlamasının yanı sıra öteki(ler) ile iletişim ve bağ kurmasını sağlar. Bu değişkenler birbirini çürütmeden, –cinsliliğin yalnızca öteki üzerinden deneyimleneceğini, aksi takdirde oluş evrimini sağlayan sıvının dolaşımını ya da sürecin devinimini sekteye uğratacağını savunan Hegel’in de belirttiği gibi– cinsiyet aidiyeti ne yalnızca bir ötekinde deneyimlenir ne de üreme ya da cinsel birleşme yoluyla gerçekleşir. Ayrıca bir cinsel kimliğin tikelliği hâline gelme enerjisini ya da devinimini durdurma eğilimi göstermez. Bu tür bir düşünme biçimi, cinsiyetleşmenin, insan varoluşundaki yapılandırıcı ve aktif değerini hafife alır. Bir cinsiyete ait olmak doğadan kültüre, tekillikten evrenselliğe geçişi sağlayan yoldur. Cinsiyetliliğimiz, ötekinde (ötekilere) açılan kapımız, bir canlılar topluluğu ya da kolektif yapı oluşturmamıza olanak sağlayan ilk hususi meskenimizdir.

Hegel de doğadan tinsel geçişteki diyalektik süreçte cinsliliğin önemini hafife aldığını kabul etmektedir.¹ Cinsiyeti etkin kılmak için ilişkiye girmek ve üremek² ya da cinsliliğe göre toplumsal rolleri paylaşmak³ gereklilikleri, cinsliliğin insan yaşamının gelişimindeki etkisine dikkat çekmediği gibi özfarkındalığın oluşumundaki ve doğaya sadık tinsel bir dünya yaratmak adına her bir özfarkındalığın diğer bir özfarkındalıkla bütünleşmesi arzusunadaki etkisini de göz ardı eder. Cinsiyet aidiyeti, her bireyde doğadan tinsel ve bireyden ötekinde geçişe olanak sağlayan hem mekân hem de aracıdır; böylece birey ile öteki ve birey ile toplum arasındaki gerçek bağlantıyı sağlar.

Otonom nefesi ve cinsiyetleşmesi ile minik insan kendine doğum yapar, bu dünyaya, yaşamını geliştirmesi gereken biricik bir varlık getirir. Bu varlık hiçbir şeye indirgenemeyecek olan yaşamı kendisi ve içine doğduğu dünya için iyileştirmek adına çabalayacaktır.

Krş. *Encyclopedia of Philosophical Sciences*, ss. 366-370.

Krş. *Encyclopedia of Philosophical Sciences*, ss. 369-70.

Krş. *Phenomenology of Spirit*, Bölüm VI.

Dünyaya gelmek, başka bedende sürdürülen yaşamı, ilk meskeni terk ederek bir başkasından gelmek anlamını taşır. Orada sıvı ile çevrili, ılık ortamda fetüs –ağırlığının bir başkası tarafından taşındığı gerçeği düşünülürken– neredeyse yerçekimsiz ortamda yaşamını sürdürür. Oksijen ve beslenme gereksinimleri de bu başkası tarafından karşılanmaktadır. Bu yeni insan kendisini doğurarak evrenin yaratıcısı gibi davranır ve büyük bir risk alır. Başka seçeneği yoktur, ancak imkânsıza girilerek, kendi kendine yaşama riskini aldığı böylesi bir girişim hem bir dürtü hem de bir ıstırap olarak tüm varlığını kemirir. Dünyaya gelmek, yaşamak için kendini ölüme atmakla aynı anlama gelir.

Doğduğumuzda ayırdında olmasak da yaşam boyu unutmayacağımız bir şey vardır: yaşamak ölüm riskini gerektirir. Ve bu hep böyle olacaktır, çünkü yaşamak sürekli bir oluşu içerir, oluşu gerçekleştiremezsek, çöküşe geçeriz. Ancak oluş, hâlihazırda deneyimlediğimiz ötesine cesaret etmeyi gerektirir, bu da tehlikeden muaf olmayacaktır. Bu sebeple olduğumuzun ötesine geçmek için akıl dışı riskler almak ile büyümeyi reddetmek arasında gidip gelir; bu denli müphem bir tutum sergileriz. Bu durum neden birçok kültürün yaşam gerçekliğinin temsil ettiği daimî tehdidi tinsel bir boyuta dönüştürdüğünü ve böylece ölme riskiyle yüz yüze gelmeden ölüm ötesi yaşamı amaç edindiğini açıklar. En azından durum öyle görünüyor. Peki, Nietzsche, duyu ötesi idealler yüzünden arzularımızı ertelememizin bir tür ölüm olduğunu söylerken haklı değil miydi? Bu durumda, potansiyellerimi-

zin yalnızca bir kısmını karşılayacak şekilde gelişmeye çağıran kültür nevrozundan söz etmek mümkün.¹

Dünyaya gelerek, yenidoğan büsbütün bir risk alır; ancak bu riski göğüsleyen, yaşama dair soyut ve yapay bir tasarı değil, bizzat yaşamının kendisidir. Oluşturduğu bu belirleyici aşamanın üstesinden gelmek için minik insan, oksijen, beslenme, ışık, yer çekimi gibi birçok açıdan farklı bir ortama girmeye cesaret gösterir. Genel olarak bu atılımında başarılı da olur, bu da yenidoğanımızı –neye eğildiklerini bilmeseler de– herkesin önünde eğildiği bir kahraman konumuna taşır.

Ama ne yazık ki kahramanımız bundan böyle yaşamını sürdürebilmek için dış dünyaya bağımlı olacak, kadirlik ile acizlik arasında kalacak ve bu iki uç arasında gidip gelmek için ötekilere ihtiyaç duyacaktır. Ancak bu ötekiler yaşamın kendi içinde barındırdığı gücü çoğunlukla unuttur ya da ona yeterli değeri atfetmezler ve yenidoğanı, ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşamını sürdürmek için tamamen kendilerine tabi olarak görürler.

Çok az yetişkin bu minik insancığın içinde süregelen varoluş mücadelesini kavrayabilir. Bu mücadele; yaşamın aşkınlığı ile kaçınılmaz gereksinimleri arasında, bedeninin konumlandığı atmosfer olan hava ile hem içinde hem dışında olan ve böylece kendi sınırlarını algılamasına katkı sağlamayan soluduğu hava arasında, kendi olan kim ve bazen besin olarak içeri giren, bazen onu taşıyan ve zamana ritim veren diğer kimler arasında, aslında olabilse de onlarsız olamayacağı bu ötekiler arasında sürdürdüğü mücadeledir. Bunlar, kendisini çevreleyen, ötekilerin hareket ettiği ve onu taşıdığı, bazen karanlık bazen aydınlık, bazen sıcak bazen soğuk, bazen gürültülü bazen sessiz, kokulu ya da kokusuz hem değişen hem sabit kalan bu dünya ile ilgili onu sarsan sorulardır. Ve tüm bunlar, nefes, sindirim, kalbinin atışı, damarlarındaki kanın dolaşımı, uyuma ve uyanma, salınma ve

sabitlik yoluyla içeride neler olup bittiğini henüz hesaba katmaz. Yenidoğan tüm bu gizemi nasıl, hangi sırayla çözecektir? Olup bitenleri birbiriyle nasıl ilişkilendirecektir? Tüm bunları tahayyül etmek oldukça güçtür ve yenidoğan, yüksek dağlarda kendisine yeni bir dünya kurma arayışındaki Zerdüşt gibi, çokça uyur. Bazen, uyurken bu gizemi çözmüş gibi gülümser, ya da küçük Buda gibi bilgelikle parıldar; ya da bazen, çoğunlukla yetişkinlerin sandığı gibi acıktığı ya da karnı ağrıdığı için değil de belki var olmanın zorluğuyla yüz yüze geldiği için ıstırap içinde çılgınlık atar. Yetişkinlerin yorumu minik insanın varoluşsal aidiyetini, ihtiyaçlar evrenine indirger, oysaki bu minik varlık dünyaya gelme riskini göze alarak kendisini bunlardan çoktan arındırmıştır.

Ancak yetişkinler, minik insanın otonom yaşamının kaynağı olan nefesini geliştirmeyi ya da kendisine tabi kılmadan ona yardımcı olacak olan bitkiler dünyasına emanet etmeyi pek düşünmezler. Bitkilerin köklerine olan sadakatleri, onları özgün yapan elementleri –bunlardan biri karbon 14’tür–daha iyi özümsemelerine ve dönüştürmelerine olanak tanır. Bu sebeple bitkiler dünyası, yenidoğanın yaşamını üstlenmesine ve nefesine özen gösterecek olan huzurlu bir dünyaya girmesine yardımcı olur.

Yetişkinler, fetüsün cinsiyeti ile yakından ilgilenseler de bebeğin cinsiyetli aidiyetini desteklemekle de pek ilgilenmezler. Cinsiyetleşme maddi ve tinsel boyutta varlığımızın bütünlüğünü destekleyen yapıdır. Ancak yenidoğan var olmak için gereksinim duyduğu her şeye zaten sahipse, gereksinimleri için ötekilere bağımlı kalacak ve bu durum, sonuza kadar değilse de uzunca bir süre birincil ihtiyaçlarıyla gizil güçlerini ayırt etmesi açısından bir karmaşaya sebep olacaktır. Gizil gücünün farkına varması için yenidoğan, otonomluğunu ve kendi yerini kazanmalıdır. İçine girdiği ve özellikle ihtiyaçlarını karşılayanlar tarafından sunulan ortak uzam ve zamandan kendisini özgürleştirmeli, kendi uzam ve zamanına uyumlu bir ortam geliştirmelidir. Nasıl

konumlanacağını keşfetmek için, çocuğun kendi devinim potansiyelini deneyimlemesi önemlidir. Bir ağaçtan farklı olarak insan, tek seferde kendisine uyan uzam ve zamanda yaşamaya başlamaz, birincil yaşamsal köklerinden ayrılarak dünyaya gelir ve zamanla, doğal gizil güçlerini dikkate alacak ve onlara denk düşen filizlenmelere olanak tanıyacak bir ortam inşa etmesi gerekir. Bu ortam Batı geleneğinde genellikle algılandığı gibi yalnızca bilinçle sınırlı değildir. Kaynağını aldığı yer bedendir ve oradan yavaş yavaş şekillenir.

İçine doğduğu bu dünyada hem içeride hem dışarıda kendisini kaybolmuş hisseden yenidoğan, algıları aracılığıyla adım adım keşfini gerçekleştirir. Uyuyamadığında; dinler, tadar, koklar, dokunur ve seyretmeye başlar. Duyusal algıları kendi ile dünya, dünya ile kendisi arasında aracılık eder. Bedeni bu arabuluculuğu yürütür ve edilgen olmaktan uzaktır. Beden bu noktada, varlığımızın kuruluşunda önemli bir aşamayı oluştursa da çoğunlukla görmezden geldiğimiz hatta unuttuğumuz türden bilginin failliğini üstlenir. Ancak bu aşama, birçok olayı değerlendirdiğimiz özne-nesne mantığına uymaz. Bebeğimiz henüz kesin ve tam bir öznelliğe, en azından algıladıklarını açıkça tanımlayabilen ve bir bütüne entegre edebilen bir bilince sahip değildir.

Yine de tüm bunlar, kendi varlıkları ve özellikleriyle belirli nesnelere ya da şeylere dair algılar olmaktan çok, sezgi düzeyinde gerçekleşir. Örneğin yenidoğan, bir rengi kendisine özgü bir sezgi olarak algılayabilir, ancak bu rengi biri ya da bir şey ile ilişkilendirmeksizin ya da ona bilincin evrensel yapılanmasında bir yer atfetmeksizin yapar bunu. Yine de algılanmıştır bu renk, Husserl *Logical Investigations*'ın ikinci bölümünde buna *kavramak* der. Bu durum, bedenini harekete geçiren bir dizi sezgi karşısında, gelen iletileri analiz etme, düzenleme ya da kendisini onlardan muaf tutma kapasitesi olmayan yenidoğanı şaşkına döndürür. Peki tüm bunlar gelecekte ne ile sonuçlanacaktır? Kültürümüz ve eğitim sistemimiz, yenidoğanın dünyayla bu ilk temasına ve

bu temasın özellikle öznelliğinin gelişimi üzerindeki etkisine gereken ciddiyeti göstermekte midir? Cevap veremediği bu sezgi akışının oluşturduğu ıstırapın yenidoğanda nelere sebep olabileceğini dikkate alırlar mı?

Aslında, geleneğimizdeki bir pratik bu ıstıraba bir yanıt olarak değerlendirilemez mi: Kendimizi bir bütün olarak kurmamızı engelleyen kaotik, çelişkili, yoğun hisler altında ezilmeden üstesinden gelebileceğimiz bir bütünlük içerisinde entegre ettiğimiz, sınıflandırdığımız ve tanımladığımız nesnelerin bir araya gelişi olarak tanımlayışımız dünyayı? Yunan kültürünün başlangıcı, maruz kaldığımız algılardan sıyrılarak evreni daha aktif ve yapılandırıcı biçimde algılamaya geçiş girişimine tekabül etmez mi? Bunda, duyuşsal algılarımızdan kendimizi koparmadan dünyada konumlanma çabamıza tanıklık eden öznelliğimizin kurulumunun ilk aşamasını görmüyor muyuz? Bu aşama, daha sonra, muhtemelen kapalı, yapılandırılmış bir dilsel evrende kalarak, dünyadan kendimizi soyutlamadan yazgımızı üstlenme iradesini ve hatta cesaretini gösterecektir. Bu durumda, ilişkilerimizi de sekteye uğratan, hafızamızdaki etkileri de dahil fiziksel özelliklerimizi geliştirme konusundaki yetersizliğimiz, yaşama gücümüzün yavaş yavaş tükenmesine sebep olur ve günümüzde bu durum, hakkında hiçbir şey bilmediğimiz doğal aidiyetimizin anarşik bir yeniden dirilişi olarak karşımıza çıkar. Nietzsche'nin bedenimizdeki algıların izleri ile ilgili olarak bize öğrettiği, karşı konulmaz bir şekilde ifade etme gereksinimi duymamız ve oluşumuzu desteklemek adına gerekli gördüğü sanata yönelmemiz değilse nedir? Ve Freud bu konu hakkında, farkında olmadan yaşadıklarımızın sarsıcı etkisinden bahsetmiyorsa neyden bahsediyor? Peki Maurice Merleau-Ponty'nin çalışmasında bu etkileri yeniden canlandırma çabası, fenomenolojik bir yeniden bakış görmüyor muyuz? Ya da Gilles Deleuze algıların yoğunluğuna vurgu yaparken onları bastırmaya karşı çıktığında?

Maalesef tüm bunların, başlangıçta deneyimledikleri göz önüne alınırsa, yenidoğanımızın öznelliğini geliştirmesine

pek yararı olacağı söylenemez. Hatta içine doğduğu dünya-ya adapte olabilmesi için ondan istenecek olan; deneyimlediklerinin içeriğini özümsemeden ve bir düzene sokmadan –yani kendisinin yapmadan– onları görmezden gelmesi ve dahası baskılaması olacaktır. Bu durumda hiçbir zaman tatmin edilmeyen, özgüleme ve hatta ele geçirme arzusu daha sonra ortaya çıkacaktır. Ancak böylesi bir tutum, kendisini kurtarmaya çalıştığı şeyi daha çok çevreleyecek ve durumu çözülemez hâle getirecektir.

3 BÜYÜMEK

Doğal aidiyeti sayesinde insan, büyümesini sağlayan devinim kaynağını içinde barındırır. Fiziksel yapısı, bedeniyle uyum içerisinde gelişme itkisine sahip bir enerjiyle donatılmıştır. İnsan, dışarıdan gelecek bir etkiye ihtiyaç duymaksızın kendi kendine büyüyen bir bitkinin gizil gücüne sahiptir. Üretilmiş bir nesnenin aksine doğa, çiçeklenişine kendi kendine yönelir. Tabii ki buradaki ‘kendi kendine’ ifadesi, evrimindeki diğer unsurların müdahalesini yok saymaz. Bir ağaç, topraktan kökleriyle aldığı mineralleri özümseyerek; yağmur suyu ve dallarını uzattığı havadan kendisine ulaşan güneşin ışığı sayesinde büyür. Yenidoğan da doğadaki unsurları özümseyerek gelişmelidir; ancak bir ağaç gibi köklerini toprağa salamadığı için, birçok unsur ona kısmen özümsemiş biçimde, besin olarak getirilir ve o, bu besinlere ulaşmak için etrafındaki insanlara bağlıdır. Anne süütünün yanı sıra bebeğe verilen besinler az çok onun doğal ihtiyaçlarıyla uyumludur. İnsan, adım adım bedeninin neye gereksinim duyduğunu keşfeder ve bunu çoğunlukla gerçek doğasını bizden saklayan kültürel a priori üzerinden gerçekleştirir.

Yenidoğan, görünüşündeki değişikliklerden de görüleceği üzere, kendi içerisinde büyüme devinimine sahiptir; kilo alır, ifadeleri değişir. Bu değişikliklere zamanla kendi kendine hareket etme yetisi de eklenir. Önce ayaklarını, bacaklarını, ellerini ve parmaklarını hareket ettirerek başlar. Bedenini hareket ettirebiliyor olmak eğlencelidir çoğunlukla. Bazen ise tüm bu hareketlerin arasında nerede ve kim

olduğunun ayırdında olamamak üzer yenidoğanı. Bu sebeple bir cismi, örneğin beşiğini, bir başkasının bedenini, bir oyuncuğu kavramak ister.

Her şeye rağmen gelişmek ister bebek; yaşamak ister. Öyle ya da böyle ancak büyüdükçe devam edecektir yaşam. Böylece bebeğimiz, insan yazgısına girip iki ayağının üzerinde kalkmadan önce, oturmaya, el ve ayakları üzerinde durup emeklemeye çalışır. Ayakta durmak, yer çekimiyle çelişen bir şekilde kendi merkezimizi kurmamızı gerektiren karmaşık bir süreçtir. Sindirim bedeninin alt kısmında gerçekleşiyorsa, bu durumda denge sağlayabilmek için bebeğin, merkezini yukarılarda kurması gerekir; bu noktada kolları ilk adımlarında dengeyi sağlayan diğer uç olarak işler. Zamanla kendi dışında bağımlı olduğu nesne ve kişiler üzerinden merkez kurmaktan kendisini sıyrıp, kendi içinde denge kurması gerekir yenidoğanın. Gökyüzüne ait olan yer çekimi ile yeryüzüne ait olan çekme kuvveti arasında aykırı biçimde ilerler. Duyusal algıları ve ötekine olan arzusu, yavaş yavaş netleşen yatay düzlemli bir yol belirlemesini sağlar. Yer çekiminin üstesinden gelerek dışarıdaki bir yere ulaşma niyeti üzerine kurduğu kendi uzamında yaşamaya başlar.

Bu karmaşık süreç biz Batılılar için genelde açıklamaya ihtiyaç duymaz. Kimi Doğu kültürleri ve özellikle yoga geleneği, bedenın yer çekimi karşısında bir pozisyondan diğerine geçişine, bedenın uzamdaki konumuna, duyusal ve özellikle görsel algılarını yetiştirmesine yardımcı olurken; bizim kültürümüz, bireyin uygun bir karakter ve otonomluk kazanmasını sağlayan merkezlenmesinin keşfi için oldukça önemli olan bu tür sorularla pek ilgilenmez. Şüphesiz bu tür bir merkez çocukta hâlihazırda mevcuttur, aksi hâlde, ayakları üzerinde durup, yürümesi mümkün olmazdı. Kültürümüzün göz ardı ettiği, böylesi bir merkezlenmenin, öznelliğin kurulumunda önemli bir bileşen olduğudur. İnsanlaşmanın farklı aşamalarını birbirine bütünleştirmek yerine, öznellik yalnızca belirli açılardan ele alınır; bunlar ise insani gelişim için uygun oldu-

ğu varsayılan, dışarıdan ya da üstten dayatılan yöntemler aracılığıyla doğal büyümeyi baskırlarlar. Bu da şu anlama gelir: Bireyin oluş süreci, kaynağını ve devinimini kendi içinde barındıran doğal büyüme ve filizlenme yerine geçen bir amaca maruz bırakılır. Bu durumda doğal gelişimini, önceden belirlenmiş ve kaynağını bedenden almayan metafizik ihtiyaçlara atfetmesi istenecektir ondan. Bu ise küçük bireyin gelişimini felce uğratacak ve iki tür devinim arasında kalmasına sebep olacaktır: bunlardan ilki kendisinin canlı bir varlık olarak kaynağı olduğu devinim; diğeri ise maruz bırakıldığı ve kendisini üretilmiş bir nesneye dönüştüren, mekanik işleyişi kısmen yabancı bir enerjiye bağlı olan diğerk hareketlerdir.

Doğuştan itibaren kendi gereksinimlerini karşılayamaması ve yaşamın geliştirilmesi üzerine kurulu olmayan bir ortamla bütünleşmesi, canlı varlık olarak kendine dönme yetisi baki kalsa da çocuğun insani gizil güçlerinin bir kısmını, özellikle gelişimini gerçekleştirerek doğal benliğini aşma gücünü yitirmesine sebep olur. Kaynağını kendinden alan, kendi kendine ve kendi için sürdürdüğü devinim, doğasıyla uyumlu olmayan çeşitli yön, biçim ve cisimlerde zayıflar, dağılır, kaybolur. Böylece kişinin huzurunu kaybetmeden doğal gelişiminin kaynağını koruyabileceğı, kendine ait bir ortam oluşturmaya yardımcı olan iki eylem olan *kendine çekilmek* ve *kendine gelmek* imkânsızlaşır. Çocuğun gelişimi, doğasıyla uyum içerisinde büyümek, filizlenmek ve gelişmek yerine, gözetimle kontrol altına alınır, hatta şekillenir. Bir diğerk ifadeyle doğal gelişim yerine geçen çeşitli yöntemler, insanı bir tür otomata dönüştürerek gelişimini felce uğratırlar. Bu otomasyonda kültürün kontrol ettiği kısım, doğaya sadık kalan kısım üzerinde hâkimiyet kurarak onun enerjisini sömürür. Geleneksel usun öngördükleri de dâhil olmak üzere, doğal evrimimizi desteklemek amacıyla yalnızca nadiren kullanmamız gereken yöntemlere başvurulması, bu yöntemlerin hâkimiyeti ve diğerkinin yerini almasıyla sonuçlanır. Bu durumda insan, bir tür üretilmiş nesneye dönü-

şür; başarıları, doğal aidiyetinin filizlenmesinden kaynağını almak yerine, kültürden kaynaklanan insan unsurunun ideasına –*eidosa*– maruz bırakılmıştır.

Kök salması hâlihazırda sorunlu olan çocuğun aldığı eğitim, onu kendi doğal kimliğinden ve dünyadaki ikametinden uzaklaştırır. Bu durum belki de neden ayağa kalkma ve yürüme arayışı içinde olduğunu açıklar. Yer çekimiyle baş etmesine yardımcı olacak bir merkezlenmenin bireyin kendi içinde aranması yerine, gökyüzüne dair bir çekim onun yerini alır ve bebeğin denge arayışında onu destekler. Fakat insan güneşin çekimine kayıtsız kalamasa da bu tür bir çekim kısmen yapaydır ve kendi içinde yeryüzüne ait çekim kuvvetini dengeleyen bir kutbun olmayışı sebebiyle çocuğu her an bir boşluk tehlikesiyle karşı karşıya bırakır. Belki de farklı çekim türlerinin müdahaleleri yeterince dikkate alınmadan uzamda hareket etme ve büyüme etkinliklerini birleştirmesi istenir çocuktan. Bu durumda, kendisini ve dünyayı algılama noktasında bir eksiklik, kaynağını doğru şekilde çözümleyemediği için baş edemeyeceği bir hiçlik yaşayacaktır çocuk. Ve büyümek bu anlamda yaşadığı ıstırabı artıracaktır.

Dolayısıyla insan için büyümek, Aristoteles'in tanımına göre, canlı varlıkların gelişimini simgeleyen kendi kendine oluş anlamını yitirir. Yenidoğan büyümenin kaynağını içinde barındırsa da gelişimi, dışarıdan dikte edilen davranış ve kalıplarla eğilip bükülecektir. İnsan, yalnızca kendi enerjisiyle yön alan bir varlık olma sürecini hiçbir zaman yaşayamayacaktır. Var olma gücü, içine doğduğu dünya tarafından ondan alınmıştır; bu dünyada doğal gelişim, aynı enerjiye iştirak etmeyen yapılandırılmış zorunluluklara göre belirlenir. İnsan için var olmak, kendi yaşamı ya da başarıları doğrultusunda bir filizlenmeye tekabül etmeyecektir; şöyle de denebilir, insan hiçbir zaman kendi çehresi doğrultusunda çiçeklenemeyecektir. İnsan olmak aşamasına ulaştığı sanıldığında o, bu gücü yitirmiş; özünde olduğu gibi gelişmek yerine, üretilmiş bir nesneye dönüşmüştür.

Çocuk, büyümek için sürekli bir kendine dönüş içinde olmalıdır; ancak eğitiliş biçimi bu dönüş katkıda bulunmaz. Bu durumda çocuğun doğal enerjisinin kaynağına geri dönmesi ve oluşunun gücü olarak onu nasıl geliştireceğini öğrenmesi gerekir.

Bu tür bir büyüme, kendisini korurken gelişebilmesi için, huzur içinde bir dönüşümü gerektirir. Oluşa eşlik etmesi gereken kendine gelmek, kendiyle söyleşmek hâlleri Batı geleceğine yabancı olan öz-etkilenim ile gerçekleşir. Bu yaklaşımı geliştirmemi sağlayan, yaşadığım bireysel deneyimlerin yanı sıra yoga ve yoga ile ilişkili kültürü deneyimlemek oldu. Burada bahsettiğimiz öz-etkilenimin, bize daha tanıdık olan narsisizm ya da oto-erotizm ile bir ilgisi yoktur. Buda'yı meditasyon yaparken düşünmek, bahsettiğim şeyin ne olduğuna dair bir ipucu verebilir bizlere. Bu pratik, mümkünse gözler kapalı şekilde kişinin kendiyle, sessizlik içinde kalarak kendi iç enerjisine odaklanması ve onu algılaması olarak görülebilir. Bunu gerçekleştirebilmek için en azından ilk zamanlarda kişinin algısını ve dikkatini dudaklarına, ellerine, göz kapaklarının birbirine değişine odaklamasını önerebilirim. 'Yeniden dokunma' adını verdiğim bu hareket sınırlarımızın ve dolayısıyla sahip olduğumuz uzamda içeri ve dışarının ayırdına varmamızı sağlar, böylece iç huzurumuzun sağlanmasına da katkı sağlar. Çocuklara öz-etkilenimi nasıl uygulayacakları öğretilir, böylece öz iradelerini ve enerjilerini kullanarak kendileri olarak gelişmeleri ve iç merkezlenmelerini gerçekleştirmeleri mümkün olur.

Çocuğun hareketleri, hareketin gücünü ve dünyayı keşfetme arzusunu deneyimlemesiyle hazza ulaşır. Bu keşif gözlerini hareket ettirmesiyle başlar, ellerinin yardımıyla etrafındaki-leri alıp inceleyebileceği yakınlığa getirir ve çoğunlukla ilk keşif organlarından olan ağızına götürerek keşfini sürdürür. Emeklemeye başlamasıyla çocuğun dünyası genişlemeye başlar. Enerjisi asla bitmeyecek gibidir ve keşfinden kimse onu alıkoyamaz. Yetişkinler dürtülerini baskılamazlarsa, inanılmaz riskler alabilir. En azından bu durum bizimki gibi, 'dikkat et, yanarsın', 'düşersin', 'dokunma', 'yaklaşma' gibi uyarıların çocuğun hareketlerini durdurduğu kültürler için geçerlidir. Kimi diğer kültürlerde, örneğin Hindistan'da bebeğin kendi deneyimlerini yaşamasına izin verilir, çünkü bu durum onun yaşamayı öğrenmesi olarak görülür. Evet belki ateşe çok yaklaşırsa yanacaktır ancak bu, onun sonraki hareketlerinde daha ihtiyatlı olmasını sağlayacaktır. Ancak bir uyarının sürekli tekrarlanması, bu tür bir tabunun geçerliğini sınama ya da sonucu ne olursa olsun durumu kendisi deneyimleme arzusunu tetikleyecektir.

Minik çocuğumuza dünyayı keşfi için izin verilen, çoğunlukla görme yetisini kullanmasıdır. 'Bakma' gibi bir uyarıya tahmin edebileceğiniz üzere çok sık rastlanmaz. Çocuğun bir şeye bakması nadiren engellenir, yine de bu da erotik sahnelerde olduğu gibi zaman zaman karşılaşılan bir durumdur. Ancak çocuğun çevresiyle kurduğu ilişki artık yalnızca görsellik ile sınırlı değildir. Hatta artık görme yetisi daha çok duyu, dokunma, tat alma dinleme ya da koklama gibi

diğer duyuşsal arzuları tatmin etmek için kullanılır. Bebeğin bu bitmez tükenmez hareketlerini eyleme geçiren, algılama ya da duyumsama yoluyla bir şeyleri hissetme arzusudur. Çevresinde aradığı şey fiziksel yakınlığın yanı sıra samimi-yettir. Görme artık uzaklığı algılamasını sağlar. Duyular arasında görme, diğerlerine kıyasla daha az fiziksel olandır, en azından nöronal yapısı itibarıyla ve bizim bahsettiğimiz anlamda bu böyledir. Çocuk her şeye dair meraklıysa eğer bu merak, kuramsal değil duyuşsal ve bedenseldir. Maurice Merleau-Ponty'nin kendi çevirimi: "Keşif ile bu keşfin bana öğrettiği, hareketlerim ile dokunduklarım arasında bir ilke ve benzerlik ilişkisi olmalı; ancak bu şekilde bunlar, amipin yalancı ayakları gibi bedensel uzamın muğlak, kısa ömürlü çıkıntısı olmanın ötesinde, dokunarak algıladığım dünyaya bir açılım, bir başlangıç olabilirler."¹ cümlesine bakarsak, Merleau-Ponty'nin bir zamanlar çocukken dünyayı keşfinin anılarından söz edip etmediği düşünülebilir. Büyük kısmını dokunmanın oluşturduğu bu deneyimler arasında renkler, dış dünya ile iç dünya arasında doğası gereği dokunsal bir geçit vazifesi görür. Merleau-Ponty'nin renklerle ilgili bu deneyimi, kanımca, bedenın dışından içine doğru ilerleyen bir yörüngede yaşamın dokunsal yanı ile görünmeyen yanı arasındaki bir geçidi anımsatır ve çocuğun arayış içinde olduğu ve dünyaya yerleşmeye başlama yolunu temsil eden şey budur. Şüphesiz bebeğimiz yaşamın ne demek olduğunu bilse de canlı ve cansızın hâlâ bir karmaşa içinde olduğu dünyanın ilişkisel çemberinde kendisini henüz konumlandıramaz. Tabii ki yalnızca kentsel bir çevrede yaşamak çocukta bu ayrımın sönmesine sebep olabilir, ancak –Merleau-Ponty'nin savunduğu gibi– kendisini dünyadaki diğer nesneler arasında bir nesne boyutuna indirgeyerek, diğer şeyler içinde bir şey hâline dönüşerek değil, canlıları nesnelere yansıtarak yapar bunu. Sonrasında gerçeklik ile

¹ Krş. *The Visible and the Invisible*, 'Interlacing and chiasmus'; çeviri bana ait.

karşılaştığında adlandırma, duyuşsal algının yerine geçtiğinde bu gerçekleşir. Böylesi bir durumda çocuğun çevresine yaklaşımındaki tekbiçimlilik, dünyaya dair keşfin çeşitliliğini özellikle de canlı-cansız ayrımını kaçırmaya sebep olabilir. Ve hatta, Merleau-Ponty'nin düşündüğü şekliyle² bir canlı ya da bir nesne ile karşılaştığında hissettikleri arasındaki farkı unutmaya ve bir canlıya yaklaşmanın dokunsal dahi olsa yalnızca gözler aracılığıyla gerçekleşeceğine inanmasına kadar varabilir. Konu hakkında Merleau-Ponty'nin söyledikleri doğum öncesi deneyim ile metafizik düzlemde hapsolmuşluğun birleşimi gibidir. Kurduğu dünya, gerçek bir içerisi ve dışarısı olmadan plasental ikametın aktarılması anlamını taşır. Merleau-Ponty'nin görmeye atfettiği değer, gözleri ayırt etme potansiyeliyle ele alıyor olsa da görmenin barındırdığı dokunsal boyuta olanak sağlayan niyetli bir bakma eylemine ulaşmaktan uzaktır. Çocuğa gelince, o dünyayı keşfeder, ancak bu keşif içeriyle dışarının aynı anlamı geldiği bir ikametın etrafında daireler çizerek gerçekleşmez. Araştırır, keşfeder ve bilmeye sonsuz bir açıklık duyar.

Kuşkusuz bu durumda üzücü olan çocuğun keşfini sürdürdüğü bu çevrenin canlı varlıklar yerine her geçen gün daha çok üretilmiş nesnelerden oluşmasıdır. Bu dönemlerde algısı her ne kadar kısmi de olsa, karşılaştığı şeyler ile arasındaki iletişim ve paylaşımın eksik kalması yaşama gücünü zedeler. Görme ve dokunma en arzu edilen duyular ise, burada ne tür dokunma ve bakma eylemlerinden söz ettiğimizi sormalıyız. Söz konusu olan karşılıklı oluşa dayanan bir algı mı yoksa filizlenen bir teknokrat olmak üzere dünyaya sahip olmak adına atılan ilk adım mıdır? Çocuk, artık kendisine açılmayan bir dünyaya açılıyorsa, kendi varoluşuna ne olacaktır? Gücü eksik bir yaratıcıya mı dönüşecektir?³ Yalnızca canlı varlıklar kendi kendilerine dünyaya gelirler ve yalnızca

Krş. *The Visible and the Invisible*, 'Interlacing and chiasmus'.

Krş. 'On the Essence and Concept of phases in Aristotle's Physics B, I', *Path-marks*.

onlar kendilerine açılan küçük çocuğa kendi açılımlarını sunabilirler. Küçük kâşif ve çevresindekilerin bir araya gelişleri, uyumlarını yaşamdan alan iki dünyanın eklemlenmesine tekabül etmeli ya da en azından bunu mümkün kılmalıdır. Durum böyle olursa ne küçük insan ne de dünya, öznel-nesnellik açmazının bir yansıması olarak birbirleri üzerinde hâkimiyet sürme arayışına girecektir. Yaşamın farklı görüşümleri birbirlerini besleyecek ve çocuğun dünyaya açılması canlı varlık olarak kendi filizlenmesine katkı sağlayacaktır. Çocuk, insan ürünü olan ve dolayısıyla kendi iradesinde bir yaşam mevcudiyeti ya da enerjisi barındırmayan üretilmiş nesnelerle çevrelendiğinde ise bu durumun gerçekleşmesi mümkün değildir. Böylece çocuğun kendini konumlandığı dünyayı düzenleyen tek ilişkinin hükmeden hükmedilen ilişkisi olması söz konusudur. Çocuk, insan yapımı oldukları için çevresindeki nesnelerle ilişkisinde güçten ya da sanal bir güçten haz duymaya başlarsa bu dünyanın kölesi hâline gelir; çünkü dünya, ihtiyaçlarını karşılar ve çocuk onsuz yapamaz hâle gelir. Dahası böylesi üretilmiş bir evren, canlı bir dünya gibi kendini çocuğa açmak yerine, çocuğun ihtiyaçlarını belirlediği gibi hareketlerini, hatta düşüncelerini de belirler.⁴

Üretilmiş nesneler dünyasıyla iletişimde olması ile canlı varlıklar dünyasıyla iletişim içinde olması çocuğun kendi dünyasını ve varoluşunu yapılandırışını çok farklı biçimlerde etkiler. Yalnızca canlı varlıklar dünyası çocuğun mevcut özelliklerini, özellikle de iletişimsel ve duyuşal açıdan geliştirmesine olanak sağlayacak, ona bunun için gerek duyduğu enerjiyi sağlayacak bir ortam sunar.

Böylesi bir büyümenin imkânları özellikle diğer insanlarla iletişim kurmak için gereklidir ve olmalıdır da. Ancak ne yazık ki bu diğer insanlar da büyük oranda kendilerini

⁴ Krş. Jean Paul Sartre, *Being and Nothingness*, Üçüncü kısım, Bölüm III, Kısım III.

doğal aidiyetlerinden kopararak hayatta kalmış ve kendi yaşam potansiyellerinden mahrum durumdadırlar ve çocuğa, kendi doğasına sadakatle filizlenmesi için bir rol model sunamazlar.

Çocuğun dünyaya yerleşme biçimini belirleyen bir şey daha vardır. Diğer canlıların hareketleri ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleşir: besin, barınma ve ardından üreme ihtiyacı. Ancak çocuk bu tür bir motivasyon doğrultusunda hareket etmez çünkü ailesi ya da çevresindekiler temel ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Peki bu durumda neden hareket eder çocuk? Hareket etmesi gerektiği için mi? Öğrenmek istediği için mi? Diğer canlıların yatay ve dikey hareketleri yalnızca fiziksel gereklilikler üzerine kuruluyken, çocuğun hareketleri bir nevi metafiziksel gerekliliklere dayanır. Ve sonsuz bir arayış içerisinde. Bir kez daha ihtiyaçlarını karşılayanlar aynı zamanda çocuğun mekânsal ve zamansal dürtülerine sınırlama getirenler, keşfinde izin verilen ve yasaklananları belirleyenlerdir.

Çocuk, kimi zaman aç olduğu için ağlasa da daha çok keşfinden alıkondduğu için ağlar; yemek zamanı gelmiştir örneğin. Çocuk doğal dünyadan alıkoyulduğunda da bu tepkiyle sıkça karşılaşılır. Telkin sözcükleri, isteklerinden alıkoyulmanın ve yalnızca ihtiyaçlar düzeyine indirgenmenin getirdiği kızgınlık ve öfkeyi yatıştırmaya yetmez. Bu durumda onu bulunduğu ortamdan koparıp korunağımıza, eve götürmek de pek kolay olmaz. Çocuk, aşına olduğu alanlarda kendini bulmayı sevse de, dünyasının yalnızca bilinen ve yaygın olanla sınırlı olduğunu kabul etmez; aşına olduğu, kurallar koyan dünyanın ötesine geçmek ister. Doğal ortamında kaldığı zamanların dışında daha fazlasını ister.

Ancak maalesef çocuk, bir çocuğun neler isteyebileceğini çok az tahayyül edebilen ya da hiç edemeyen yetişkinlere tabidir. Tabii ki sonsuz keşfetme arzusu zaman zaman onu tehlikeye sokabilir. Canlı varlıklar –Heidegger’in ‘On the Essence and Concept of phúsis in Aristotle’s Physics B, I’

isimli metninde belirttiği gibi— kendi içinde, kendi vasıtasıyla ve kendine doğru hareket ediyor olsa da, çocuk buradaki ‘kendine doğru’nun ne anlama geldiğini tam olarak anlayamayacaktır. Hareket etmek ve keşfetmek adına duyduğu sonsuz arzusu onu, kendine dönmek ve kendinde kalmak durumlarından çıkararak gelişimini tehlikeye sokabilir.

Bebekleriyle ilgilenen insanların, çocuğun kendi sınırlarını algılamasına yardımcı olmak gibi bir çabaları yoktur; daha sık karşılaşılan, gereklilikleri ve sebepleri açıklanmadan çocuğun kendine ait olmayan sınırların dışarıdan dayatılmasıdır. Dahası bunlar da yine, bebekte hâlihazırda var olan tinsel arzular olarak değil, ihtiyaçlar olarak görülür. Örneğin kim bebeğin yalnızca yaşamı sürdürmek için gerek duyduğu nefesini dikkate alır ve bebeğine bu konuyu anlatır? Kim cinsiyetine göre dünyaya yaklaşımının ne kadar farklı olduğunu fark eder ve bundan ona yaratıcı ve yüreklendirici bir şekilde bahseder? Oysa yalnızca gözlemlemek yeterlidir bir erkekle bir kızın varlıklara yaklaşımlarının, yaşama alanları ve zaman algılarının ne kadar farklı olduğunu anlamak için. Beden yapısı ve ilişkisel kimliğe bağlı cinsiyetleşmenin, çocuğun girdiği ve algıladığı dünya için belirli bir çerçeve ya da eşik belirlediği düşünüldüğünde, bu durum şaşırtıcı olmaktan çıkar. Bu özelliklere dikkat kesilmek, çocuğu nesneleştirmemek, yalnızca fiziksel ihtiyaçlar düzeyine indirgememek ve ihtiyaçlar sınırının ötesine geçen —ancak yine de sözü edilen farklılaşmamış, özdeksel sınırlar da dâhil olmak üzere sınırları olmayan ihtiyaçlar değildir— gizil gücünü uyandırmak için bir yöntem olarak görülebilir.

Kendimizde ikamet etmeden dünyaya nasıl yerleşebiliriz? Geniş anlamıyla bu soru birçok felsefi ve kültürel söylemde gündeme gelse de henüz tam anlamıyla çözüme kavuşturulamamıştır. Kültürümüz, iç dünyamız ve iç dünyamızın dış dünya ile bir araya gelişinden çok dış dünya ile olan ilişkimize vurgu yapar. Dahası bu bakış açısı, insana ve bilincine dair kavrayışımızı, iç benliğimizin tahribi pahasına, dışsal bir gerçeğin algılanmasına bağlı kılar bizleri; Hegel diyalektiği ve erken Yunan kültüründe kurulu bakış açısı bu durumu örnekler niteliktedir. İnsan, dünyaya hükmetme iddiasında olsa da kendine dönüşü mümkün olmayan, benliğinin içerisi ve dışarısı arasında bir geçit oluşturamamış bir hâlde kaybolmuştur dünyada. Bunun sonucunda bizi hem içeride hem de dışarıda ikamet etmekten ve yaşamaktan alıkoyan iki eylem gerçekleşir: benliğimizi dünyaya yansıtmama, dünyayı kendimize dâhil etme. Bir diğer ifadeyle bu durum, ötekinin ötekiliğinin ayırdına vararak kendimizde kalmamıza ve dünyayı oluşturan tüm ötekilerle bir araya gelmenin barındırdığı yaratıcılığın farkına varmamıza engel olur.

Merlau Ponty şöyle diyor: “Duyusallığın örneği olarak beden, içinde yaşayan ve hissedenin, dışarıda kendisine benzer olanı hissetmesini sağlar.” Böylece “beden ontogenez yoluyla bizi doğrudan şeylerle bütünleştirir; bunu, kendisini meydana getiren iki tarafı, ayırım yoluyla doğduğu ve görerek açıldığı duyusal kütle ile kendi olan duyusal kütleyle bir araya getirerek yapar.”¹ Ve şöyle devam eder: “Bakan kişi, görülenin içinde

konumlandığından kişinin gördüğü yine kendisidir ve her bakışın temelinde bir narsisizm mevcuttur.” Ancak bu tür bir narsistlik paradoksal olarak Merleau-Ponty’nin ‘ten’ –dünyanın evrensel tenine katkıda bulunan bir ten– olarak adlandırdığı ‘kendimin içkin anonimliği’ ne dönüşür. Onun söyleminde görme ve dokunma benzeşmelerinin yanı sıra karmaşık yapı sergiler, bu dikkate alındığında Merleau-Ponty şöyle sorabilmektedir: “Ötekinin eline dokunurken neden kendi elime dokunduğum, bedenimi benimsediğim güçle dokunamıyorum?” Çünkü “her ikisi de aynı bilinç alanına ait ve kişi yalnızca bir ikincisi üzerinden bir nesneye dokunabilir” ayrıca “benim olarak bildiğim bedenler ve ben aynı dünya ile muhatabız.”

‘Mantıklı olmaktan önce sezgisel olan’ biri tarafından bu derece kötü ayrıştırılmış ve mekanik olarak deneyimlenmiş bir dünya tezahürü, duyuşsal algılara aracılık etmek yerine, insan ya da insan dışı canlıların algısında olup biten özgünlüğü göz ardı etmektedir. Bu düşünce ‘bedenimin düşüncüm öncesi ve öznelilik öncesi bütünlüğü üzerine temelleniyor’ ise de her bir anın ve uzamın bir diğerine indirgenemeyecek bir beden aracılığıyla deneyimlendiği yaşam döngüsünde bu düşüncenin yeri yoktur; bu yaşam döngüsü el ve gözler dâhil herhangi bir yakınlaşmanın gerçekleşebilmesi için bedenin kendiyi benzeşmeyen – nefesin ve havanın– mesafesine saygı duymasını gerektirir.

Merleau-Ponty’nin dünyayla ilişki kurmak için öne sürdüğü iç içe geçme ve yer değiştirme modelinin tekabül ettiği evren, yaşamın sezgisel yönlerinin, köklerindeki özgünlükten uzaklaşarak nötrlenmek durumunda kaldığı bir mantığa dayanır. Neyse ki minik çocuğumuz dünyayı bu şekilde deneyimlemez. Deneyimlerini içselleştirmesi, özgün yaklaşımını hatırlamasını ve içeri-dışarı arasındaki sınırı dikkate alan bir iç dünya kurmasını sağlayacaktır. Bu tür bir dünya tezahürü, kişinin hâlihazırdaki aşına yaşamın ötesine kendisini açmasını engellemeyen ancak özellikle dokunsal açıdan

and the Invisible kitabının bu bölümünden yaptığım tüm alıntılarda kendi çevirimi kullandım.

aynı deneyimi paylaştığı varsayılanlar arasında olası bir yer değiştirmeye de varmayan türden bir öznelliği dikkate alır.

Dünyaya yerleşmek, gayrişahsi ve ayrışmasız bir dünyada kişinin eriyip yaklaştığı ve dokunduğu şeye dönüşmesi ya da aynı dünyanın aynı formlarına dokunanlarla aynılaştığı bir evrene dalması değildir. Bu tür bir deneyim çoğunlukla filozoflar, yazarlar ya da son yıllarda birçok insan tarafından sıkça telaffuz edilen usanç, tiksinti, melankoli ve bıkkınlık gibi hisler yüzünden kişinin tükendiği ve hapsediği bir dünya ile sonuçlanır. İnsanlık için bir gelecek yaratmak istiyorsak eğer; kendimizle ve dünyayla ilişkinin, kendimiz ile dünya arasındaki ilişkinin gerçekleşebilmesi için başka bir yol bulmalıyız.

Heidegger'in düşüncesi, dünyaya ilişkin ve dünya ile aramızdaki ilişkimizi gözden geçirmemiz için yardımcı olabilir. Heidegger dünyayı daha gerçek biçimde deneyimlemek için onu yeniden özgülememiz gerektiğini savunur. Ona göre kültürümüz doğadan (*physis*) öylesine uzaklaşmıştır ki artık yaşamının ne olduğunu unuttuk ve tam da bu sebeple doğaya dönmemiz gerekir. Heidegger insanın dünyaya gelişini "kendisinden mahrum kalmış ve dünya tarafından teslim alınmış"² olarak betimler; bu dünya, kendimize uygun hâle getirebilmek için yavaş yavaş özgülememiz gereken bir dünyadır. Dünyaya terk edilmek, kişinin kendi varlığını, onu çevreleyen herkesin dünyasını oluşturan varlıklara göre yaşaması anlamına gelir; bu durumda biz de kendi zamanımıza dahi ait olmayan ötekiler arasında herhangi biri hâline dönüşürüz. İçine atıldığımız ya da terk edildiğimiz dünya, kendisini oluşturan unsurların, özellikle kendi varlığımızın, özgün ve gerçek mahiyetlerini dikkate almayan bir aradalıkla içinde kaybolduğumuz gayrişahsi bir dünyadır.

Merleau-Ponty içinde bulunduğumuz dünyanın bizim yaratımız olduğunu dile getiriyorsa da bu tür bir dünya algısı Heidegger'inki ile eşdeğer değildir. Dahası, dile ve Varlık'a

Krş. *Being and Time*, 3. Bölüm, 17. Kısım, ayrıca Walter Biemel, *Le concept de monde chez Heidegger*, özellikle ikinci bölüm.

dair düşünceleri bu tür bir söylemle ilgili olsa da Heidegger, Merleau-Ponty'nin öne sürdüğü gibi, dünyanın üzerimize kapanarak bizi kendi yansımamıza ya da imgemize hapsedtiğini düşünmez. Heidegger'e göre, teslim olduğumuz dünyanın şimdiki hâlini alması, kendi varlığımız dâhil olmak üzere varlık ve Varlık'ın bizden yüz çevirip metruk kaldığı ve unutulduğu ve böylece kendimizi, adım adım yeniden özgülememiz gereken yabancı bir dünyada bulduğumuz geçmişin sonucudur.

Bu nedenle yapılması gereken çocuğu dünyaya uymak zorunda bırakmak değil, kendi gizil gücü ve arzusu doğrultusunda onun dünyayı dönüştürmesine fırsat tanımaktır. Onun varlığı bu dünyada bir gedik açmalıdır ve açmaktadır da. Dünyaya boyun eğmek zorunda değildir, aksine onun bütünlüğünü ve ufkunu yeniden yapılandırmalı, kendi devingenliğine göre onun yeni biçim(ler) almasını, –bir nevi yeniden konumlanmasını– sağlamalıdır. Bu da büyüyen, filizlenen ve serpilen canlı varlıkların doğal devinimlerinin tanınmasını ve geliştirilmesini gerektirir. Merleau-Ponty'nin ifadeleri bir tür plasental geri çekilme olarak düşünülecek olursa, Heidegger'in sözleri doğumun açılma hareketini tekrarlamaya çağırır bizi. Tabii ki burada bahsettiğimiz annenin bedeninden ayrılmak için kendine yol açmak ya da kişinin bir başkasının nefesi yoluyla ihtiyacı olan havayı alması için kendi bedenini açması değildir. Bahsedilen, Heidegger'den alıntılacak olursak içine hapsedüğümüz, kültürümüzden kaynaklanan ufk, yere ve göğe, ölümlülere ve tanrılara dair yeni ilişkilere doğru açmaktır. Bu durum, varlıkların yan yana gelmesi ya da yapılandırılmış bir bütünlük içerisinde iç içe geçmesiyle sınırlı olmayan bir birliktelik anlayışı ile çevremizle canlı bağlar kurmamıza ve onları keşfetmemize imkân tanır. Varlıklarla ve karşılıklı ilişkileriyle dolu uzamda bir geçit açmalıyız ki içine atıldığımız bu dünyaya ışık yeniden nüfuz edebilsin ve bizi aydınlatsın. Böylece dünyayı daha iyi yorumlayabilir, dönüştürebilir ve daha özgün biçimde kendimize mal edebiliriz.

Bir kez daha sormamız gereken soru doğal kökenlerimizden gelen özellikler ile insanlara uyumlu bir kültürden kay-

naklanan özelliklerin nasıl ayırt edileceğidir. Fikrimce, insanlar, dünyaya gerçekten yerleşmek için, doğal özelliklerinden özellikle cinsiyet aidiyetlerinden vazgeçmemelidirler. Dünya ile ilişkilerini nötr olarak değerlendirmek kendilerinden sürgün etmelerine sebebiyet vererek gerçekte özgün bir bağ kurmalarını engeller. Dünyayı kavrayışımız aslında nötr değil, cinsiyetlidir. Bu durum göz ardı edildiğinde çocuk gerçekte olan ilişkisinde, yapay olarak üretilmiş, dünyayı ve kendisini kavramasını engelleyen imgesel bir aşkınlık –Heidegger buna gerçeğe dair bir esrime diyecektir– içine konumlanır. İnsanı cinsiyetsiz, nötr bir *Dasein*'a bağlı olarak değerlendirmek, Varlığı –ve dolayısıyla kendi varlığımızı– ufku ölüm ile belirlenen bir dünyada başıboş bırakmak anlamına gelir.

Çocuğun dünyadaki arayışı yine bedeni aracılığıyla gerçekleşir. Bedeni aracılığıyla algılar, kavrar, hareket eder. Dünyayı algılamasını ilk sağlayan, dünya ile kendisi arasındaki aracıdır beden. Böyle olmasaydı ayaklarını keşfedemez, bir yere yönelmesi ya da oradan dönmesi mümkün olmaz, yüz üstü kapalı kalırdı. Ancak bedeni çocuğun dünyada ilk konumlanmasına anlam katar ve bu beden yalnızca gözler ve eller ile sınırlı değildir.

Diğer duyular, küresel çerçevede bedeninde olduğu gibi cinsiyetleşmesinde de rol alırlar. Minik kız ve erkek çocukları uzamı aynı şekilde deneyimlemezler. Kız çocuğu dış dünya ile iç uzamları arasında bağlar kurmaya daha çok meyillidir; bilir ki kendi dışında bir dünya var ise, kendi içerisinde de vuku bulur. Ayrıca hareketleri daha ihtiyatlıdır, dünyayı yapılandırırken ya da sökerken bir şeyleri daha az kendine tabi tutar, nesneleri daha az tutup kavrar. Erkek çocuğu ise kız çocuğundan daha çok kendini dış dünyaya yansıtır; kendini bu şekilde, keşifleri, girişimleri ve kurguları yoluyla bulmaya çabalar. Daha çok koşar, hareketleri daha serttir ve sahip olma dürtüsünden kaynağını alır; kendisini daha çok dışa vurur. Küçük erkek çocuğu daha cüretkâr ve daha bağımlıdır. Kız çocuklarının canlılara ya da bebeklerine usulca dokunmak için kullandığı kollarına karşılık, erkek çocukları ayaklarını oldukça iyi kullanırlar.

Peki tüm bunlar yalnızca birer klişe midir? Eğer öyleyse, bedenlerimizin de genlerimizin ve kromozomlarımızın farklı potansiyellerini gerçekleştirmek yerine birer klişeden ibaret olduğu öne sürülebilir. Çocuğun beden yapısı dünyaya dair ve dünya ile ilişkilerinde kendisini ortaya koyar; bunu engellemek, kendisi olarak gelişmesinden onu alıkoymak anlamına gelir. Bu durum onun dünyayı, dünya ile kurduğu ilişkiyi anlamlandırmasını engellediği gibi, yaşamdan kaynağını alan dinamizmini bozan modeller dayatmadan bir bütüne dahil olmasını da engeller. Bu durum çocuğun kendinde ikametini engellediği gibi ana dilini duyuşsal algılarının ve cinsiyetli aidiyetinin oluşturduğu dünyayı keşfinin ardından kendisinde kalarak tatmin sağlamasını da imkânsız hâle getirir.

Çocuk, dışarısı ile sürekli akan bir ilişki içerisinde gezinir, bu sebeple bu akıntı içerisinde kendisini güvende hissetmek için –parmak, oyuncak ayı, kumaş parçası gibi– geçiş nesnelere ihtiyaç duyar.³ Kendisine eşlik eden kişinin eli, kıyafetleri, sesleri ya da sözleri de birer geçiş nesnesi görevi görebilir. Bu durum, herhangi bir mevcudiyetin çocuğa kendisini aşma imkânı sağlayamayacağı bu yalnız yolculukta, ötekinin bir şeylerine sahip olarak kendine alan çizen ilişkilerin öznelararası olma olasılığını azaltır.

Peki çocuğun keşiflerinin anlamı bu değil midir? Öteki de dâhil kendisini çevreleyenlere açılarak kendini aşmak için dünyaya doğru kendi sınırlarını genişletmez mi? Peki dünyanın aşkın algısına ve arzularını karşılayacak, hareketlerine anlam katacak olan ötekine erişmesine imkân sunan çerçeve, bedeninin yapısı ve özellikle cinsiyeti değil midir? Bu gerçekler göz ardı edildiğinde *duyu*, çocuğun gelişimine, kendisini aşmasına olanak sağlayacak herhangi bir şeye katkı sağlamadan sadece bir hareket isteği ya da yalnızca bir huzursuzluk hissi olarak kalacaktır.

³ Krş. Winnicott, özellikle 'Transitional Objects and Transitional Phenomena', *International Journal of Psychoanalysis*, 34: 89-97.

Çocuk, dünyaya açılmak için hareket eder. Eğer açıldığı bu dünya üretilmiş nesnelerden oluşuyorsa, çocuk kendine açılan ve gerçekten birlikte var olabileceği varlıklarla bir araya gelemez. Bu durumda aralarında bir ilişki kurabilmek için onları tutmalı, kavramalıdır. Böylece ilişkisel ihtiyacını ya da arzusunu tatmin edip bir bütün içine entegre edebilmek için çocuk bu nesneleri birer araca dönüştürecektir. Bir bütün içinde düzene koymak için ayrıca onlara isim verecektir. Başlarda çocuğun çevresindeki dünyayla kurduğu ilişkiler hâlâ canlıdır. Henüz esirleştirilmemiş, kendisini kuşatan şeylerin belirli şekilde kullanımını dayatan zorunluluklara maruz kalmamıştır. Dünyayı keşfeder, keşfettikleriyle oynayarak yavaş yavaş onlar üzerinde bir egemenlik kurar.

Çocuk canlı varlıklarla bir arada olduğunda ise durum farklıdır, çünkü onları kolaylıkla tutup kavrayamaz. Bitkisel dünya onda daha az şaşkınlık uyandırır da yine de düşünmek için duraksar. En önemlisi de bitkisel dünyada kendini mutlu ve huzurlu hisseder. Bu tür bir ortam, çocuğun kalmak istediği yerdir ve onu oradan çıkarmaya çalışmak genelde çılgınlık ve ağlamalara neden olur. Yaşamı incelemek ve paylaşmaya çalışmak için burada geçiş nesnelerini bir kenara bırakır çocuk. Burada oyuncaklarından bile vazgeçer. Doğada olmak, aldığı nefesle, teniyle ve tüm duyularıyla doğanın sunduklarıyla oynamak yeterlidir onun için. Çimlere dokunarak, bir çiçeği koklayarak, bir ağacın gölgesinde dinlenerek ya da ağaca tırmanarak, bir güneş ışığına hayretle bakarak doğayla söyleşmekten zevk duyar. Onu bir bütün içine yapılandırma niyeti gütmeyen doğada bir bütün olarak durur çocuk. Do-

ğada kendisini evinde hisseder ve kalmak ister. Ancak insan olarak hassasiyeti bu tür bir arzunun gerçekleşmesini engeller ve bir kez daha onu ihtiyaçlar düzeyine getirir; gecedен, kötü hava koşullarından ya da diğer canlıların saldırılarından korunmak için kalacak bir yere ihtiyacı vardır.

Bu yüzden çocuk bahçeyi, ormanı ya da doğal meskenini terk ederek insan üretimi olan, yaşamın korunduğı ve sürdürüldüğü ancak doğadaki gibi beslenmediğı koronaklarına çekilmek durumunda kalır. Öteki ile ilişki içinde bir varlığı gerektiren nefes, duyuşsal algılar ve cinsiyetleşme gibi pek dikkate alınmayan bedensel özellikler için de bu durum geçerlidir. Birlikte olmak bu durumda doğal ihtiyaçları karşılama endişesi ve aile evinden başlayarak, dünyayı olduğı gibi paylaşmanın gerektirdiğı kurallar çerçevesindeki bir birliktelik ile belirlenir. Böylesi bir ortamda yaşamın içinde yer almak doğadakinden çok farklıdır; aslında aile evinde yaşamın kendisi pek paylaşılmaz. Aile topluluğı öncelikle varlığını sürdürmeye, maddi gerekliliklere ve kendisine biçilen kalıplara dayanır. Nihai hedefi ise insan ırkının çoğalmasıdır.

Bu durumda ailenin bir aradalığı ya da onun yerini alan her ne ise, çocuk bu yolla bir arada olmak kavramını deneyimleyecektir. Tabii ki bu bir aradalık nitelişsiz değildir, ancak bu nitelikler en doğal ve en aşkın hâliyle yaşamın içerdikleriyle örtüşmez. Heidegger'in çözümlediğı, içine atıldığı ve kendine mal edemediğı dünyadaki insana dair davranışlar, ailede birlikte yaşamak için gereken davranışlara tekabül eder. Bu durumda bir arada yaşamak, ilişki içerisindeki özgün varlık boyutuna ulaşmak yerine verili bir dünyada ortak evreni paylaşarak birlikte yaşamının getirdiğı koşullar ile belirlenir. Bir şeylerle ya da ötekilerle ilişki içinde olmak ailede pek hoş karşılanmaz; bu ötekilerin öteki olarak aile topluluğunda yeri yoktur. Aslında bu durum duyguları, hakları ve bunlardan doğan zorunlulukları da dâhil bir aradalıkları bu aidiyet yoluyla tanımlanan aynı birlik içindeki kişiler tarafından belirlenir. Bir anlamda üyelerin hayatları, artık kendilerine ait değildir, aile birliğinin malı hâline gelir; bu aile birliğı içerisinde

kimse yaşamını kişisel bir amaçla kullanamaz, özellikle de bir öteki ile bir arada olmak söz konusu ise.

Bunun gerçekleşebilmesi için ailenin parmaklıklarından kurtulup canlı bir varlık olarak tek başınalığın kazanılması gerekir. Bu aşamaya tüm insanlar ulaşamaz, birçok insan politik, kültürel, dinî kisveler altında aile topluluklarına bağımlılıklarını sürdürürler. Aynı köklere, çevreye ya da ideale iştirak etmekle belirlenen bir aradalık anlayışı çerçevesinde bir topluluk içerisinde yerlerini alırlar. Birbirlerini bir arada tutan paylaşımlar içerisinde oldukları ancak asıl bir aradalığın bizden istediği özgürlük ve otonomluğa sahip değildirler. Aileyi meydana getiren bir aradalık ihtiyaçları karşılıyorsa da bu birlikte herhangi bir misafirperverlik ya da insan olarak bir arada olma kültürünün gerektirdiği koşullar sağlanmaz. Bunun yerine bu anlayış; birlikteliğin daha fazla ayrıma gerek duymayacağı sözde ‘doğal hâl’ ile özellikle çocuklar söz konusu olduğunda aşkın arzularımızı karşıladığı varsayılan ve geliştirilmesi okul, devlet ve kiliseler tarafından sağlanan diğer hâli arasında bırakır bizi. Fakat bu durumda bastırılmadığını varsayarsak, doğal aidiyetin aşkın potansiyeli çok nadir dikkate alınır.

Elbette aile içerisinde bir ilişkiler kültürü mevcuttur, ancak bu kültürde kurulan birliğin bir arada tutulması amacı, üyelerinin filizlenmesinin ve potansiyellerinin desteklenmesinin önündedir. Heidegger’in belirlediği, her insanın içine geldiği dünyaya dair sahip olduğu etkin yetenekler aile evrenine uygulanabilir, dünya ise bu aile ortamının daha karmaşık bir modeli olarak düşünülebilir. Ailenin bir üyesi aileye ait olarak ve onu oluşturanlarla birlikte var olur. Üye, kendi başına var olamaz, bu sebeple aynı bütünü oluşturan ötekileri tanımak ve onlara karşı saygı, ilgi ve özen göstermekle yükümlüdür. Bu tutumlar aile birliğinin işlemlerini sağlar; aile birliğinin görevi ise içlerinden birinin aşkın arzularını ya da kahramanlıklarını teşvik etmek değil, bütünün tutarlılığını korumaktır. Hakiki bir ailede ya da ikamesinde kendini doğuran kişinin kahramanlığı desteklenmez. Aile, aşkınlığı,

üyelerinden birinin özgün yazgısı olarak görmez, onaylanmış ve paylaşılan bir ideale denk düşüyorsa, onu hoş görür yalnızca. Ailenin sunduğu kökler öncelikle bir soy kütüğüne, geleneğe ya da kuruma ait olanlardır; kişi kendini bireysel arzuya dayanan bir geleceğe yansıtmak istiyorsa bunlardan kendisini özgürleştirmesi gerekecektir.

Aile topluluğu içerisindeki bir aradalık varlığın tümel olarak filizlenmesine olanak tanımaz. İnsanın doğuşunda aile, genetik potansiyelin bütün olarak filizlenmesini değil, bedensel mevcudiyeti ve büyümeyi önemser. Bu yapı ailede korunmuş olsa da tam olarak somutlaştığı yer aile değildir. Ayrıca, fiziksel gelişime rağmen, karşılığı olan dışavurum ve hayata geçirme eylemlerine bu döngüde izin verilmez. Aile parmaklıkları çocuğun tam olarak kendi gibi görünmesine izin vermez. Burada çocuk, özellikle cinsel açıdan ve cinsiyet açısından bedensel olgunluğuna uygun bir kabul görme ve beslenme ortamı bulamaz.

Aile, soy kütüğü boyutunu önemser, hatta bireyin gelişimini de bu paradigma ve ona bağlı olan üreme, otorite ve düşeylik gibi değerlere maruz bırakır. Cinsiyet kimliğinin ise yalnızca en maddi ve fiziksel, bu sebeple insan müdahalesinin en az olduğu yönü dikkate alınır. Bu yön, ötekinin ötekiliğini tanımayı gerektiren tinsel özellikleri önceleyen dikey aşkınlık-tansa güçle donanmış şoy kütüksel öncüllerden kaynaklanan bir tür olan yatay aşkınlığa yer verir. Aslında soy kütüğüne dayanan bir bir aradalık çocuğun gelişmemiş olması ile paraleldir ve insanlığın bir özelliği olarak görülmemelidir; hayvanlar bu konuda bizden çok daha iyiler. İnsanlık, kendisini hayvanlar âleminde ayırmak, aile otoritesini ve soybilimsel değerleri dünyevi yaşamımıza yabancı bir ilah tarafından biçilmiş tinsel bir aşkınlıkla donatmak zorunda mıydı? Böyle düşünüldüğünde bu aşkınlık bir aradalığımıza katkı mı sağlamakta yoksa zarar mı vermektedir? Bu aşkınlık nasıl bir bir aradalığı desteklemekte, hangi ötekileri kösteklemektedir?

Aile topluluğunun uyumu, neredeyse ayırt edilemeyecek türden bir doğal aidiyet ve aynı değerleri paylaşma yolu-

la ancak bu iki birleştirici etken arasında gerçek bir akış sağlanmaksızın gerçekleşir. Her aile üyesi içine kaynaştığı topluluk tarafından hem korunur hem de yabancılaştırılır. Bu küçük evrene uyum için her bir bireyden beklenen hâl ve tavırlar ise bireyi kendi varlığına döndürmekten uzaktır. Aile birliği, bireyin kim ya da ne olduğunu ya da neye, kime dönüşmesi gerektiğini algılamasına izin vermez ve bu durum duyu ötesi ideallere dayanan kültürel ve dini topluluklar için de geçerlidir. İnsanlar, kendilerini ve gizil güçlerini önlerine konumlandırmayan bir dünyada korunaklı ancak varlıklarından yoksundurlar. Bu durumda insanlık, aşkınlıkla ilişkisini engelleyen yeryüzü yaşamının ötesine işaret ettiği sürece güvenliğin sağlandığı aşına bir evrenle kendisini çevreleyerek, kendi varlığını canlandırmak olan yalnız görevden yüz çevirmiştir. İnsanlar, korku ve ıstıraptan rahatlama sağladıkça kendilerine samimiyetlerini yitirmekteler ve kendilerine yardım sağlayacak şeyin ne olduğunu görememekteler.

Antigone figürü; evren, nesil ve cinsiyet açısından insan varlığının gelişimi ve korunması yönündeki bir doğa kültürünün sahip olduğu çeşitli özellikleri temsil eder. Bir aile topluluğunun üyesi olarak insanlar doğal düzeni, dışarıdan dayatılan soyut ahlaki kurallara maruz bırakmak yerine, doğaya ve gelişimlerine uygun etik davranışlar sergilemelidirler. Ataerkil aile düzeninin sonucu olarak her bir üyede görülen bireyselleşmenin azalması ve nötrleştirilmenin aksine, ana soylu gelenekteki etik kurallar, her insan ve insan dışındaki canlıların yaşam alanına saygı gösterir, her bir bireyin cinsiyeti ve neslinde ona karşılık gelen rolünün garantilediği tikelliğini ön plana çıkarır. Aile birliği doğa yasalarına dayalı ve kozmik evren ile uyumlu olmadıkça, üyelerine ne gizil güçlerini ne de onları gerçekleştirme yollarını gösterebilir. Aile kurumunun sunduğu ihtiyaçlar düzeyindeki güvenlik, her bir bireyin gücünün ve bütündeki tüm üyelerin iletişim ve paylaşımlarının azalmasını ve dolayısıyla faydalı olanın özellikle duygusal ve sevgiye dair hislerin önüne geçmesini beraberinde getirir. Bu durum ise gerçek bir bir aradalığın gerçekleşmesini engeller.

7 KENDİ OLMAK

Kendi oluş, insan için güç bir sorumluluktur. Bir bitki için bu durum ortam koşulları uygunsa doğal olarak gerçekleşir. Ağacın tohumu dışarıdan bir müdahaleye gerek olmaksızın onun kök vermesini ve büyümesini sağlar. Aristoteles'in belirttiği gibi ağacın 'yüzü' tohumuyla belirlenen gelişimine tekabül eder.⁴ İnsan için ise işler biraz daha karmaşıktır; çünkü kök salması o kadar basit değildir. İnsan tabii ki genetik kodları verili doğar, ancak onları nasıl gerçekleştireceği önceden belirlenmemiştir. Bir diğer ifadeyle insan, filizlenmesi belirlediği kararlara bağlı olan, kodları verili bir varlıktır. Fakat aslında her birimizi ifade eden bu canlı varlık nasıl beslenir? Kültürümüzün ilk belki de en radikal yanlışı bu noktada varlık olarak insandan başlama niyetinde olmasıdır. Artık bu varlık, canlı bir varlığa değil bir fikre, üretilmiş bir oluşuma tekabül etmektedir. Oysa canlı bir varlık olarak insan özellikle cinsiyetiyle ayrışır. Ve Aristoteles'in öğrettiği "Doğa (*physis*), doğa yoluyla doğaya doğru gelişir." cümlesini dikkate alırsak, bu durumda insanı kadın ya da erkek olarak tanımlamamak, kendini gerçekleştirmesini sağlayacak olan doğal devinimini ortadan kaldırmak anlamına gelir. Aristoteles diliyle şöyle de denebilir: bu durum kişinin kendi deviniminden –*dunamis*– gelen bir yüzle var olmasını engeller.

İnsanlar gelişimleri için, kendi içinde bir enerji barındırmayan, üretilmiş bir paradigmaya başvururlar. Bir kız ya da

⁴ Krş. *Physics*, B, 1, 12-13.

erkek çocuğuna oluşu için bu paradigmayı bir model olarak dayatmak, varlığına uygun olan devinimi yok etmek demektir. Bunun sonucunda doğal enerjilerinin kaynağını ve onun doğrultusunda büyüme olanağını yitirirler. Bu durumda insanların dünyadaki ikametlerini, filizlenecekleri bir yer olarak değil de bir sürgün olarak görmeleri anlaşılır bir hâl alır. İnsanlar, kendilerine dışarıdan dayatılan ve uygulayamadıkları duyu ötesi model ve ideallerle yönetilen üretilmiş birer nesneye dönüşürler. Özgün varlıklarına uygun bir başlangıç ya da son olmaksızın, tamlığı ileride yaşayacaklarını umarak sonsuza dek dolaşırlar. Var olmak kişinin kendi varlığını tatmin etmesi anlamına geliyorsa eğer, bu insanların gerçekten var olmadıklarını dahi ileri sürmek mümkündür.

Dahası, oluşundaki evrimin özünden koparıldığı için insan, gelişimi açısından felce uğramış durumdadır. Aslında kişinin kendini gerçekleştirebilmesi için sürekli olarak kaynağına dönmesi gerekir. Yaşamının başlangıcı ve sonu arasında devamlı bir ileri geri hareketi olmadan, kimse kendi oluşunu gerçekleştiremez ve bu durumda doğal bir devinime dayanan bu arayış, oluşu, kısır döngü içine sokma –sonsuz bir aynıya döndürme– tehlikesi taşır; bu ise enerjinin kendisini tüketmesine ve varlık açısından bir hiçlikle sonuçlanmasına varır. İnsan için varlığın özüne dönmek sonu olmayan bir arayış ise, bu arayışı sınırsız bir kendini yansıtmaya, sonsuz bir açılmaya ve böylece varlığın kendini tükettiği duruma getirmemek konusunda da temkinli olunmalıdır. İnsan, kendini gerçekleştirmesine dolaysız da olsa katkı sağlayacak biçimde, gerçekte olduğu kişiye nasıl sadık kalabileceğini keşfetmelidir. Tabii ki mesele –Jean-Paul Sartre’ın düşündüğü gibi– varlığımızı eylemlerimize indirgemek değildir; çünkü bu durumda kim olduğumuzu kavramak adına daha çok dolanırız ve bu da bizi kendimize olduğu kadar ötekilere de zarar verebilecek tehlikeli bir göçebe konumuna sokar. Ayrıca aşmak hareketini ya da kendimizi aşmayı, kendimizi bir mesafeye ya da ötesine yansıtmakla karıştırabiliriz. Bu

durum da sürekli kendimizi aşarak gelişimimizi etkin biçimde dikkate almamızı engeller.

Doğumla birlikte köklerimizden edildiğimiz düşüdüğümüzde, kendimizi kendimizden koparmadan bu tür bir sorumluluğu nasıl alabiliriz? İki kişiden dünyaya getirildik; genlerimiz ve kromozomlarımız yoluyla var olmamızı sağlayan iki kişiden bir şeyler taşısak da tek bir varlığıız. İlk gelişim gösterdiğimiz, hareket ettiğimiz, oksijeni, sıcaklığı ve besini edindiğimiz yer annemizin bedenidir, ondan da doğum yoluyla ayrılırız. Doğumla birlikte kendi kendimize hareket etmeye başlarız. Büyüme düzeyinde ve ardından uzamdaki hareketlerimizle ve ardından kısmen de olsa, neyle karşılaşsak ona dönüşürüz. Doğal aidiyetimize yabancı olan biçimler dayatılır üzerimize.

Böylesi bir kökünden edilmeye rağmen nasıl kendimiz olabiliriz? Köklerimizi doğum koşullarımız ya da ilk çocukluk dönemlerimizle karıştırmadan, kendimize kökler sağlamalıyız. Ancak bu da bir kez daha ihtiyaçlar, alışkanlıklar, gelenekler ya da bir şeylere veya birilerine bağımlılık ile belirlenen bir aşinalık kafesine hapsederek, aşkın potansiyelimizi kimi durumlara feda etmemize varır. Köklerimizle ilgili belirsizlik ve eksikliğin bizde yarattığı endişeyi düşüdüğümüzde, neyin köklerimiz neyin gerçek gizil gücümüz ile ilişkili olduğunu karıştıırız.

Edebiyatımız, hatta felsefemiz ve dinimiz, çocukluğumuzla ilişkili nostaljik duygulardan ilham alır. Buradaki nostalji, güçlü bir melankoli şeklinde de açığa çıkabilir, çocukluğumuza dair duyulara ya da mekânlara aşırı duygusal değer atfedilmesi şeklinde ya da dinî ritüeller de dâhil olmak üzere –fetüsün olmasa da– yenidoğanın –dünyada Noel’in yaydığı büyü gibi– koşulsuz şartsız kutlanması şeklinde de gerçekleşebilir. Çocuğun fiziksel olarak yeterince olgunlaşmadığı düşünüldüğünde, aşkın gizil gücünün dikkate alınmaması ve gerçekleşmemesi; potansiyel gerçekleşmesinin kaynağı olan kişi tarafından somutlaştırılmadan, mekâna

hatta zamana yansıtılmasıyla sonuçlanır. Bu yerlerde ya da zamanlarda saklanmış, yazgımıza ulaşmak için arayışında olduğumuz birer hazine ya da gizem olarak da algılanabilir. Arayışımızın nesnesi ya da meselesi algımızdan sürekli gizlendiği için, gizemin kendimizde gömülü olan parçalarını bulmaya çalışmak ve tümünden özgülemekten var olarak bu gizemi çözmeye çalışmak yerine, onu barındırdığı varsayılan mekâna yatırım yaparız.

İnsan genetik mirasına denk düşen şeyi bir ağaç gibi tek bir hamleyle gerçekleştiremez. Köklerinin ve uzaydaki hareketlerinin karmaşıklığının yanı sıra sahip olduğu fazla beyin hücreleri, bitkilerin gelişiminde gerçekleşen yalın ve sürekli büyümeye engel olur. İnsan bu tür bir doğal büyümeyi hatırlayabiliyorsa, kendisi için, bir ağacın kendi başına büyümesinin dışındaki gerçekleştirmelerle onun gelişmesine yardımcı olmalıdır. Burada insanın 'kendi'liği, köklerinin ayırt edilemez yapısında saklıdır ve varoluş şekli onu köklerinden sürekli alıkoyar. Varoluş biçimiyle köklerinden koptuğunun ayırdına ancak dolaylı olarak varabilir ve kendine dönmeye çalışabilir. Buradaki mesele bu dönüşte doğal enerji kaynağına geri dönebilmek için yansıtmaktan kendini nasıl alıkoyabileceğidir.

Kişinin enerjisini bir yapıya yönlendirmesi kendisine sadık kalmasının ve çehresinin bir yönünü keşfetmesinin yollarından biridir. Bu, kişinin dışarıdan bir model olmadan, bir yapıtı şekillendirerek kendisini somutlaştırması olarak görülebilecek bir yaratım sürecini gerektirir. Böylesi bir sorumluluk ise kolay değildir ve bunu gerçekleştirebilmek konusunda çocuk yetişkinden aynı zamanda hem daha az hem de daha çok yeterlidir. Bu tür bir pratiği akıl hastalarına özgü bir terapi olarak görmek yerine, çocukların bu yolda devam etmeleri sağlanabilir. Çocuğun odaklanmak istediği şey teşvik edilerek yaşamsal ve duygusal enerjisi ile aşkın arzularının bir araya gelmesi sağlanabilir. Bu şekilde beden; ruh ya da tinin yanı sıra şimdi, geçmiş ve gelecekle de

bütünleşir. Kendisini bir yapıta yansıtarak insan, yaparak, üreterek var olur; bu yaratım (*poiesis*) insanın kendine dönmesini sağlamasa da en azından, itaat ederek ya da başkaları tarafından üretilenleri tüketerek yaşadığında olduğu gibi enerjisini kendisinden koparmadan kullanmasını sağlar.

Narkissos gibi bazı mitolojik karakterlerin yanı sıra psikolog Henri Wallon gibi teorisyenler ya da Jacques Lacan gibi psikanalistler kişinin kendisini özgülmesinin aynada gördüğü imgesi aracılığıyla gerçekleştiğine inanırlar. Tabii ki bu, çocuğun kendisini, çevresindekilerden ve özellikle annesinden farklı bir varlık olarak algılamasını sağlayan bir araçtır. Ancak ayna özdeşleşmesi, çocuğu canlı köklerinden koparmaz mı? Ayna imgesi çocuğu canlı ortamından, ötekilerden ve kendinden soyutlamaz mı? Bu durum doğal gelişimiyle ilgili kişiyi esrimeye götürmez mi ve yansımanın içerdiği benliğin aksetmesi düşünüldüğünde, esrime bir tür sınırlama işlevi görmez mi? Ayna imgesi bireyleşmeyi desteklese de bu durum diğer insan ve insan dışı canlılarla ilişkisi içerisinde gerçekleşen büyümenin aleyhine değil midir? Bireyleşmenin kazanılması bu tür ilişkilerin beslenmesiyle, özellikle farklılık(lar)a saygı göstermeyi öğrenerek gerçekleşmez mi? Bir diğer ifadeyle çocuğun kendisini keşfetmesini sağlayan, ayna imgesi ya da bazı simgelere yansıması değildir, çünkü bu yöntemler enerjiyi alırken karşılığında bir şey sağlamazlar. Çocuğun ve çevresinin gelişimi için bir faydası yok ise, sağladıkları kısa süreli tatminin ne anlamı vardır ki?

Davranış biçimimiz köklerimize dair bu gizemi kavrayıp, gün yüzüne getirip, çözmeye yöneliktir; oysaki ilerleyebilmek için, gün yüzüne çıkmış olan her yüzü bir kenara bırakmalıyız. Ancak sürekli dönüşerek canlı kalırız, bu da ortaya çıkar çıkmaz çiçeklenmiş olandan vazgeçebilmeyi gerektirir. İnsanın kendisine sadakati tek bir mevcudiyet, tek bir üretim, tek bir temsil ile yetinmez. Yaşam yalnızca bir biçimde sürmez, durmaksızın büyür, acının birçok farklı biçiminde ve kısmen de ölümden durmaksızın büyür.

Aslında Sokrates'in "Kendini bil" sözü, yaşarken ölmeye adım atmak adına bir öğüt niteliğindedir. Kişinin kendini bilmesi ancak bir yapıt vasıtasıyla ve yaşamın korunduğu ve filizlenebileceği yer olan kendine dönüşle mümkündür. Bu ise varlığın önceden belirlenmiş bilgilerden ve temsillerden kendini özgürleştirmesini –kişinin bir niyet ya da tasarı olmadan kendi nefesinde, enerjisinde huzur bulmasını bir diğer ifadeyle varlığımızı harcamak yerine, kavramak ve olduğu şekilde var olmasına, türemesine izin vermek için onun kaynağına geri dönmemizi gerektirir.

Karşılaştığımız her şeyle ve herkesle kafamızın karışması, bizi çevreleyen nesnelere, geleneklere, fikirlere dönüşmemek ve 'bir' olmanın aynılığına düşmemek için bu aşama esastır. Kendi olmak; aslında sahip olduğumuz, ancak kültürümüzün ve içinde yaşadığımız sosyal çevrenin bizi sürekli mahrum bıraktığı özgün varlığımızı kazanmaktır. Ne kadar zor olursa olsun, kendi eşsiz ve indirgenemez varlığımızı keşfetmek ve onu beslemek, geliştirmek için çaba sarf etmektir. Kendi olmak; içinde yaşadığımız dünyaya erimenin getirdiği sessizlikten çıkıp, gelişimimize katkı sağlayacak, varlığımıza kimin ve neyin dâhil olabileceğine dair kararların ve bu tek başınalığın acısını üstlenmektir. Bu da kendimizi onlardan ayırt etmeyi gerektirir, ancak bu şekilde onların kendi varlıklarına saygı gösterebilecek hâle gelebiliriz.

Kendi olmak, doğmanın gerektirdiği kadar kahramanlık ister. Yaşama başladığımız anne plasentasının yerini alan sosyokültürel temellerimizden ve ailemizden kendimiz olarak çıkabilmek, nefesimize başvurmayı gerektirir. Bu, kendi varlığımızı yeniden kazanma meselesidir.

Genel kabul edilen görüşe göre insan, konuşabilen canlıdır; başka bir ifade ile 'konuşma insanın canlı bir varlık olarak insan olmasını sağlar' ve hatta 'ancak konuşabilen insandır'.¹ Bu tür ifadeler en azından Batıda çokça duyulur ve bize yürütmekle yükümlü olduğumuz yazgımızı hatırlatır. Peki o hâlde insanlığı başarıya götürecektir olan yol olarak sessizliğe ulaşmaya çabalayan Buda'ya ne demeli? Buda'nın arayışı Batılının insanlık olarak payımıza düşeni başarıyla gerçekleştirmek olarak gördüğü şeyin yalnızca bir tamlayıcısı ya da belki de tersi olabilir mi? Ya da söz konusu olan başka bir şey mi? Batı geleneğinde insanın başarısı doğal aidiyetimizle sürekliliğimizi kesip söylem evrenine girerek sağlanırken Buda'nın yaptığı, doğal gelişimini gerçekleştirmeye çalışmak değil midir? Batı geleneğinde kişinin kendine gelmesi ancak köklerimizle ilgili bir sıçrayıştan sonra gerçekleşebilir ve bizi sözcüğün kendisinden doğurur. Oysa başka kültürlerde bu tür bir kendine geliş ancak böceklerinkine ya da daha iyimser bakacak olursak, taç yapraklarını açıp kapayabilen, filizlenip yeniden görünmeyen özüne çekilebilen çiçeklere benzetilir.

İnsanlar, oluşlarına eşlik eden bu tür bir hareket kabiliyetine sahipler mi, yoksa bu amaç için konuşmaya mı ihtiyaç duyarlar? Peki ne tür bir konuşmadır sözü edilen? Konuşma bizim için, yaşama koşut bir evren olarak dona-

¹ Krş. Humboldt'dan alıntıyla Heidegger, *'The Word' Poetry, Language, Thought*, s. 185.

tılmıştır. Öyle ki bu evren yaşamı ifade etme iddiasında olsa da yaşayanlar kendilerini bu yolla dışa vurmazlar. Elbette ki yenidoğanın ilk nefesiyle birlikte gelen ağlaması, onu ifade eden bir sözcüktür; aynı şey çocuğun babıldaması için de geçerlidir. Konuşan gerçekten bebektir ve tıpkı mırıldanmaları, göz yaşları, anlattığı hikayeler, hatta soruları gibi bizimle bu yolla konuşur. Kekelemeler, titrek sesler ya da uğultuların yanı sıra hastaların iniltileri, mistik dualar ya da tutkulu inanırların Tanrı'ya söyledikleri ilahiler de aslında canlı varlıklardan bize ulaşan sözcüklerdir. Bazen kahkahalar da konuşur bizimle. Peki bize öğretilen ve kullanmamız beklenen bu dil gerçekten bizi ifade etmekte midir? Yoksa bu dil bizi çevreleyen her şeyi özgüleyerek kendi kullanımı-mıza uygun şekilde bükmemize yarayan bir araç mıdır? Konuşmanın işlevi dünyayı özgülemek mi yoksa oluşumuzla uyumlu bir dönüşüme katkıda bulunmak mıdır? Peki kültürümüz birinciyle ilişki içinde olup insanı diğer canlılardan ayıracak olan bu ikinci amaca gereken önemi gösterir mi? Konuşmanın anlamının insanlığa özgü büyüme devinimine eşlik etmek ve onu desteklemek olması gerekmez mi? Onun değeri insanların çiçeklenmesini sağlayacak olan şey değil midir? Fakat insanın filizlenmesi yerine onu daha çok yaşamdan koparan bir işlevde değil midir? Peki insanı anlatan konuşma türü ne olabilir?

Kültürümüz bir kez daha bizi her ikisi de insanı anlatmaya yetmeyen ilahi kökenli sözcükler ile ihtiyaçlarımızı karşılayan sözcükler arasında ikilemde bırakmaz mı? (Konu ile ilgili *Aziz John Incili*'nin giriş bölümüne bakabilirsiniz). Bu insanı anlatma işlevinin, ihtiyaçlar dünyası ile arzular dünyası arasında bir köprü vazifesi görmesi gerekmez mi? İhtiyaçlar dünyası tamamen maddi arzular dünyası ise daha tinseldir, ihtiyaçlar dünyası sözcüğe başvurmayı gerekli kı-larken arzular dünyası konuşmasız ilerler. Fakat hâlâ bu başvurmak istediğimiz söz yitik değil midir? Durum böyle olmasa beden-ruh ayrımının bir anlamı olur muydu? Bu du-

rumda ruh önceden söylenmiş sözcükleri öğrenmeyle sınırlandırılarak, varlığımız geçmişin hükmü altına girmez mi? Kendi sözcüklerimiz sayesinde bugünde yaşamak bizim elimizde değil midir?

Bir bitki gibi çiçeklenemiyorsak da sözcükler şu anda mevcut olma olasılığımıza katkı sağlamaz mı? Her ne kadar köklerimizden yoksun olsak da sözcüklerin varlığımızı desteklemesi gerekmez mi? Kaynağımızdan sürgün edilişimizi güçlendirmek yerine bu eksikliği kısmen de olsa kapatması gereken sözcük değil midir? Aslında sözcükler yalnızca insanlar tarafından konuşulmaz, kendi kendine de konuşur, kendini üretir ve böylece bizim doğal gelişimimiz –doğamız (*phuein*)– ile uyuşmayan kendi dünyasını üretir. Kendini üreten bu sözcük ise hâlâ yitiktir. Örneğin konuşma eylemimizin, fiziksel gelişimiz için gerekli hava, güneş, su, toprak gibi unsurlar olarak işleyebilecek yönüyle ilgili hiç düşünmedik. Aslında dilin bu işlevi mevcuttur.² Sözcüğün gizil gücünü hem abartmakta hem de hafife almaktayız. İdaremizdeki bir araç olarak rolü ile felsefi ve dinî simgelere dair kimliği arasında kalan sözcük, İncillerde İsa'nın sözlerinin ifade ettiği gibi (Krş. *Aziz John İncili*'nin giriş bölümü ve İncillerdeki kimi bölümler; örneğin İsa ve Samartian arasındaki diyalog bu şekilde yorumlanabilir) bizi diğer hayata uyandırma görevinin yanı sıra, yaşamımızı beslemeye katkıda bulunan bir tür öz olma kapasitesini yitirmiştir.

Konuşmanın varlığımızı besleme ve kendimizi gerçekleştirmek konusunda sağlayabileceği desteği göz ardı ettik. Konuşma, kullanabilmemiz için gerçeği tayin etmemize yardım eder. Ancak sözcüğün adlandırmasına başvurmak ile var olmaya, birlikte olmaya çağrıda bulunmayı karıştırırız sık sık. Birlikte olmaya çağrı, sözü oluşumuza ve varoluşu paylaşmamıza katkı sağlayacak olan başka bir insana ayrı-

² Krş. *Through Vegetal Being*, 'Could gestures and words substitute for the elements?', s. 79-83.

calıklı biçimde yöneltilmesi gereken bir çağrıdır. Gerçeğin bir bütün içinde konumlanmasını amaçlayan bir mantığa, bir söyleme yerleştirilmesini, sürekliliklerini ve belleklerini sağlamak amacıyla, konuşmada cansız varlıkların adlandırılmasına yapılan vurgu, ötekine yöneltilen bir çağrı olma özelliğinin unutulmasına sebep olur. Bu sebeple konuşma, dil ile ilişkilerimizin ve kültürel oluşumuzun yalnızca bir aşamasına katkıda bulunur; bu ise bir araç olarak işlevi ve bilgilendirme potansiyeliyle bağlantılıdır, ancak bu noktada konuşmanın en insana dair rolü olan insanlar arası iletişimi sağlama rolü zarar görür. Bu sebeple özneler arası ilişkilerin olasılığı ve bunun sonucu olarak öznellik üzerinden sürmesi gerekirken sözcük, özne-nesne ayrımı üzerinden işler. Konuşma, öznelliğini gelişiminin bir aşamasında durdurmuştur, bu da öteki insan ve insan olmayan diğer canlılarla iletişim ve paylaşım içinde olmaksızın gerçeğe hükmetmeye girişmesiyle bağlantılıdır. Dilin bahşedilmiş olması, çoğunlukla doğal büyümemize katkı sağlamadığı gibi diğer canlılarla iletişim kurarak edinilebilecek yaşam ve enerji kaynaklarından da insanı alıkoymaktadır.

Sözcüğün doğal gelişimimizle iç içe geçmeden kendini üretmediği başka bir konuşma yolunu nasıl bulabiliriz? Bir aradalığımızı aynı söylem ya da aynı dünyaya ait olmak olarak tanımlamadan, sözün, ötekiyle iletişim kurmamıza olanak tanımasını nasıl sağlayabiliriz? Ve iki tarafı da kendilerine yabancı bir bütünlüğe dâhil etmek yerine, bu iletişimin ötekinin de bizim de kendi dünyalarımızda kalmamıza izin verilen bir şekilde yürütülmesi nasıl mümkündür?

Çocuğun dünyaya gelmesine ve yaşamını bizimle paylaşmasına çağrı yapan bu sözcüklerken, ona hangi sözcüklerle konuşmalı ve onun bize hangi sözcüklerle konuşmasını önermeliyiz? Aslında, iki canlının da yaşadıkları değiş tokuş yoluyla filizlenmesine, bir anlamda sessizliğe tekabül eden kendi en derinindeki mahrem varlığıyla ilişki içinde kendine gelmesine olanak tanıyan bu tür sözcükler, ancak bu

iki canlı arasındaki iletişimde üretilebilir. Bu tür sözcükler –Heidegger’in birbirine geçerek diye tanımlayacağı şekilde– aşkın arzularımız ve fiziksel gizil güçlerimizi birleştirmemize olanak tanıyacaktır ve böylece insan yapabilecekleri ve yapması gerekenlere kıyasla sonsuza dek toy kalmaktan kurtulacaktır.

Yalnızca Tanrı’nın, gerçekte olduğu gibi olması mümkün olabilir. Ancak, Tanrı’ya bu tür bir imkânı teslim etmek için kendi olmanın ne olduğunu biliyor olmamız gerekir; yoksa Tanrı’nın o olduğunu nasıl tahayyül edebiliriz ki? Heidegger’in ‘özüleme’nin mantıksal tutumlarına dair ürettiği fikirlere atıfta bulunacak olursak, bu, dili, tüm varlıkları, kendilerine uygun hâle getirme bahanesiyle bile olsa sahiplenmek için kullanmak yerine, kendimize uygun hâle getirmek için kullanmamızı gerektirir. Konuşma, beden ve ruh ya da tin, beşer ve ilah olarak bizi kendimize özgü kılmak, bu boyutların birinden diğerine geçmenin mümkün ve gerekli olduğu bir ortam oluşturmak için kullanılmalıdır. Teni ruha, nefesi bedene getirerek, geçmişte ayırdığı bu parçalar arasındaki eklemlmeyi gerçekleştirmelidir içimizde; ancak böylece insan olarak var olabilir ve çiçeklenebiliriz. Bu anlamda bakıldığında dil, rastlantısal göstergelerin bir araya gelerek gerçeği temsil ettiği ve bir bütüne yapılandırarak biçimde kodlandığı bir yapıda değildir. Konuştuğumuz dil böyle bir işleve indirgeniyorsa eğer, insan olarak kendimizi üretmemize katkıda bulunmak yerine, kendimiz dışında bir şeyler üretmek için başvurduğumuz teknik bir araca dönüşmüştür. Bu da içimizde kök salması, bizi tabi kılmadan ya da kendini başka sonlara tabi kılmadan bizde son bulması anlamına gelir.

Aslında dil, doğal aidiyetimizi insan kimliğine dönüştürebilmemiz için, enerjimizi biçimlendirip yaşamsal yazgımızdan tinsel olana akmasını sağlamak için bize destek sağlaması gereken sözcüklerin kaynağı olmalıdır. Köklerini çiçeklere ve meyvelere dönüştürerek kendi olmayı başaran

bitkinin söze gerek duymadan yapabildiğini gerçekleştirebilmemiz için gereklidir dil. Yapımıza uygun yeryüzüne ve gökyüzüne sürekli kök salamıyor oluşumuz dile başvuramızı gerektirir, böylece bu eksikliği telafi edebilir, en fiziksel den en tinsel varlığımızın çeşitli yönlerini besleyebiliriz.

Fakat hâlen bu tür bir dilin, en mahremimizden apaçık hâlimize gidip gelmemize, en uzakla en yakını dengelememize olanak tanıyacak olan sözcüklerin eksikliğini yaşıyoruz. Konuşma dünyayı tanımamız, ona hükmetmemiz, onu yapılandırmamız için kullanışlı bir araca dönüşmüştür; ancak kendi oluşumuz ve şekillenmemiz üzerindeki etkisini göz ardı ederiz. Hatta öyle ki; insanlığımız, filizlenmemize, başarılarımıza katkı sağlamak adına sözcükler üreten doğal bir varlık olmaktan uzak, beşerî ya da ilahî sözcüklerin bir ürünü hâline gelmiştir.

Aslında konuşma, bedenimizle üretilir ancak biz onu fiziksel aidiyetimizden doğan biçimleri geliştirmek, bedenimizi konuşturmak için kullanmayız. Bedenimizin nasıl sözcüklerin kaynağı olabileceğini öğrenmek yerine onu öğrenilmiş kodları türeten bir makineye indirgeriz. Canlı bir varlık olarak dilin buna enerjisi vardır ve konuşma, bu enerjinin açığa vurulmasını ve beslenmesini özellikle de dünyaya açılmaktan kendine çekilmeye geçerek sağlamalıdır.

Sözü bedene vermek, dilin keşfetmemiz gereken bir boyutudur. Bu gizil güç, özne ve nesneyi bağlayan söz dizimi kurallarından önce, oluşumuza eşlik eden bir hüküm, varlığımızı ifade etmenin bir yolu olarak mevcuttur ve geliştirilmelidir.³ Böylesi bir ifade etme eylemi ille de sözcüklerle dile gelmez; aksine bizi yapılandırır ve gerçekleştirir: yaşıyorum, varım, büyüyorum, oluşuyorum, hatta istiyorum, arzuluyorum ve seviyorum. Bu, özellikle geçmiş, şimdi ve gelecek arasında, onları sabitleyerek evirilmelerine engel ol-

Krş. editörleri Monica Gagliano, John Ryan ve Patricia Vieira olan *The Language of Plants*, 'What the vegetal world says to us'.

madan ve süreci sekteye uğratmadan bir köprü kurmamıza yardımcı olur. Bebeklikten çocukluğa, gençlikten yetişkinliğe geçiş aşamalarında kim ve ne isek o olmamıza destek olur.

Bu tür sözcükler ‘o’ ya da ‘bu’ demeden önce ‘ben’ demeye çalışır; böylece bizi ve dünyayı bulanıklığın içerisinde kaybolmaktan, farklılıklarımızdan kopup erimekten, kendi gelişimimizden kopmaktan korur. Öznellik-nesnellik gerçeğini belirlemek ya da yeniden yapılandırmak için diyalektik bir sürece başvurmadan önce ihtiyacımız olan; bir özelliğimizden diğerine uzanan ve onları, birbirini baltalamayan bir bütüne yapılandıran bir tür diyalektik olarak işleyen konuşma türüdür.

Güç, işlev ya da görev edinmek, canlı oluşumuza her zaman katkı sağlamayabilir; yaşama sadık sözcükler bu yanı sıra düşmememiz için bizi uyarmalıdır. Dil; insan olarak filizlenmemiz için gerekli koşuldur, fakat dil, canlı bir söze; şimdiki zamanda, geçmişe sadakatle ve geleceğe hazırlayarak, yazgımızı gerçekleştirme amacıyla bizi anlatan söze, te-kabül etmedikçe bu görevi yerine getiremez.

Dildeki çeşitli kipler oluşumuza katkı sağlarlar. Ancak maalesef bazıları birçok dilde yok olmuştur. Örneğin dudaklarımızın, kirpiklerimizin, ellerimizin birbirine değmesiyle deneyimlenen; kendimize çekilmemize ve kendimizle söyleşmemize olanak tanıyan daha fiziksel bir öz-etkilenimden, diğer türlü bir öz-etkilenimi deneyimlememizi sağlayan durum ya da hareketin ifadesine olanak veren orta çatı kipi artık kullanılmamaktadır.¹ Öznenin bir nesne ya da bir başka özne ile ilişkisine dayanan ve böylece bizi otonom bir varoluştan ve dolayısıyla gerçek anlamda birbirimizle ilişki içinde olmaktan mahrum bırakan aktif ve pasif kurulum seçeneklerinden bir kaçış olarak orta çatı, benliğin kuruluşuna katkı sağlar. Orta çatı, insan olarak gelişimimiz için ihtiyaç duyulan, bedensel deneyim yoluyla zaman ve uzamın birleşmesini sağlayan, varoluşun hem 'olmak' hem de 'bırakmak' durumlarını mümkün kılan bir kiptir. Orta çatı, bir toplulukla uyum içinde olmamıza ya da doğal bir ritim içinde bir topluluktan ve hatta birinden kopmamıza olanak sağlayan insana has bir geçiciliğin, büyümemize eşlik etmesini sağlar. Orta çatı, ifade ettiği sözcükler aracılığıyla, Heidegger'in sözünü ettiği 'dilin evi'ne hapsolmadan, kendimizde; bedenimizde, kalbimizde, ruh ya da tinimizde ikamet etmemize fırsat veren bir tür mekân kurar. Böylece duygulanımlarımızdaki salt içgüdüsel ya da dürtüsel tutumları ortadan kaldırarak, bedenimizin konuşmasını sağlar, dolayısıyla beden, öznellik-nesnellik ayrımından önce

Orta çatı kipliği; genel bir ifadeyle, eylemi gerçekleştiren ile eylemden etkilenenin aynı özne olduğu yapıları anlatmak için kullanılır. (Çev.)

kendi duygulanımını yaşar, harekete geçer ve kendiyle bütünleşir. Kuşatılmadan, ritmini bularak kendiyle bütünleşmek, her bireyin bütünlüğünü sağlayarak farklılık(lar)a saygılı biçimde iki olmayı mümkün kılan bir süreçtir.

Yunancada, ‘iki olmak’ anlamına gelen sözcüksel ve dilbilimsel yapıların yok oluşunun, orta çatının ortadan kalkmasıyla aynı zamana rastlaması bir tesadüf değildir. Örneğin –diğer dudak, diğer göz, diğer el ve diğer cinsiyet gibi aynı anda aynı ve farklı olan varlıkları anlatan *heteros* sözcüğünün yanı sıra iki unsurdan oluşan çokluk biçimi olarak ikil (*dual*) biçimlerin de dilbilimsel karşılıkları mevcuttu. Bu yapılar, dudaklar, eller, göz kapakları arasında gerçekleşen tek başına bir öz-etkilenimden, cinsiyetli iki bedenün öpüşmesi ve kucaklaşmasına geçiş için önemlidir. Bu durum, öz-etkileniminin sağladığı kendinde kalma imkanını kaybetmeden bireylikten topluma geçiş aşamasının bir yansımasıdır. Eğer sözcükler –Nietzsche’nin ‘iki münzevi arasındaki ilişki’ olarak tanımlayabileceği şekilde– bu önemli aşama olan iki olmayı ifade etmede yetersizse, evrensel doğası içerisinde insanı ifade etmesi mümkün olmaz. Bu durumda, dünyaya ve ötekine açılarak kişinin kendinde ikamet etmesine olanak tanımak yerine, onu kendinden sürgün eder. Dolayısıyla dünyadaki varlığımız gibi yapaydır ve Heidegger’in de belirttiği doğal aidiyetimizin, doğamızın (*phuein*) bir zümre ya da toplum için yaygın olan üzerinden belirlenen bir dilde kaybolmadığı ve yabancılaşmadığı dönemlere geri gitmeden bu özgünlüğü yeniden kazanamayız. Sonuç olarak dil, genel anlamda ve bizim deneyimimizden bağımsız biçimde, bu tür bir bağlamda var olanı temsil etmek ve onunla ilgili fikir alışverişinde bulunmak için bir araç hâline gelir. Bu durumda iki farklı canlı arasında öz-etkilenim olarak meydana gelen ilişki, konuşmada ya da uygun –sözdizimsel ve mantıksal– bağlamalarda yer almaz ve bir suret, ayna yansıması ya da kurgu nezdinde gerçekleşir. İki olmakta, iki varlık arasında gerçekleşen bu öz-etkilenimde kişiler, farklılıkları yok

olmuş bir sembiyoza dönüşmeden, kişisel ya da ortak bir imgeye, temsile ya da üremeye takılmadan, birbirlerine varlıklarını bahşederler. Bu ikili, –Dionysus’un beklediği gibi– doğal bir bütünlükte birbirlerine karışıp kaybolmazlar. Ya da –Apollo’nun arzu ettiği gibi– her şeye rağmen kendilerine ait ten ya da benlikleriyle çevrelenmezler. Kendileri olmalarını sağlayan farklılıkları yoluyla birleşirler ve bu kendilikleri ancak bir diğeri sayesinde mümkün olur.

Bu tür bir birleşmedir söz. İkisinin arasında, farklılıklarını koruyarak buluşabilecekleri bir ortam oluşturan bu sözdür. Hiçbir zaman dile gelmeyen ve sessiz varoluşu yalnızca işaretlerle gerçekleşen, birleşmeyi arzulasa da farklılığa rıza gösteren bu söz asıl sözdür ve diğerleri ondan doğmalı, anlamını ondan almalıdır. Arzuya, ifade etmeye ve edilmeye olan ihtiyacını sessizce anlatan böylesi bir söz, tıpkı ona hissedilebildiği ve korunabildiği bir dilsel çerçeve çizen kimi sözcüksel ve dilbilimsel yapılar gibi kültürümüzde unutulmuştur. Arzu edilene karşı farklılığımızın korunmasına dayanan kahramanca eylemlerin gerektirdikleri olmadan bir birleşmeye duyulan arzu olarak ortaya çıkabilecek, mahremiyetimizin en derinlerini açığa çıkarabileceğimiz bir mekân arayışımız da onunla birlikte yok olmuştur.

Ancak, her birimiz için var olmak ancak, ötekiyle hem birleştiren hem ayıran bu sözün yükselmesiyle mümkündür. Bu söz, gerçeğin peşindeki tüm dilsel aşamalarımızın, çabalarımızın ve hatalarımızın altında yatan ‘olma hâli’ anlamıyla zamanında ihmal edilmiş ve unutulmuş hâlde ‘olmuşluk’umuzun kaynağındaki köklerimiz olarak baki varlığını sürdürür.

Böylesi bir söz bir yandan ilham verici iken özgüleyemediğimiz için bir yandan da hırpalayıcıdır. Söylemin tümelliğinin bir nesnesi olduğumuza inanırsak, söylem; anlam ve anlamın kaynağını ifade edemez. Yalnızca bir kısmına tekabül edebilir, bütünü ve kaynağı ise kişinin ya da aynı insanlardan oluşan toplulukların niyetlerini ve tutumlarını aşarak telaffuzu mümkün olmayan biçimde kalır. İndirgene-

mez fark(lar)ının birleşimi yoluyla oluşturdıkları anlamın özgülenemez kaynağı olarak iki kişinin arasında yer alır.

Bu tür bir durumun mümkün olması için her kişinin kendi olarak kalması ve kendi doğal aidiyetiyle uyumlu dünyayı keşfetmesi gerekir, ancak böylece söz beslenebilir. Farklı sosyo-kültürel geçmişlere sahip çocuk, genç ve yetişkinlerden oluşan spontan ve yarı spontan derlemler üzerinde yapılan çeşitli analizler; kız ve erkek çocuklarının yanı sıra kadın ve erkeklerin konuştukları dillerin özellikle sözdizimsel açıdan kayda değer değişiklikler gösterdiğini ortaya koymaktadır.² Eril özne; özne-nesne ilişkilerini, bire karşı birçok eşlemeli ilişkileri, cümlelerin kişiler arası ilişkileri ifade ettiği durumlarda kendi türünden olanları ayrıca dikey, soybilimsel ve hiyerarşik ilişkileri tercih eder. Dışı özne ise kendi adına özneler arası ilişkileri, iki ve farklı cinsiyetli özneleri ve yatay ilişkileri önemser. Buna itiraz edip tüm bunların basmakalıp meseleler olduğunu, öğretildiğini ve doğal kimlikle hiçbir ilgisinin olmadığını düşünenlere şu şekilde cevap verilebilir: Doğal kimliğimiz dünyayla ve ötekilerle girdiğimiz ilişkileri farklı şekillerde belirleyen, özgün biçimlere sahiptir. Bu farklılığı ortaya koyan dili kullanmamızın engellenmesi, dilsel kodların gerçek ile ilişkili olmadığını ve olmaması gerektiğini iddia etmek demektir. Eğer öyleyse konuşmanın anlamı nedir?

Birçok gerekçeyle yapmamız gereken, gerçeği ifade etmesini sağlayarak, söze yeniden anlam vermektir. Bir dünya kültürü ortaya koymalıyız ve bunun için insan ya da insan dışı evrenselinden yola çıkmalıyız. Canlı varlıkların yaşam kaynakları, yaşamı ifade eden ve besleyen bir dilden yoksun oldukları için sönmektedir. Tüm canlı varlıklarla bir arada yaşamak için farklılığı dikkate almalı ve ona saygı göstermeliyiz; bu da aynılığı önceleyen bir mantığın üstesinden gel-

² Krş. *Je, Tu, Nous; I Love to You* kitabımın kimi bölümlerinin yanı sıra İngilizceye henüz çevrilmemiş diğer metinler.

memizi gerektirir. İnsan olarak doğal farklılıklarımızın yanı sıra dünyaya farklı anlamlar katmamızı ve ilişkiler içerisine girmemizi sağlayan dil aracılığıyla bu farklılıkları ifade ediş biçimlerimizi dikkate almalıyız.

Eril ve dişi söylemlerin farklılaşan diğer özelliklerinden bazıları kullanılan zaman ve kip, soyut ya da somut bir çevreye atıf, dilbilimsel ya da mantıksal kategorilere başvurma, dili; inşa etme ve dünyayı özgüleme amacıyla ya da öznel arasında iletişim amacıyla kullanma şeklindedir. Mantıksal düzlemde eril söylemin daha aporetik, dişi söylemin ise daha apofantik olduğu ileri sürülebilir; bu durum da ilişkilendirmelerinde erkeklerin nesne-özne, kadınların özne-özne tercihleriyle paralellik gösterir.

Eril ve dişi özne arasındaki birleşme, nesne ya da iki farklı cinsiyetli özne arasındaki ilişkinin belirtimini, özellikle de dilsel açıdan belirtimini askıda bırakır ve böylece aşılmaz bir çelişkiyi engellemiş olur. Ayrıca görünür olmasa bile, birleşmelerinden ortaya çıkan müphem şeyin gerçekleşmesine olanak sağlar.

Böylece ikisinin de ilişkişel arzularına hem yanıt veren hem de onları engelleyen bir şeyler meydana gelir. Buradaki tehlike, eril öznenin kadını bir nesneye dönüştürmesi ve kadının, erkek ile ilişkilerindeki tarif edilemez mevcudiyeti çocukla doldurmasıdır. Bir nesnenin ifadesi ya da ilişkinin özgünlüğü söz konusu olduğunda, ikisi arasındaki birleşme, her ikisinin de kendisine uygun olan sözdizimsel yapıya –dilbilimsel *Gestell*'e– sadık kalırken belirtimin askıda kalmasını kabul etmelerini gerektirir. Bu durumda geriye yalnızca nesnesi ya da özgünlüğü kesin olan birleşme arzusu kalır: Erkeğin karşısında tanımlanabilir bir nesne kalmadığı gibi, kadın da hangi öteki özne ile yüz yüze olduğunu algılayamaz. Her ikisi de arzularının, belirsiz kalması gereken bir gelecekte ortaya çıkacağı ve böylece onları asıl söze ulaştıracağı yerin bu boşluk olduğunu kabul etmelidir.

Her biri bir diğerine yön veren, göstergeleri işaret etmek

ya da göstergenin kendisi olmak; karşıtlık içerisinde bir arada olan şahsi ‘olmuşluğumuzu’, farklı asli varlıklarımızı tek tek bir araya getirdiğimiz bir ‘olma hâli’ birlikteliğine dönüştürmemiz gerekliliğine denk düşer. Buradaki amaç, telaffuz edilemese de sözün –ve varlığımızın– serimlenişinin, içinde yaşadığımız dünyanın tanımladığı varlıklara kendisini hapsedmediği ve gerçeği ifade etmek için yeni bir çıkış noktası bulduğu yer olan özgün ‘olma hâli’mizi korumaktır. Bundan sonraki çaba kendimizi ifade etmek içindir. Bu da aklı duygudan ayırmadan içimizdeki, aramızdaki tenin mahremiyetinin derinliklerinde sözün kaynağının arayışına giren farklı bir dili gerektirir. Bu durumda biz onsuz yapamaz bir hâlde olmadığımız için, söz kendinden doğmaz; birbirimizle birleşme arzumuzdan kaynağını alır ve bizim yeniden doğmamızı sağlar.

İşte bu tür söz, birbirimize söylememiz gerekenlere anlam verir. Gerçek anlamını açığa vurmaksızın, belki ileriye yönelik bir davet olarak, kişilere bir gösterge oluşturur. Buna ancak duraksama ve tevazu ile cevap verilebilir. Aslında söz konusu olan ‘olma hâli’mizin en mahrem şekilde açığa çıkışı ve onun gizemli paylaşımıdır. Peki, kendimizin ve karşımızdakinin tensel ve tinsel aidiyetiyle ilgili fazlaca endişelenmeden böylesi bir açığa çıkarma girişimini nasıl gerçekleştirebiliriz? İlişkimizin ‘olmuşluğu’ veya ‘olma hâli’ ya anlamı, en gizli kökenine dek geri saracak ya da kaynağına geri getirerek şimdi ve gelecekte bizim sorumluluğumuza emanet edecektir. Bu ilişkinin sonucunda, anlam, herhangi bir topluluğun getirebileceği bir zorunluluğa maruz kalır, çünkü söz, kaynağını aldığı, onu koruyan ve besleyen tenle olan bağı zaten kaybetmiştir. Bu kaynaktan yeşeremezse, söz, fiziksel ses ile mantıksal anlam arasında kalmamıza yol açacak, rastlantısal olarak kodlanmış göstergelere dönüşecektir; bu da konuşmayı, birbirimizi ve evrensel varlığımızı ifade etmek için değil de metafizik söylem için daha uygun kılar.

Tabii ki bazı dilsel kodlar, özellikle de edimsel eylemler –örneğin Searle’ün uzun uzadıya üzerinde durduğu ‘söz vermek’ sözcüğü– ‘ben’ ve ‘sen’ arasındaki ilişkiye hâlâ imkân tanır, böylece iki öznenin konuşmasına olanak sağlar; ancak yine de bu yapılar eski ‘ikil’ anlamındansa daha zihinsel bir çıkarımı çağrıştırırlar. Ayrıca söz vermek siyasetçiler gibi bir grup tarafından da gerçekleştirilebilir. Emir kipi gibi kimi diğer dilbilimsel yapılar da –her zaman zorunlu olarak olmasa da– iki kişi arasındaki ilişkiyi ifade edebilir. Fakat yine de ikisinden diğeri anlamındaki *heteros* terimi artık kullanılmamaktadır. Bizim için öteki; birçoğu içerisinden bir diğeri anlamındaki Yunanca *allos*’tur. Bu durum, iki şey/kişi arasındaki ilişkiyi ifade eden ancak şimdi ikiden çok anlamında çoğul olarak kullanılan dilbilgisel yapılar için geçerlidir. İki kişi/şey arasındaki ilişkinin gerçekleşmesine olanak sağlayan sözcüksel ve sözdizimsel yapıların ortadan kaybolmasıyla gelişimimizin bir aşamasını gerçekleştirmenin yollarını yitirmekteyiz. Bu ise insan olarak yeteneklerimize zarar verirken, dilin kaynaklarını ve anlamlarını da zayıflatmaktadır.

Dil, her şeyden önce bilgimizi ifade etmek, özgülemek, kullanmak ve paylaşmak için bir araçtır. Dil, çevremizi oluşturan çeşitli unsurları adlandırarak ve onları oluşturan öğeleri öğreterek çevremizi bize tanıdık kılar. Dilimiz, içinde konumlandığımız dünyadan nasıl daha iyi faydalanabileceğimizi gösteren bir çeşit koddur. Ve dilin bize ilettiği hakikatin temelinde yatan ‘olmak’ fiili, her şeyden önce, dünyayı oluşturan unsurlara ve onları bir bütün içerisine yerleştirmeye dair nesnel bir yaklaşım ortaya koymak için kullanılmaktadır. Mantığımızda ‘olmak’ fiili çok nadiren varlığımızı bilmeye ve onu ifade etmeye katkı sağlar, oysaki dünyayı oluşturan çeşitli unsurlara dair nesnel hakikati keşfedebilmek adına başlangıç noktamız, ilk bilgimiz bu olmalıdır.

Bu yüzden kültürümüzde çocuk okulda, kendisinin kim ya da ne olduğunu değil; dünyanın ne olduğunu ya da olabileceğini öğrenir. Dünyanın ne olduğunu öğrenmek için ise öğretmenler öncelikle dili kullanmayı öğretirler. Kişi; bir araç kullanmaya başladıkça konuşmayı, yazmayı, okumayı öğrenir; bu araç dünya ile kendisi arasına koyacağı türden bir araç, bir makine hatta bir silah olabilir. Konuşma sayesinde insan özgün yapısına uygun hâle evrilmek yerine, dilsel performansı, dil aracılığıyla dünyaya hükmetmeye çalışır. Birçok insan, daha önce belirttiğim iki terim olan ‘bir şeyi özgülemek için’ ya da insan olarak ‘uyum sağlamak’ için konuşmak arasında bir fark görmezler. Oysa ‘uyum sağlamak’ insanlar tarafından hâlihazırda kurulmuş olan ve kendilerine pek de uymayan dünyaya riayet etmek anlamındadır.

Bu durumda ‘uyum sağlamak’ davranış ve söz düzeyinde bir taklit zorunluluğu; insan değil ancak hayvan krallığıyla ilgili stereotiplere atıfta bulunacak olursak, bir tür maymun ya da papağana dönüşmek anlamına gelir. Bu düşünceyle, dilin neyi temsil ettiği ve onu nasıl özellikle insanca, yani faydacı değil de daha yaratıcı biçimde kullanabileceği konusunda çocuğu bilinçlendirmek gerekir. Fakat ondan beklenen, kendi telaffuzuyla kendine yeni anlamlar üretmesi değil, söylenen şeyleri tekrarlamasıdır. Kendisini doğuran çocuk anlam üretebilir, ancak bunu yapma olanağı ona sunulmaz, dilin yaratıcı kaynaklarını deneyimleme fırsatı olmaz. Sözcükleri, kendi içinde ya da dışarıda olanı aşmak için değil de dünyayı özgülemek, ya da kendini dünyaya uydurmak için kullanan çocuğun aşkın potansiyeli bir kez daha ihtiyaçlar düzeyine indirgenir.

Çocuktan beklenen olanı taklit etmesidir, bunun ötesine yönelmesi değil. Hegel’e göre sadece birkaç büyük adamın bunun ötesine aşmayı gerçekleştirecek gücü vardır, onlar da bunun bedelini ağır ödemiştir. Hegel ayrıca, tarihin bir döneminden diğerine geçişin savaş ve yıkım olmadan gerçekleşmeyeceğini iddia eder; bu da Freud ve ardından birçok ruh bilimcinin kültürel altyapımızı temsil eden Yunan trajedilerine atıfta bulunarak babanın gerekli katli olarak adlandırdıkları şeydir.

Kendini aşma isteği, çocuğa dayatılan eğitim tarafından dikkate alınır; ancak erişemeyeceği idealler ve mutlaklar üzerinden ya da daha önceden tanımlanmış nesnellik varsayımı ile çocuğun gelişimini askıda tutar biçimde gerçekleşir. Canlı bir varlık olarak kendisini sürekli aşmak, aldığı eğitimin bir parçası değildir. Hiçbir öğretmen ona gelişimini nasıl sürdüreceğini, özellikle de nefesini geliştirerek sürdürebileceğini anlatmaz. Fazlaca heveslenecek olursa, dâhil olması gereken sosyal çevreye itaat etmek için kendisini dizginlemesi istenir çocuktan; çok büyük tutkular ya da yaratıcılıklar hoş görülmez. Etkinlik alanı ele alındığında kutsal olan bile

nefesle pek de ilgisi olmayan, keskin bir biçimde kodlanmış yaklaşımlara tabi tutulur. Söz konusu olan atalarımız tarafından inşa edilmiş dünyaya dair bilgileri edinip, aynı mantığa dayanan söylemlerle onu yeniden üretebilmektir. Programlı öğrenmeye dayalı tüm bilimler aynı akıl yürütme yöntemlerini uygularlar. Bu nedenle matematik, fizik ya da diğer pozitif bilim dallarının farklı bir dile başvurduğuna inanmak gerçek dışıdır: kullanılan, farklı biçimlendirmelere dayanan aynı şeydir. Söz konusu olan nesnel olduğu varsayılan bir gerçeği, her daim onu algılamamıza olanak tanıyan işaret ve söz dizimleriyle öğrenmektir.

Çocuğun öznelliğinin gerçekte ne olduğu, ne yaşadığının nasıl anlaşılacağı ve arzularını makul bir paylaşım yoluyla nasıl ifade edebileceği gibi soruların çocuğun bir bütün olarak ele alınmadığı eğitim sisteminde yeri yoktur. Beden, arzu, hisler ya da duygular okuldaki kamusal alanın dışında tutulur; okul, bunların yalnızca medeni ya da ahlaki açıdan şekillendirilmesiyle ve beden dersleri aracılığıyla zihnin kontrolüne alınmasıyla ilgilenir. Yaşam, ten, tutku artışları, özneler arası ilişkiler eğitim sisteminde dikkate alınmaz. Bunlar, dayatılan kültüre bir başkaldırı olarak, uygun bir dil olmaksızın gizlice gelişirler.

Kültürel geleneğimiz, Heidegger'in varlığın bize gerçekte olduğu gibi tanıtılmayan dünyadaki evrenselliği olarak sözünü ettiği ve çocuğun aşkın potansiyelinin yabancılaştırıldığı duruma denk düşer. Kendisine dair olanlar da dâhil çocuğun tutkularıyla ilgili planları onları algılamasına ve somutlaştırmasına olanak tanımayan genel bir imgeleme tabi olur. Çocuk, bu tür bir süreç için gerekli alt yapıya sahip değildir. Gerçeği tasavvur etmesini sağlayacak olan çerçeve ona belirli bir varlık biçimi olarak dayatılır ve böylece kendisine yabancı ve esrik bir forma bürünür. Gerçekliğe ulaşmasına olanak tanıyacak çerçevenin kendisi olduğunu, ya da en azından bu çerçeveye sahip olduğunu anlayabilmesi için, belirli bir tür dünyaya dâhil olmaya zorlanmadan önce,

çocuk, dünyadaki her varlığın ona nasıl sunulduğunu sorgulama kapasitesi geliştirmelidir. Ancak çelişkili biçimde, kuramsal bilgileri öğrenme üzerine kurulu meşguliyetler adına çocuk, kendi aşkın potansiyelinden mahrum kalır. Eğitim sistemini belirleyen, çocuğun kendi gizil gücünü beslemenin yollarını sağlamaktan çok, önceden yapılandırılmış bir dünyayla kaynaşma endişesidir. Bu da aşkın bir amaç olarak hâlihazırda yaygın olana boyun eğmek zorunda kalmaya, özündeki kişi olmak için kendini aşmaya çalışmaktan vazgeçmeye mecbur kalmaktır.

Dolayısıyla ‘aşkınlık’ artık indirgenemez farklılıkları ifade etmez, normlar olarak dayatılan değerlere katılma zorunluluğuna dönüşür. Ve çocuğun şu an olduğu ile dönüşebileceği olasılık arasındaki fark ortadan kalkar; bu da herhangi bir hakikati şüpheli, geçici ve gerçeğin bireysel deneyimlenmesine bağlı değil de kurulu bir düzene bağlı duruma getirir. Bu durumda hakikat, ... *için* ... *o hâlde*... gibi gözlem ya da algıya değil, *eğer* ... *dolayısıyla*... gibi varsayım mantığına dayanır. Bu da şu anlama gelmektedir: Gerçek ile ve daha önemlisi kendimiz ile ilgili kendi kendimize düşüneyiz.

Çocuğa kendisiyle ilgili nasıl düşüneceğine dair bir yöntem gösterilmez. Eğitim, canlı varlıkların sağladığı bir yapıdan hareket etmez, bunun yerine, eğitim çocuğun kendi dünyası olmayan bir dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olarak kuşatıldığı, varlıkların ontolojik kavrayışına denk düşen bir çerçeve ikame eder. Dahası öğretilen hiçbir konu beden olarak, duygusal ve duyusal olarak, ihtiyaçlar ve arzular açısından, bellek ve tasarılar açısından çocuk olmanın ne olduğuna yönelik değildir. Kimse çocuğa çekme kuvveti ve yer çekimi kuvveti arasında, merkezkaç kuvveti ve merkezci kuvvet arasında sürekli orta yolu bulması gerektiğini söylemez. Ve cinsiyetli aidiyetinin kendinden dünyaya geçişte bir yapı sağladığı ya da yalnızca verili dünyada değil, üretilmiş dünyada da kendini konumlandırması ve kendi

duruşunu bulması için yetiştirmesi gereken bir evren biçtiği anlatılmamıştır çocuğa. Çocuk bilinmez ve özgülenemezde kalacaktır. Çocuğun fiziksel yetersizliğinin sonucu olarak çevresine olan bağımlılığı; öğrenmesi gereken hakikati bildikleri varsayılanlara tabi olmasıyla kalıcı hâle gelir. Oysaki bu tabi olma, dünyada ölçülü bir şekilde nasıl ikamet edeceğini, onu nasıl paylaşacağını ve kim ya da ne olarak dünyayı algılayacağını ortaya koymaktan uzaklaşarak, sayısız bilgi yığınının teslim olarak kendisini sürgün etmeye varmaktadır.

Heidegger, 'insanın kendisi en büyük amacıdır' diye belirtse de kültürümüz bu tür bir bakış açısına uygun bir yola girişmemize olanak tanımaz. Heidegger bilgiye müdahil olan psikolojik boyutu dikkate almamıştır. Nietzsche'nin de belirttiği gibi, insanın kendisini dünyaya yansıtmada psikolojinin payı vardır oysa. Muhtemelen bu pay, dünyanın bir bütün olarak çeşitli özelliklerle algılanmasını açıklar: Dünyaya dair çeşitli özellikler ve dünyanın yapısı, en azından büyük ölçüde, onu yansıtanın yapısına ve özellikle de cinsiyetli aidiyetine bağlıdır. Psikolojik yapı kısırlaştırılmış ya da nötrleştirilmiş olarak uygunsuz biçimde farklılaştırılmış bir bütünü dünyaya yansıtıyor olsa da cinsiyetli kimlik bu bütüne kimi yapısal özellikler, özgün nitelikler katar. Buradaki soru, bu yansımanın doğasının, cinsiyetsiz farz edilen kimliğinkinden daha tarih ötesi ve evrensel olup olmadığı ve dolayısıyla çocuğun kendisini erişilebilir kılabileceği ve kaynağını kendinde aramak yerine kendini açacağı ontolojik bir a priori'ye teslim etmek yerine dünyaya dair köklü bir yorum geliştirip bunun için bizi sorumluluk almaya yönlendirip yönlendiremeyeceğidir.

Neredeyse tüm Batı filozofları gibi Heidegger de bireyden dünyaya geçişi ele alırken öznenin birliğini sağladığını düşündükleri öteki insanlara kendini yansıtm meselesini gözden geçirir. Psikanalistler bu tür yansıtmaları sağaltım yöntemi olarak görürler; ancak bunlar, her öznenin bütünlüğünün sağlanmasında da rol oynarlar, bir bakıma dün-

yaya bu tür yansıtımlar yapılmasındansa yalnızca dikkat edilirse bu durum daha kolay çözülebilir; çünkü tarihsel faktörün –Heidegger varlık ve Varlık’ın dâhil olması diyecektir– yorumlanması ve yapısöküme uğraması bu durumda daha güçtür.

Bu tür bir konu, eğitimde gerekli bir konu olarak görülmediği için özgürlük ve hakikate ulaşmamızı engelleyen görevler olarak bilinmez. Bir parçası olarak kalmaya devam edecektir. Öznenin algısını dikkate almadan hakikatin ve özgürlüğün ayırıcılığına nasıl değer biçebiliriz? Özgürlüğün daha iyi algılanmasını sağlayacak olan şey, varlıklarla ve özellikle de canlı varlıklarla karşılaşmalarımızda bir tür negatif ontoloji uygulamak olabilir. Artık söz konusu olan, her bir varlığın hâlihazırdaki bütünlüğe nasıl kaynaştırılacağını öğrenmek değil, üzerinde durması, düşünmesi ve tüm insan yapımlarından önce var olan ve kendine has biçimlerle gelişen canlı eşsizliğine ulaşana dek varlığın bizim için ifade ettiği şeyleri yapıbozuma uğratmaktır.

Ancak böyle olursa, her bireyin tüm canlılar ve karşılıklı doğurganlıklarına saygılı bir şekilde kendi özüne sadık bir varlığı geliştirdiği farklı canlıların bir arada yaşama olasılığı, insan algısına ve tasarısına göre kurulan varlık hiyerarşisinde nasıl bir konum işgal edeceğini öğrenmenin yerine geçer. Böylece eğitim, bilhassa da okul eğitimi, artık dilbilimsel, bilimsel ya da ahlaki kodları değil, insancıl biçimde, kişinin kendisini, diğer insan ve insan dışı varlıkları geliştirmek ve yaşamı beslemek için sürdürdüğü türden paylaşımı ve ikameti ifade eder.

Çocuğun yetersizliği ya da gelişmemişliği insan olma gizil gücünü ilk etapta uygulamaya geçirmesine izin vermez. Yaşamını sürdürmek için ötekilere olan bağımlılığı aşkınlık düzeyinde de bağımlılığı zorunlu kılar. Başından beri, hüküm süren geçerli kültüre başkaldıramaz. İçine doğduğu ortamın kültürel ve ahlaki geleneklerine uymak zorundadır ve şüphesiz bu da ne ve kim olabileceği konusundaki olasılıkları derinlemesine ve uzun soluklu olarak köreltir. Var olma iradesini, heyecanını ve kendini aşma dürtüsünü dizginlemesi ve hatta unutulması beklenir; fiziksel, duygusal ya da entelektüel enerjisini ancak izin verilen davranışlar için kullanabilir. Öyle ki algı düzeyinde dahi, kendi kendine algılaması için teşvik edileceği yerde, çocuk algıladığı –örneğin gördüğü– şeyleri tanımaya yönlendirilir. Bu da şu anlama gelir: karşılaştığı her şey öncesinde maddesel ya da zihinsel olarak insanlar tarafından üretilmiş nesnelerdir. Böylece çocuğun gerçeğe dair yaklaşımı bir ön-anlayış süzgecinden geçer. Bu ise, yaygın olduğu varsayılan bir a priori algı yoluyla, gerekli görülen ancak çocuğu hayat kaynağından kopararak, öncelikle kendiyle, ötekiyle ve dünyayla arasındaki kendisine dayatılan paylaşım aracılığıyla yapay bir coşkuya yönlendirip, çocuğun özellikle duygusal enerjisini felce uğratar. Karşılıklı farklılıkları dikkate alarak diğer canlı varlıklarla paylaşım içinde bulunmak, elbette ki doğal yaşamın sürekliliğine bir mola vermeyi gerektirir; fakat bu, öznelere kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmelidir ve maalesef uygulanan eğitim yöntemlerinde durum bu şekilde işlemez.

Peki tüm bunlar düşünüldüğünde öğrendiğimiz her şeyi eleştirmeli, suçlamalı ve yok mu etmeliyiz? Elbette hayır; çünkü bu, geçmişimizi, onu inşa edenleri ve buna dâhil olan kendimizden bir parçayı da yok etmek anlamına gelir. Aksine, olanı kabul etmeli ve kazandıklarımıza minnettar olmalıyız. Şükran, bizi öfkeden arındırır; yeni bir insanlığın oluşabilmesi için, kendimiz olabilmek için ve gelecek adına köprüler kurmak için enerjimizi serbest bırakır.¹ Şükran, olmuş olana körü körüne boyun eğmeden ve dolayısıyla, bedenimizin hastalanıp dünya, öteki ve kendimiz arasındaki arabuluculuğu taşıyamayacağı hâlde dibe vurmasına izin vermeden hatırlamamızı sağlar. Şükran ayrıca edinilen bilgiyle kendini sınırlamayan, uygulayabileceğimiz ve uygulamamız gereken deneyimlerden yola çıkarak gerçeğe daha geniş kapsamlı bir bakış gerektiren yeni bir düşünme biçimi ortaya koyar. Şükran, bize öğretilen söylemin anlamını sorgulamamıza izin verirken var olan her sözcüğü eleştirip yok etmeden neyin gerçek olduğuna dair yasa koyar. Şükran her bireyi önceden kurulmuş bağlardan kurtararak kendisine geri kazandırır, böylece insana ya da insan olmayana ait gerçeklere ve onlarla girilecek ilişkilere tanıklık etmek için yeni sözcükler, yeni bağıntılar oluşturmaya yönlendirir.

Böylece, sözün daha özgün anlamına geri getirilir ve onun uygunluğunu soruşturmaya davet ediliriz; başlangıç noktamız var olan kodları öğrenmek değil, bizi çevreleyen dünya ve onu oluşturan özellikle canlı unsurlarla buluşma deneyimimizdir. Bu durumda şu anda bizi dünya ve öteki(ler) ile birleştirenin ne olduğunu ifade etmeye çalışan başka bir söz üretebiliriz.

Böylesi bir söz, dünyada ikamet etmemize ve onu oluşturan unsurlarla aktif bir iletişime girmemize olanak sağlayan bir yaratıma (*poiesis*) denk düşer. Diğer canlılarla gireceğimiz iletişimin biçimi aracılığıyla bu sözü, evrensel ve sonsuz

Krş. *Thus Spoke Zarathustra* Nietzsche, 'On the Tarantulas'.

olduğu varsayılan ve bu yüzden de yaşamı ve onun sürekli dönüşümünü ifade etmeye uygun olmayan kodlara maruz bırakmadan iletişimsel hâle dönüştürmek ise bizim elimizdedir.

Bu şekilde keşfettiğimiz söz bizden iki şey talep eder: ona dair aldığımız eğitimden, aldığı isimlere değin karşılaştığımız şeyleri tanımak ve kendisinin bizim için ve şu andaki ilişkilerimiz açısından ne ifade ettiğinin farkında olmak. Bu da bizi, iki süreksizlik eylemine; içinde konumlandığımız kültür ve bilgi evreniyle ilişkili olan ve gerçekte, özellikle yaşamla ilgili deneyimimize dayanan bu iki süreksizliğe yönlendirir. Fikrimce bu ikili pratik insan, insan olmayan diğer canlılarla bir arada yaşamayı ve gelişmeyi mümkün kılan türden bir yaşam pratiği ile tanıştırır bizleri.

Bu amaçla ikili olumsuz; ikili mesafe almaya ve anlık deneyimimizden farklılaşmaya yönelmeliyiz; bu anlık deneyimler kültürden dolayı dünyayla olan yakınlığımız, yalnızca duyusal ya da duygusal deneyimler ve dünyayla yoğun bir ilişki ya da eşduyum içinde olmak olarak ifade edilebilir. Bu nedenle eğitimin büyük bir kısmı; nesnenin –önceden bir isimle tanımlanan ve bizlerce bu şekilde algılanan– a priori kuruluşundan vazgeçerek, kendi kendilerine var olan ve gelişen canlı varlıklar olarak özneler ya da yakın özneler arasında ilişki kurmaya ayrılmalıdır. Şu durumda üzerinde durulması gereken mesele; varlığı şimdiye dek özne ve nesne arasındaki ilişkide konumlandırmamızın bir sonucu olarak iki özne arasındaki ilişkiyi ifade etmek için gerekli olan sözcüklerden yoksun olmamızdır. Karşılaştığımız varlığı, öğrenilmiş kodlar yoluyla hâlihazırdaki bir kategoriye indirgmeden onun farklılığını kabul ettikten sonra, bu öteki karşısında lal olmaz mıyız? Aramızda bir ilişki olduğuna şüphe yoktur ancak bunu ifade edecek sözcüklere sahip değiliz. Aslında dünya, öteki ve kendimiz arasındaki bu tür bir ilişki bebekliğimizde, çocukluğumuzda ve bize en yakın olan

benliğimizin derinliklerinde kazılıdır; fakat söze dökülemez, bu da gelişimimizi ve ilişkisel yaşamımızı felce uğratar.

Özgün ilişki içinde olma deneyimimizle sözümona kültürel gerçekleşmesi arasındaki süreklilik kesintiye uğrar ve dolayısıyla bize önerilen, hatta dayatılan karşılaşma biçimleri fiziksel duygularımızı ve heyecanımızı besleyemez. Sonucunda bu ilişkiler söze dökülmeden bizde iz bırakır ve dünyaya ve ötekine dair yaklaşımlarımızda bilinç dışı şekilde işlerler. Bize öğretileni kabul etmek ve ona saygı göstermek için, her varlıkla girdiğimiz iletişimde, gerçekten kendi içinde kim ya da ne olduğunu, onunla olan iletişimimizin doğasının ne olabileceğini düşünmek için biraz zaman tanımalıyız. Burada söz konusu olan, birilerinin ya da bir şeylerin haklarında duyduğumuz söyleme göre gözümüze görünmesine müsaade etmek değil; söylenmeyen, tanımlanmayan, belirlenmeye yer açarak bu kişi ya da şeyin henüz bilinmeyen ya da tanımlanmayan olarak karşımıza çıkmasına izin vermektir. Bu, her şeyi öncesinde duyduğumuz bilgi doğrultusunda şekillendirmekten uzak tutar bizleri ve karşılaştığımız kişi ya da şey ile yeni bir deneyime açılmamıza olanak tanır. Gözümüze görünen, artık onunla ilgili söylenenlerde saklı değildir; deneyimlenecek ve söylenecek olanlarla yüz yüzeyizdir. Ve bu, kendi ifademize bükmeden ötekinin var olmasına izin veren farklı bir dile başvurmamızı gerektirir. Bu dil, onu a priori olarak tanımlama niyetine girmeden varlığa olanak tanır. Herhangi bir 'olma hâli'nin bizim bilgimizden bağımsız şekilde mevcudiyetine olanak sağlar.

Tanımak, karşılaştığımızın ne ya da kim olduğunu henüz bilmediğimiz, bu karşılaşmanın bize getireceklerine hazır olmamız ve dikkat kesilmemiz gereken bir anlama bürünür artık. Bu da öğrenme şeklimizi tersine çevirmeye, insanları ya da şeyleri adlandıran öğrendiğimiz sözcükleri ve dünyanın ve özellikle bilgi evreninin bütünlüğünü oluşturma yöntemimizi unutmaya çağırır bizleri. Aynı ufukta kalmak ile aynı anlama gelen eleştiriye düşmeden, duyusal algılarımızı

da dâhil ederek karşılaştıklarımızı nasıl yeniden algılayacağımızı öğrenme meselesidir söz konusu olan. Örneğin bir ağacı yalnızca genelleyici bir ifadeye indirgemeyip, kendi türündeki her bireye, hatta günün, yılın her anına özgü mevcudiyetini, şu anda ne olduğunu algılayabilmek için ona zaman ayırmalıyız. Sonuç olarak, tanımlamak; bir kod aracılığıyla tanımak, fark etmek değil, bir ağacın –örneğin belirli bir ortamdaki çiçek açmış kiraz ağacının– varlığına dikkat kesilip, tüm varlığımızla onu karşılamak anlamına gelir. Yalnızca ‘ağaç’ ifadesindense, ‘kiraz ağacı’ ifadesi ile çiçeklenmiş kiraz ağacıyla karşı karşıya gelmek anlam düzeyi de dahil, bizde oldukça farklı bir durum ortaya çıkaracaktır.

Çiçek açmış bir kiraz ağacı üzerine biraz düşünmek, içimizde farklı algıların bir tür birleşimini oluşturacak ve ağacın bütünlüğü ile ilişki içindeki bir bütünlüğe dâhil olmamızı sağlayacaktır. Bu ise dünyayı bir bütünlük içinde oluşturmak suretiyle kendi bütünlüğümüzü sağlamaktan kurtarır bizleri. Böylece insan ya da ağaç olsun her birinin özgünlüğü ve eşsizliği, onları bir arada tutan ilişkiler gibi korunur. Ve bu tür bir özgünlük artık nesnelere atfedilmez, her biri eşsiz olan canlılara aittir ve aralarındaki ilişkiler de canlıdır. Bu ise, zaman, uzam, parçaları ve aralarındaki ilişkinin yanı sıra dilsel ifadelerinin de farklı olduğu ve değişmez bir sürekliliği sürdürmek yerine değişimi önceleyen bambaşka bir kültür evrenine kapı açar.

Bu bize imkânsız gibi görünür. Oysa, dili bu şekilde kullanma aşamasına geçmemek, sözcük(ler)i yaşamın değil ölümün bir aracı olarak kullanmak anlamına gelir. Yine de konuşan varlıklar olarak kendimizi böylesi bir yazgıya razı edemez, ondân vazgeçemeyiz. Bu yüzden özellikle canlı varlıklara verilen sözcüklere başka bir işlev atfetmek zorunda kalırız. Oysa bir isim ile onları tanımlayıp kısıtlamak yerine, engelleri kaldırıp kendi sözleri için onlara yer açmalıyız. Bir ağaç telaffuz edilen dilin dışında da bizimle konuşabilir, kendini anlatır. Biz her şeyden önce imgelem üzerine kurulu

bilgimiz aracılığıyla onun yerine konuşmaya girişmek yerine önce buna dikkat kesilmeliyiz. Gerçekte bu tür bir yaşam pek görülmez ve ağaç ancak dolaylı olarak canlı bir varlık olarak görünür bizlere. Oysa onu kendi bilgimizin ve bakışımızın bir nesnesi hâline indirmek, gerçekte olduğu şeyden sökülüp almak anlamına gelir.

İnsan söz konusu olduğunda olan ya da olması gereken durum budur. Ve kültürümüz özellikle ahlaki kurallarla her şeyi nesnelere indirgeme eğilimini düzeltmelidir. Aslında bu kurallar bedenın ölümünü dikkate alırken ruhın ölümüne yer vermez, akı, bütünlüğü içinde ele alırken tını çok nadir hesaba katar. Mantığımız, öznelar arasılığın ne olabileceğini ortaya çıkarmak ve kurmakla ilgili çok da düşünmeksizin özne-nesne ilişkilerini öncelerken, canlı varlıkların varoluşlarına yaşam veren ve onların, insan kavrayışına ve fikrine tabi olan nesnelere indirgenmelerini engelleyen nefes ve enerjiyi dikkate almaz. Varlıkları yaşam koşullarından ayırarak cansız ürünlere indirger. Dil bilgisi ne kadar çeşitli olursa olsun, canlı insan sınıflandırması mümkün olsa da öteki, hatta kişinin kendisi, varoluşlarını ve diğer canlı varlıklarla ilişkilerini felce uğratan sözdizimsel yapılara maruz kalırlar. Bu sebeple bilme şeklimiz; gerçeğin ne ya da kim olduğunu ya da ilişkisel gizil gücünü dile getirmek yerine, onun dönüştürülmesi için eyleme geçmekle eş anlama gelir. Max Planck'ın de belirttiğı gibi “Gerçek, kişinin ölçebildiğidir”. Ancak bu, canlılar için geçerli değildir.

Öteki –kadın ya da erkek– ne ise öyle görünür. Varlığında ikamet edebiliyorsa eğer –öz-etkilenimini kendisini otonom olarak konumlandırabileceği yer olarak biliyorsa eğer– ancak o zaman varlığı açığa çıkar. Ve kendisine çekilirken, mevcudiyetinin kim ve ne olduğuna dair önermelerin ışımasına izin veriyorsa mümkündür bu. Kabul ettiği bu görünüm, üzerine düşünebileceği, kabul edilebileceği, memnuniyetle karşılayabileceği kendisine yakınlığın ifadesidir. Ancak bu görünüm, dolaysız bir deneyime ya da yalnızca bir algı nesnesine indirgenemez. Birbiriyle karıştırılmaması gereken bu iki mesafe –kişinin kendine ve ötekine aldığı mesafe– aracılığıyla algılanabilecek türden bir yakınlık olarak itibar görmelidir.

Varlığa ışıyan bu tür bir yakınlıktan ortaya çıkan şey, tıpkı gizli ve sessiz önermesi gibi, ötekini ve kendimizi ondan mahrum bırakmadıkça, sözcüklerle ifade edilemez. Bu noktada algılamak, var olmasına izin veren şeylerden onu alıkoymaksızın oluşa eşlik etmeyi gerektirir. Bu eşlik etme, yardım isteğinden ya da paylaşma arzusundan kaynağını alarak anne-baba ya da aşk ilişkisi şeklinde gelişebilir.

Bizi gerçekten arzulayan, bizi bize verir, bize var olma olanağı ve belki de kendi gelişimine denk düşüyorsa onu arzulama olanağı sunar. Kişilerin arzuları gerçekse, varlıklarına katkı sağlamak amaç olur. Bu, varlığı paylaşmak için bir çağrıdır ve böylece arzu her birinde ve ikisinin arasında oluşur, ortaya çıkar ve filizlenir. Bu, o kendinde ikamet ediyorken (Krş. Robert ve Collins, s. 2038) beni kendime getirmesi

için çekimine kapıldığım ötekine edilen bir tür duadır. Bu, ötekine yöneltilen, içinde kim olduğumu hatırlayabileceğim ve kendime sadık kalabileceğim bir yer ayırması için bir dilektir. Bu, ötekinin de bir nesneye gerek duymadan ve böylece canlı varlık olarak oluşunu ve dönüşümünü sürdürebileceği şekilde kendine gelmesine olanak tanır. Aslında arzu, öteki için, insani gelişimi mümkün kılan enerjidir. Böylesi bir arzu canlı olarak yaşamayı hatırlamaya çağırır bizleri.

Ötekine duyulan arzu düşüncemizde kalmalıdır. Aslında, düşünmemiz gereken şeyin kaynağı, arzulanabilir olandır. Bu kaynak olmazsa hareket edemez, yaşayamayız. Yaşamdan kaynağını almayan hangi düşünce var olabilir ki? İçimizde uyandırdığı şeylere dikkat edersek, ötekine duyulan arzu bize bu gerçeği hatırlatır. Düşünülmesi gereken yalnızca hafızada tutulması gereken değil, belki de daha öncelikli olarak oluşumuza katkı sağlayan şeydir. Öteki, henüz olmadığımız şey ya da kişi olmaya mecbur bırakır bizi. Arzu, varlığımızın muhtemel 'henüz olmamışlığı'nın önsezisidir. En azından, arzu kendisini istemeye, özgülemeye, özelleştirmeye, tüketmeye mahkûm bırakmadığı sürece durum böyledir. Eğer aksi olursa arzu, insana dair en belirgin özelliği olan ötesine yönelik atılımını kaybeder. İnsan olarak varoluşumuzu gerçekleştirmeye yabancı bir tutumun belirlediği bir içgüdü ya da dürtü olarak kalır.

Arzu, varlığımızın neyden oluştuğunu su yüzüne çıkarmak ve varlığımızı nasıl sürdürebileceğimizi ve büyüyebileceğimizi keşfetmek için bir çağrıdır. Arzunun düşüncesini göz ardı etmek, muhtemelen varlığımızın canlı ve duyusal yönünü hor görmekten kaynaklanır. Bu tür bir ihmal, düşünme biçimimizi, arzunun beslenmesine uygunsuz bir hâle getirerek onun mantığımızdan, dilimizden ve imgelemimizden çıkmasına sebep olur. Arzu kültürümüzde eksiktir ve yalnızca uçlarda, sonlarda ve kusurlarda ortaya çıkar.

Böylesi bir kültürel çıkmaz; arzu edilenin gizemi ya da kaynağı olarak bizde arzu uyandıran ötekinin kendine çe-

kilmesi ile karıştırılabilir. Yalnızca insan, tepkisel olmanın dışında başka şekillerde de içine çekilebilir. Kendisine çekilerek öteki, bize varlığımızın temsil edilemez doğasını hatırlatır. Hatırlattığı bir diğer şey ise, insanın, varoluşun gizemini anlamadan, yalnızca onun herhangi bir kavrayışa indirgenemeyeceğini kabullenerek bir varlığı karşılayabilmesinin ve hatta onu doğurabilmesinin mümkün olduğudur. Kendimize çekilmekte bize cazip gelen; yer verebileceğimiz, doğurabileceğimiz ya da yeniden doğurabileceğimiz bir kişi ya da bir şeydir. Varlığın gerektirdiği gibi, özellikle de ötekine saygı duyabilmek için, onu görünmekten korumak ve böylece oluş kaynağını koruyabilmek için bu geri çekilme hareketini sürdürme konusunda direnmeliyiz.

Böylesi bir geri çekilme için duyduğumuz arzu, var olmaya, kendimize çekilmemizi talep eden varoluşa duyduğumuz arzudur. Bu geri çekilme hiçlik değildir, vücut bulduğumuz oluşa dair bir kaygıya tekabül eder. Dağılmasına, yok olmasına, görünüşe indirgenmesine ve özgülenmesine karşı arzuyu korumaya girişmektir. Canlı kalmaya çalışmaya, onu kaynağına getirip yeşermesine imkân sağlamaya dair bir çabadır, bunu yaparken de ötekinin onu karşılamasını, ona yer ve bazen şekil vermesini bekleriz. Ötekinin kendi yöntemleriyle kavradığı biz de dâhil olmak üzere kendimizle yüzleşirken bunları dikkate almalıyız. Arzuyla tanışmalı ve ona dikkat kesilmeliyiz, ancak bunu yaparken kendi varlığımızı yok etmesine izin vermemeye, varlığımızı canlı formlarla donatan kaynağın ve geri çekilmenin dışında etkilenmemeye dikkat etmeliyiz. Ötekinin bize sunduğu şeyin, kendimizi terk etmemizi mi talep ettiğini yoksa yaşama ve kaynağına dair düşünmek, paylaşmak ve şekillendirmek için bize verdikleri sayesinde kendimize, oluşumuza mı getirdiğini değerlendirmeliyiz.

‘Çöl[ün] büyü[düğü]’ (Nietzsche) ve özellikle de ‘herkes için tek tip bir mutluluğun tasarlanması’ndan dolayı ‘acının yayıldığı’ (Heidegger) dünyamızda ötekinin varlığı, bizi kur-

şun gibi aşağı çeken ve her yeri griye döndüren alacakaranlık ufukta bir gedik açar. İçimizde uyandırılan ya da harekete geçen arzu aracılığıyla öteki bizi öteye, ‘henüz olmamış olan’ı düşünmeye ve yaşamaya çağırır. Öteki, belleğimizde ve tüm benliğimizde gelecek için bir umut olarak ‘henüz olmamış olan’ın yerini ayırmamıza olanak sağlar. Bu ‘henüz olmamış olan’ doldurmamız gereken bir boşluk olarak değil gerçeği, güzelliği, neşeyi ve zarafeti karşılayabileceğimiz bir olanak olarak deneyimlenmelidir. Bu da bizi bekleyeceğimiz, inşa edeceğimiz ve ona dönüşebileceğimiz bir hiçlikten kaynaklanan melankoli ve umutsuzluk duygusundan geri tutar.

Arzu, farklılıkların ortadan kaldırıldığı ve örnek hakkındaki sorulabileceklerin bize dayatıldığı dünya temsilini altüst eder. Arzu, evrenin tamamını yapılandıran, ancak ufkunun dışında kaldığı için evren tarafından dikkate alınmayan bir kaynak olarak yeniden gün yüzüne çıkar. Arzu bize kendimizin, ötekinin ve dünyanın temsil edilemez doğal köklerini hatırlatır. İçimiz ile dışımız arasındaki bağları onarır. Temsil çemberinin dışındaki benliğimize geri getirir bizi. Arzu, en azından dünyanın şu anki düzeninin esiri olmamayı başarabilirse –eğer yaşam, algıyı önceleyerek arzunun ortaya çıkabileceği ve bu tür bir düzeni sorgulayabileceği bir özgürlük alanı bırakabilirse– olması gereken durum budur.

Temsil, algıyı uyuşturur, çevreler ve unutturur. Bunun sebebi algının onu sorgulamaya girişmesi olabilir mi? Ya da meşruiyetini sarsması? Hatta onun zarar vereceğinden şüphelenmesi? Aslında temsil canlı varlığın mevcudiyetini hafızada tutmaya katkı sağlayabilir mi? Çiçek açmış bir ağacı sadece hayal edecek olsam, varlığımdan ötekine ne kalır ki? Bende arzu uyandıran ötekini yalnızca hayal etsem, yaşam olarak ve arzumun kaynağı olarak –tüm sözcüklerin ötesindeki sessizlik gibi– mevcudiyetini hükümsüz kılmış olmaz mıyım? Ama bu varlığı duyuyorum, çünkü benliğimle konuşuyor, beni olmaya çağırıyor, bana varlığı hatırlatıyor.

Çölün istila ettiği sınırlı ve tükenen evrende kalbimin ya da düşüncemin bir tür uyanışı bir vukusudur bu. Böylesi bir mevcudiyet, önce kim ve ne olduğumu sorgulayarak, kendim olmak için kendi yoluma çağıyor beni. Bu soru, ötekini özgüleyerek ya da geçersiz kılarak yanıtlandığında yanlış cevaplanacaktır. Olması gereken daha çok kendimi öteki ile aramdaki farklılıklardan soyutlamadan ötekini öteki olarak tanımaktır, böylece kendime sadık olabilirim, her birimiz kendi mekânında ikamet edebilir ve aramızda bir birleşme gerçekleşebilir.

Arzu varlıklar arasındaki farkı bilir, ancak onun üzerinden atlayarak henüz gerçekleşmemiş olana doğru ilerler. Ötesini, açığa çıkıp cisimlenebileceği geleceği ister. Açılacak yolu ortaya çıkaran söz ve hareketleri keşfetmeye çalışır. Kendisini engelleyen şey ile mücadele edip çözmeye çalışmadan önce onu aşar. Arzu rüzgârdan hızlı hareket eder, yer çekiminin üstesinden gelir, eterle bağlantısı vardır. Birleşme ihtimalinden önce bizim için karşı tarafa uçan meleklerle ortak yönleri vardır. Her birimizin ve belki de hepimizin, şu anda ne ve kim olduğumuzu ve henüz olmadıklarımızı dikkate alarak adım adım yeniden yürüyeceğimiz bir yolu ifade eder, o yolu açar arzu.

Arzu bizi var olmaya sevk eder ya da bize varlığı hatırlatır. Arzu aracılığıyla ötekinin beklentisine uymaya mecbur kalırız. Arzu, biz ile öteki, biz ile ötesi arasında, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir köprüdür. Peki onun çağrısına nasıl karşılık verebiliriz? Arzunun bizi çağırdığı yeri nasıl anımsayabiliriz? Gelişimi ihmal edilmiş doğal aidiyetimizin kalıntılarıyla, devingenliği tenimizin filizlenmesine katkı sağlamayan ideallere hizmet eden ve özgün yaşamımıza dışarıdan gelen kültürel yapılar arasında kaldığımız göz önüne alındığında, arzunun izini kaybedip onu unutmadıysak tabii. Yerine bir yanda içgüdüyü ve gücü, bir yanda Tanrı'yı, İyiliği (en iyiyi) ve Güzelliği koyarak arzuyu yok etmeye devam mı etmeliyiz? Bu, aramızdaki bedensel birleşmeyi olanaksız hâle getirir –ve bu durumda var olamayız. Dolayısıyla, aramızdaki çekim cisimleşmediği için endişe ve sona varır. Esasen arzu; beden ve ruhun, beden ve tinin uzlaşmasını gerektirir. Arzulamak, bedensel birleşmeyle bizi aşkînlığa ulaştıran şeyi bütünleştirmeye, ötesi ile bütünleşmeye, kendi içimizle ve ikimiz arasında bir bütünleşmeye özlem duymaktır.

Maalesef bu bütünleşmeye ulaşmak için geçmemiz gereken yola henüz sahip değiliz. Arzu onun anında gerçekleştirilmesini talep ederken biz bu yolu keşfetmeli, icat etmeli, açmalıyız. Arzu, nasıl başa çıkacağını bilmediği bu enerjiyi sabırla çözümlemek yerine onu tüketir. Peki nasıl başarılı bu yolu açmak? Arzunun canlandırılmasına yönelik böylesi dirayetli bir yaklaşıma eşlik etmesi için ötekini nasıl yönlendiririz?

direbiliriz? Kendimizi veya diğerini ve dolayısıyla arzunun kendisini yok etmeden, onlara uyması için küresel varlığımızın ihtiyaç duyduğu alanı ve zamanı kendimize verirken arzunun ortaya çıkardığı tenimizin uyanışını nasıl koruyabilir, bizi birbirimizle birleşmeye iten bu enerji dalgasını nasıl canlı tutabiliriz?

Kültürümüzün arzuya dair en güzel mirasının, ortaya çıkardığı arayışa tanıklık ederken paylaşımının gerçekleştiğine dair çok şey söylememesi tesadüf değildir. Arzu bizi hayata döndürür ancak bu yenidoğana nasıl bakabiliriz? Muhtemelen bu yenidoğanın yaşamak ve gelişmek için tek şansı sevgiyi paylaşmayı göze almaktır.

Sevgi ötekine dışımızda olduğu kadar içimizde de bir yer ve zaman açar; böylece ötekinin bize emanet ettiği bu varlık yaşayabilir, büyüebilir, filizlenebilir; bu, arzunun aceleciliği ile gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durumdur. Sevgi, arzuyu ilan eden yıldırımın artık dışarıya yönelik değil de içeride bir ikamete, algılananı beslemeye, üreteceği sözcüğe doğru gelişmesine izin vermeye çağrıda bulunan bir sihre dönüşmesini sağlayan sessiz bir huzur ortamı sağlar. Arzunun çizdiği, açtığı, aydınlattığına sevgi sözü sağlar. Asla doğrudan dile gelmeyen sözün kaynağını korurken, arzuya kendini ifade etme gücü veren sevgidir. Sevgi, ortaya çıkıp kendisini belli etmesi ve böylece bir göstergeye dönüşebilmesi için korunmaya, büyümeye ve çiçeklenmeye ihtiyaç duyan güçlkle doğmuş olanı kollar. Sevgi, kişinin kendi dışına sürgün eden bir esrimeye varmadan siperlerini indirmesini mümkün kılar ve arzunun muhtemel bir çiçeklenmeyi paylaşmak için ortaya çıkardığı duyusallığın uyanmasını sağlar. İlişkilerimizin gerçek anlamda insanca olması için arzunun gerektirdiği aşkın dünyaya geçtiğimizde duyusal ve bedensel olanın devamlılığını sağlayan da sevgidir. Sevgi, geleneğimizin sıklıkla ayırdığı beden ve ruh ya da tin arasındaki sürekliliği onaran, içimizde fiziksel his ile tinsel hissi birleştirmeyi sağlayandır. Geleneğimiz, beden ve ruh ya da tini

ayırarak, aşk ilişkisini, insanlığın gerçekleşmesinde önemli bir an olarak görmek yerine, anlamını yanlış yorumlamış, onu gerilimlerin yumuşatılmasına, Freud'un teorisine göre denge sağlamaya (homeostaza) indirgemıştır.

Bu an, sözün serilmesine dair Heidegger ile Japon usta arasında geçen diyalog ile ilişkilendirilebilir.² Bu an, değiş tokuşların en mahrem zamanına, sözün serimlenişinin kaynağını aldığı, 'hermeneutik döngü'yü başlatan yer olan bedenlerin söyleşmesine denk düşer. Bu serimlenişin ikiliği ve farklılıkları döngünün kapanmasının önüne geçer. Olması gereken, iki kişiden her birinin kendi varlığının kaynağına dönmesidir; iki farklı varlık arasındaki tutkulu birleşme, bir meyveyi; ikisinin de özgüleyemeyeceği, sözün serilişine hükmeden birleşmenin en telaffuz edilemez kaynağı olarak kalacak olan üçüncü bir varlığı meydana getirir. Bu varlık ikisinin arasındaki birleşmeden ortaya çıkmış olsa da köken, her ikisinin de kendi köklerine dönmeleriyle örtülü kalmaya devam edecektir. Tutkulu kucaklaşma, gizli varlığını açığa çıkarmadan varlığın –hatta asli 'olma hâli'nin– ifadesini bulduğu iki söz serimlenişinin iç içe geçmesidir. İki tenin en derinden iç içe geçmiş dokunuşuna emanet olan bu söz, her ikisine de aittir ve birinin öteki için daha derin bir gizem taşıdığı sırlar arasındaki bağlantıyı kurar.

Birçok kültürün dünyanın kökenini özellikle kutsal ya da ilahi bir çift ile temsil etmeleri tesadüf değildir. Burası yalnızca tenin değil ondan ayrı düşünülemez olan sözün de kaynağının yattığı yerdir. Birini diğerinden ayırmak bedeni yaşamdan, sözcüğü anlamdan mahrum etmek anlamına gelir. Ancak sevgi onları, biri diğeri için vazgeçilmez ve birbirlerinden ayrılmaz şekilde bir arada tutabilir. Yalnızca aşk, varlığın söylenemez yanını söyleyen çiçekler gibi, aslen sessizlik olan diyalogu koruyarak, arzunun sözlere, hareket-

Krş. Martin Heidegger, 'A Dialogue on Language', *On the Way to Language*, s. 1-54.

lere dönüşmesini sağlayan güneştir.³ Sadece aşk, arzunun kehanetini kendi hâline bırakıp dönüşmesine katkı sağlayacak şekilde bir geri çekilme ya da aydınlanma sağlarken, gerçekleşmesi için ona zaman ve mekân sağlayabilir; bu da arzunun gücünün ortaya çıkmasını ve uyanışının sürdürülmesini gerektirir.

Eğer arzunun yıldırımla bir bağlantısı varsa, bu kıvılcımı ehlileştirecek, şafaktan gün ışığına, günün dolgunluğundan yeni bir yıldırımın parlayacağı başka bir geceye taşıyacak olan gün ışığıdır aşk. Aşk, bizi etkileyen, sarsan ve dönüştüren göz alıcı aydınlığı ya da ateşi deneyimlemedeki cesaret ve sabır ile başa çıkmak zorundadır. Aşk, bize dokunana açılarak, ona dair bir anlamı, hafızamızı güvence altına alacak sözcükleri keşfedene kadar, kendimizi bu ötekinin uyanışına bırakmaya, onu karşılayıp sabretmeye hatta acı çekmeye razı gelir; böylece duyusal deneyim soyut biçimlere başvurmadan varlığını sürdürebilir.

Aşk arzu titreşimlerini, enerji çalkantılarını, bedenın titreşimlerini anlamlı bir bütün olarak bir araya getirerek varlıklarını sürdürmelerini ve insana uygun biçimde değer ve ölçü kazanmalarını sağlar. Aşk arzuyu, çok sesli doğasını muhafaza eden ve bedensel aidiyetinden koparacak olan cümlelerin doğrusallığına indirgenemez bir sözcüğe dönüştürür.

Aşk içgüdüsel çekim gücünü ısıyan bir tene dönüştüren ve böylece öteki ile iletişime girmesini sağlayan bir geçirgenlik kazandıran bir lütuftur. Teni ısı ve ışıkla uyarılarak çeşitli biçimlere çiçeklenir, hatta bu biçimlerden taşarken ötekine karşı kendini dizginleyebilen canlı varlığın kendine gelişine olanak sağlar. Aşk, arzu adına hoşgörü ve cazibeyi ifade eden bir göstergeye –cisim ve biçimin etkileşime girdi-

³ Krş. 'A Dialogue on Language', *On the Way to Language*, 'koto-ba' sözcüğünün kullanılışı s. 45-8.

ği, anlam algımıza hükmeden kurallardan oluşan mantığı alaşağı eden bir göstergeye– dönüşür.

Böylesi bir gelişmenin gerçekleşebilmesi için aşk, arzunun yıldırımını, ancak güvenin sağlayabileceği bir yavaşlama ve yayılma noktasına, yalnızca kendi için istekli olma güvenini bırakma noktasına getirmeli ve onu gelecek için umuda ulaştırmalıdır. Her şeye doğrudan ulaşmaktan feragat etmek, bir tür vazgeçiş anlamına gelir; bu vazgeçiş, onu ifade edebilecek hiçbir sözcük yokken dahi olduğu hâliyle bırakmamız gereken, öngörülemez türden bir büyümeye ya da geleceğe açılır.

Tutkulu birleşme, yeniden ve yeniden doğurmamız gereken asıl sözün deneyimi olarak bir çatlakta meydana gelir. Şüphesiz böylesi bir ycr, henüz olmamış olanın yerini hazırlayan, koruyan ve muhafaza eden işaret sözcükleri ile yapılacak olan bir ön hazırlık ile mümkündür. Bu işaret sözcükleri, içerdiği yokluk, ıstırap, bilinmeyen ve özgülenmeyen ile birlikte mahremiyeti, yakınlığı çağıran, buyur eden, katılan, kabul eden sözcüklerdir. İki farklı varlık arasındaki birleşmeden ortaya çıkan, içinden ‘olma hâli’nin ya da ‘olmuşluk’un baş göstereceği bir henüz-olmamış olana –yeni sözün kaynağına– erişebilmek için hazırlanmamız gerekir. İki ten, iki dünya, iki söylem arasındaki buluşmanın gerçekleşebileceği ve gerçekleşmesi gereken yer burasıdır. Geleneğimiz, sözü bedenden, sözü tenden, ilahi doğaya sahip olduğu farz edileni, insan doğasına sahip olandan ayırarak bu tür bir ilerlemenin gerçekleşmesini engellemiştir. Bunların her birimizdeki ayrılmaz bağı ve etkileşimi, –aramızda farklılık olarak ortaya çıkmaları riskiyle de olsa– yeni insanlığın oluşuna olanak sağlayacak olan sözü ortaya çıkaracak olan şeydir.

Eylemin tene, tenin eyleme dönüşmesi gereken yer, ikimizin arasındır. Sözü ve cisimlenişini yalnızca Tanrı’ya ya da tinsel bir mutlağa atfetmek, insan olarak bizi bedensel anlamda düşkün ve zayıf kılar ve kendimizi kurtarmak için

yeryüzüne ait varlığımızı canlandırma ihtimali ile bu tür aşkınıklara başvurmak mecburiyetinde bırakır; bu da bedensel birleşmemizin, sözcüklerin serimlenişinin doğduğu ve her birinde çeşitli biçimlerde somutlaşmasının ardından, döndüğü yer olmasını imkânsızlaştırır. Sözün doğduğu yer değilse eğer, insan nedir ya da kimdir? Peki erkek sözün kaynağının kadın ile erkek arasındaki birleşmeden doğduğunu kabul etmeden, sözün kaynağının kendisi olduğunu iddia ederse insanlığa ne olur? Bu, birbirini seven iki kişinin arasından doğan ve özgülenemez geriye çekilmenin yeri olarak korunması gereken, ancak kaynağı gözden sürekli saklanan birleşmelerine kendi olma kaygısını emanet etmek anlamına gelir.

‘Soru sormak aklın dindarlığı’ ve ‘bilmenin tutkusu soru sormak’ ise eğer,¹ arzu buna en uygun düşendir. Arzu bize dokunur, bizi harekete geçirir, ilgimizi uyandırır, varlığımıza dair bizi öylesine sorgular ki ona dikkat kesilmek zorunda kalırız. Burada karşı karşıya olduğumuz sorun arzuya dair bir yöntemimizin olmayışı, onunla ve onun içinde nasıl yol alacağımızı bilmeyişimizdir. Kültürümüzün bizi her şeyi aynıya –hatta Aynı’ya– indirgemeye alıştırtmasına karşın, yapmamız gereken farklılığı dikkate almaktır. Bu da sürekli olarak ‘o olmayan’, ‘orada olmayan’, ‘henüz olmamış olan’, ‘bilinmeyen’, ‘özgülenemez’ ve benzerlerinin peşinden gitmemiz gerektiği anlamına gelir. Yolumuzu belirginleştirmek yalnızca dışımızda gelişenleri değil, hissettiğimiz ve deneyimlediğimiz de dahil olmak üzere olumsuzlu da dikkate almayı gerektirir. Yalnızca dışımızda gelişeni, –geleneklerimizin öğrettiği şekilde– yalnızca bize görüneni hayal ve temsil ederek değil, –mantığımızın bize öğretmediği– içimizde olana da sürekli yer açarak yol almalıyız. Bu yüzden bu yolu oluşturmamız, birlikte oluşturmamız gerek.

Bizi kendine çeken, birbirimize yaklaşmaya ve birleşmeye iten arzu aslında söz gibidir. Hissettiğimiz duygu ve çekim dışında bu sözcüğün anlamını bilmeyiz. Duyusal bir yakınlığın ötesine geçebilmek için belki de önce bu çağrının ‘tını’sına kulak kesilmeliyiz. İşte o zaman arzunun tınısının

Krş. Heidegger, ‘The nature of language’, *On the Way of Language*, s. 72, ayrıca *Introduction to Metaphysics*, s. 171.

kimler arasında yükseldiğine göre çeşitlendiğinin ayırına varırız. Herhangi bir söz ifadeye dökülmeden önce de arzunun deneyimi farklılığını korumaktadır. Herhangi bir terimin ötesinde onu duymak, geliştirmek ve paylaşmak için çözmemiz gereken bir anlam iletir bize. Herhangi bir sözcüğü telaffuz etmeden önce duyumsadığımız arzuyla bütünlük içinde olmaktır gerçek söyleme biçimi. Güvenip sırrımızı söylemişizdir ötekine, onu dinlerken.

Arzu, dinlemenin ve konuşmanın ayrılmaz biçimde iç içe olduğu, birbirleriyle söyleşen tenler olarak kendimizi açığa vurduğumuz yerde ve zamanda gerçekleşir. Gerçekten bilinçli olarak ne söylediğimizi bilmeden ötekine en gizlimizi teslim ederiz. Neredeyse bilgimiz dışında fakat telaffuz edilen herhangi bir dilin ifade edebileceğinden daha köklü bir teslimiyetle birbirimize geçer, bütünleşiriz. Teslim ettiğimiz sözün ne olduğunu bile bilmeden birbirimize sözümüzü veririz. Bu nedenle biz mutlak biçimde birbirimize bağlanırken bu sözün doğruluğunun sorgulanması zorluğa, hatta sıkıntıya sebep olur. Yine de bu gerçekleşmelidir; çünkü çekimimiz, birbirimize yaklaşmamız ve birleşmemiz söze kaynak olamıyorsa; varlık açısından bir hiçliğe batar ve daha köklü üzüntü ve zorlukları beraberinde getirir. Teslimiyetimizin dolaysızlığından kendimizi özgürleştirirken, yaşadığımız dünyanın ve her birimize eklenecek olan varlığın kaynağında, varlıklarımızın, 'olma hâlleri'mizin birliktelik içinde uyumlu hâle gelebilmesi adına sözlerimizi vermeye devam etmeliyiz.

Arzu yolu muhtemelen kurulması ve yürümesi en zor olan, aynı zamanda en sadakatli olandır. Neyse ki, alışılmış nefesimize ayrı bir heyecan ve neşe getiren ve dolayısıyla kendi varlığımızı gerçekleştirmeyi aşan bir üstleniş ve yaşamı üretip onu paylaşmayı başarabilmemizi sağlayan bir coşku, arzunun uyanışına eşlik eder.

Ancak coşku, yalnızca bir şeylerin olmasına izin vermekten, birbirimizle söyleşmekten ve birbirimize karşı özenli

olmaktan daha fazlasını yapmaya teşvik eder bizi. Arzu, bize teslim edileni dinlememizi ve ona kulak vermemizi talep eder. Konuşmaya olduğu kadar konuşulmasına da izin vermeyi gerektirir. Bu da içimizde bunun gerçekleşmesi için bir yer ayırmak gerekliliğini doğurur. Neredeyse ilahi bir hevesle hareket edebilmek için kendimizi bırakmamızı telkin eden coşku, geleni dinleyebilmek ve onu karşılayabilmek için frenlenmeli, geri çekilmeli, içine kapanmalıdır (Krş. sözlük: *se replier*). Coşku kaygısızca akmamalı, paylaşmaya uygun ortamı hazırlamak için kendini tutmalıdır. Konuşmanın büyüüne kapılmak yerine dinlemelidir. Coşku, iki kişiden her birinin kendi sözünü bulmasını sağlayacak olan arzunun deneyimine dönüşene dek arzunun ifadesini sınamalıdır. Paylaşılacak olan tınıyı keşfetmek ve şarkıyı birlikte söyleyebilmek için arzuyu ifade etmek gereklidir. Buradaki şarkı, sözün kaynağı olmasına rağmen kendisi ifade edilemez kalan arzunun müşterek konuşması anlamına gelir. Birinin diğerine arzu aracılığıyla getirdiği şey, kaynağa –yeniden doğuşa– geri dönüş olmalıdır; bu kaynak doğada kök salan, paylaşılabilir bir enerjiden kaynağını alarak dönüşmesi için kişiyi köklerini yenilemeye çağıran ve bunu sağlayan kaynaktır.

Bu ise bize dayatılan aynı ideallere maruz kalmanın sonucunda ortaya çıkan karmaşa yerine arzunun ortaya çıkardığı coşku ile birleşmemize olanak sağlar. Yalnızca bu ikinci durumda arzu ile bize emanet edilen, bizi sözün kökenine çağırır, söylemek ile olmak arasındaki ilişkiyi sorgulamamızı sağlar. Bu tür bir sorgulama karşılıklı çekimimizin, tınıların uyumunun ötesinde ne anlama geldiğini açığa çıkarır. Bu sorgulama, arzunun gelişip gelişmeyeceği hem doğada hem sözde kurulan bir geleceğe, yani insanca kurulmuş bir geleceğe açılıp açılmayacağı üzerine düşünür. Bu sorgulama kişilerin birbirlerine duydukları çekim ve onun ateşlediği yakınlık üzerinedir. Yan yana dururlarken ya da yüz yüzerken, durum ikisinin birbirine geçtiği ve herhangi bir

temsilin ötesinde birbirleri için var oldukları bir ilişkiye dönüşecek midir? Bu, birbirlerine karşı farklı olarak taşıdıkları kısmen kör cazibeden kökünü alan başka bir sözü ve başka bir mantığı gerektirir. Bu durumda yol, tetikteki bakışlardan çok dinleyerek ve dokunarak inşa edilir. Bu tarafta ve görünen her şeyin ötesinde arzu, kişileri birbirleriyle birleşmeye çağırır (sözlük, s. 523); yolu ise kökenlere dair gizemin ve doğum öncesi gecesindeki girişimin insanın en çok elde ettiği şey ile yenildiği deneme yanılma yöntemidir.

Öyle görünüyor ki birini diğeriyle birleşmeye zorlayan hiçbir şey yok; fakat kimi zaman yer çekimine üstün gelen özlemin varlığı baki. Bebeğin anne karnındaki varlığının başlangıcında olduğu gibi her biri ötekine doğru ve öteki tarafından taşındığını hissettiği için artık hissedilmeyen ağırlık da bu hazza varıyor. İkisi de kendisinde ikamet etmiyor hâlâ, bu yüzden kişi yavaş yavaş kendine, kendi içine dönmelidir artık.

Fiziksel yetersizliğimizden dolayı dışarıdan, başka bir insandan yardım aldığımız döneme ve ortama, yaşamımızın en başına, kaynağına dönme özlemi baş gösteriyor olsa da bu yeni doğum ilkinden farklıdır. Fakat her ne kadar kültürümüz arzuyu paylaşmak konusunda bizi hâlâ toy tutmaya çalışsa da durum artık aynı değildir. İlkel ihtiyaçlara geri dönmek; yalnızca hayatta kalmak için duyulan gereksinimlere boyun eğerek geriye gitmek yerine var olanın ötesine geçmek amacındaki arzunun ateşini yok etme tehlikesi taşır. Arzu, düşüşü değil yükselişi gerektirir, geleneğimizin ise aşağıda erişemeyeceğimiz mutlaklar ve idealler aracılığıyla onu sürüncemede tutması tesadüf değildir.

Ancak arzunun istediği bu değildir. Onun isteği tek başına cisimlenişimizi aşmak, fiziksel ve tinsel enerjimizin paylaşımının ve uyanışının ikimizin birlikte başka bir yer yüzüne ait yaşama girmesine olanak sunacağı yeni bir varlığa erişmektir. Ancak sözümüzün kaynağını barındıran bu tür bir olayı ya da gelişmeyi ifade edebilecek sözcüklere sahip değiliz.

İki farklı varlığımız arasındaki ilişkiyi deneyimlemek

kültürümüzde çoğunlukla ihmal edilir. Bunun sonucu ise tutkunun cazibesini üreme içgüdüsü de dahil yalnızca içgüdüye indirgemektir. Tutkularımızın en aşkını, doğal aidiyetimizin gözden uzak yanı –farklı cinsiyetlere sahip iki canlı arasındaki çekim– ile sınırlıdır. Mahrem dokunuşun bir kılavuz vazifesi gördüğü düşünülüğünde, bu durum daha olanaksız bir hâl alır. Sonuç olarak geleneksel mantığımıza hükmeden parametreler –görünüş, yüz yüze ya da temsili– artık işe yaramaz ve bu tür bir ilişki değil, dokunmanın kendisi anlaşılmaz olarak kalır. Birleşme dürtüsündeki birbirini arzulayan bu kişiler yine de –tek tek– ayrı kalırlar; dahası bu karşılıklı olarak farkında olmaksızın gerçekleşir ve bilinmez olarak ötekine duydukları istek, kendisine yol bulamaz.

Tesaclüf eseri ya da dokunsal algılarımızı dinleme yeteneğini korumamız sayesinde gerçekleşmiyorsa, insanlığın en çok arzuladığı eylem olan bağlantı kurma gerçekleşemez. Fakat bedenimiz, ruhumuz ve zihnimiz aracılığıyla algıladıklarımızı kendi içimizde, ikimizin arasında bağlantılandırmak kolay bir iş değildir. Bu sebeple mesele yalnızca farklı kimliklerimiz arasındaki bağlaçsız birleşim (parataksi) için uygun söz dizimini bulmak değil, kültürümüzün ayrı tuttuğu özellikleri içimizde birleştirmeyi öğrenmektir. Bu ise, bedenimizin, ikimizin arasına giren maddi bir engel olmak yerine, aramızdaki birleşimin aracı hâline dönüşmesi için doğal ve fiziksel enerjimizin dönüşümünü gerektirir. Bedenimiz, eski insanlıktan yeni insanlığa –Batı’nın eski insanından Nietzsche’nin yanlış adlandırdığı üstinsana– geçişi sağlayan bir köprü olmalıdır içimizde, aramızda. O andan itibaren, aralarında ulamanın henüz kurulmadığı terimlerden, ilişkinin kendisi sözün kaynağı olacaktır.

İnsanlığın dönüşümüne engel olan duyu ötesi değerleri eleştirmek ve onlardan vazgeçmek, yazgımızı gerçekleştirebileceğimiz yeni bir çerçeve ya da ortam keşfetmeye zorlar bizi. Cinsiyetli kimliğimiz bu noktada işlevini yerine getirebilir. Yaşam enerjisini şekillendirebilecek bir çerçeve sağlayan, fiziksel, zihinsel ya da tinsel açıdan cinsiyetli kimli-

ğimizdir. Böylece onu dışımıza yansıtmak durumunda kalmaz, gizemli işaretlerle bize yön veren uzak bir ufka geri dönme girişimlerimizi kapsayan yazgıyla sürgün edilmeyiz. Bu yazgı ise bizi kendimizden ayırmakla kalmaz, birbirimizden de ayırır, çünkü cinsiyetli aidiyetimiz tarafından bilinç dışı ve bu yüzden de paylaşılamayacak biçimde belirlenmektedir. Bu yazgıda cinsiyetli kimliğimiz nesnelleştirilir ve biz onun öznelliğinden mahrum kalırız.

Cinsiyetli yazgımızı birbirimize çevirebiliriz, doğumumuzun bu armağanını –Freud’un sözleriyle– yalnızca anatomik bir yazgı olarak değil, farklılıklarımıza saygılı, kendiyile ilgilenen bir arzu ve aşk sayesinde gerçekleşen bir yazgı olarak geri verebiliriz birbirimize. Böylece cinsiyetimiz bizi doğal kökenlerimize geri götürür, bizi birbirimize doğru çekerken yalnızca kendimiz olarak kalmamızı sağlamaz; aynı zamanda aramızdaki ilişkileri mümkün kılan bir yapı da oluşturur. Heidegger terminolojisiyle denebilir ki cinsiyetimiz bir *Ges-tell* [çerçeve/leme] olarak her birimize aynı zamanda hem ait hem de ait olmayan insanlığımızın *ereignis*ine [olagelme] doğru hareket eder. Bu ilişkiler duyusal ya da tensel bağımlılık ve bağlılığın ya da farklılık eksikliğinin çok daha ötesindedir. Bu noktada bedensel duyarlılık da dahil olmak üzere duyarlılık, cinsiyet açısından taşıdığı belirlilik sayesinde bireyselleşmemize katkı sağlar. Kuşkusuz bu, yakınlıktaki aşılması zor mesafe –kendimize ve ötekine olan mesafe–dikkate alındığında acısız ve sıkıntısız gerçekleşmeyecektir. Arzunun özgülenmesindeki imkansızlığın, hiçbir birleşmenin üstesinden gelemeyeceği bir hiçliği kendimizde, aramızda barındırmanın getirdiği sıkıntı ve sahipsizliği üstlenmek, Victor Hugo ya da René Char’dan sonra Heidegger’in de belirttiği gibi, insan olmanın gereğidir. Cinsiyetliliğimiz konusunu ciddiye almak –Heidegger’in *Kehre* [dönüş/üm] olarak ifade ettiği– bir dönüm noktasına tekabül eder; bu da erişilemez mutlaklara ve ideallere terk etmeden, oluşumuzu, özellikle birbirimiz için korumamız gereken aşkınlığın özü olarak varoluş içine dâhil etmek anlamını taşır.

Kültürümüzde bilimsel ve teknik çağda somutlaşmış olan eski metafizik devri kuşkusuz sona eriyor. Bu durumda ya insanlık ve ikamet ettiği dünya yok olacak ya da yazgımızın birincil eyleyeni olarak insan olmanın ne demek olduğu bilgisine yeniden dönüşün yanı sıra, üretebileceğimizden daha düşük üretkenliği olan mekanizmalara indirgeyerek yöntem ve teknolojilerin bizi mahrum bıraktığı söze erişmek için bir yol ortaya koyacağız.

Hünerlerini hafife almadan yöntem ve teknolojilerin tahakkümünden nasıl kurtulabileceğimize dair yeni düşünme yolları bulabiliriz. Nietzsche duyu ötesi ideallerin boyundurduğundan kendimizi özgürleştirmeye çağırırken, kısmen hangi yöne gitmemiz gerektiğini söyler. Onun öğretisi her şeyden önce eleştireldir ve kendisinden sonra Heidegger ve takipçilerinin yürüttüğü Batı metafiziğinin yapı sökülmesine ilham vermiştir. Nietzsche, Batı'nın eski insanından yeni insanlığa geçmek için özellikle fiziksel aidiyetimizden başlayarak yeni bir başlangıç yapmamız gerektiği konusunu doğru sezinlemişse de bu amaca ulaşmak için gereken köprüyü kurmak ya da yolu açmak için yeterli zamanı bulamamıştır. Maalesef 'güç istenci' ve 'bengi dönüş' dahi bir şekilde geçmişin mantığının ufkunda kalır, yorumun araçları olarak işler ve ancak kendimizi ondan özgürleştirebilmemiz için bir bakış açısı sağlayabilir. Netice itibarıyla Nietzsche'nin, Heidegger'in tabiriyle 'mülhem görüş'leri cisimlenişimizle uyumlu bir kültür inşa etmemiz için gerekli çerçeveyi sağlayamamaktadır.

Heidegger'in kimi zaman 'denetim' olarak bahsettiği, yeni bir hakikat ve kültür çağının oluşmasını mümkün kılan

bu çerçeve, dünya ve onu oluşturan unsurlar düşünüldüğünde, bedenimizde, ona uygun bir yapı olarak ve onun vasıtasıyla kendini yeniden ifade ederek var olmalıdır. Böylesi bir yapı hâlihazırda mevcuttur ve bilinç dışı biçimde de olsa gerçeğe dair eski algımızda ve onu ifade eden dilde kendisini açığa vurmaktadır; bu da kimliğimizin cinsiyetleşmesine te-kabül eder. İnsanın, varlığının yapısını belirleyen yönü göz ardı edilmiştir; oysa ki bu yön insanın olduğu gibi görünmesine olanak tanımayan, dünyaya dair varsayılan bir hakikatten ve ona karşılık gelmeyen şeylerle yeniden beliren sahipsiz bir nötrlükten muaf tutar onu.

Canlı varlık olarak insanın nötrleştirilmesinin temsil ettiği tehlike, dünyanın çeşitli unsurlarının makineleşmesiyle, insan zihninin ürettiği ancak canlı aidiyetinden sürgün edilerek kölesi olduğu mekanizmaların gücü üzerinden açığa çıkar. Makineler eylemsel potansiyeli ne olursa olsun birçok aşamada insanın ötesine geçmiştir. İnsanlığın kurtuluşu ancak, bir anlam atfederek ve özgül canlılar olarak insanların kendi varlıklarına dönmeleri yoluyla tehlikenin kavranmasında ve bu durumun üstesinden gelmek için belirlenecek yöntemde saklıdır. Teknik düşünüş ve tutumların yönettiği dünya algısının ötesine geçebilmek için böylesi bir tahakkümün gücünü kabullenip yapısını yorumlayarak, insanların bu tür bir tahakkümden kurtulmalarını sağlayacak bir yapı ya da çerçeve oluşturmaliyiz. Çağımıza hükmeden teknik ve bilimsel hakimiyetten kendimizi özgürleştirmeli ve varlığın yeniden cisimlenişle anlamın korunmasını sağlamaliyiz.

Çağımızda dikkate almamız ve geliştirmemiz gereken anlam; ilk olarak yaşama dair anlamdır. Şüphesiz yaşamın kendisi tehlike altındadır; yaşamıyorsak nasıl var olmaya niyetlenebiliriz ki? Bu yüzden yaşamı beslerken nerede ve nasıl bir hata yapıldığını anlayabilmek için kültürümüzün aldığı yolu geriye doğru takip etmek zorundayız. Şüphesiz Yunan düşünürlerin görevi, –bir anlamda sorumlu olduğu bahçeyle ilgilenen bahçıvan gibi– bağlantılandırarak ve bir bütün içine toplayarak sahip oldukları fazladan yaşam ile baş etmektir.

Bugün bize düşen görev bu değil; günümüzde mustarip olduğumuz durum yaşamın fazlalığı değil azlığı. Canlı dünyaya hükmettiğimiz yapılar yavaş yavaş onun enerjisini tüketti ve şu an yaşama gücünün fazlalığından değil eksikliğinden mustaribiz. Bu durumda yapılması gereken, yaşamın ötesinde, varlığın –ya da Varlık’ın– değil, yaşamın var olmasına izin verdiği şeyin korunmasıdır. Şu an önemsememiz gereken, büyümenin coşkun aşırılıkları değil, yaşamı sürdüren enerjidir. Eğer yaşamın sonlanmasını istemiyorsak, duyu ötesi idealler yüzünden ya da makinelere devrettiğimiz için sürüncemede bıraktığımız enerjiyi telafi etmeliyiz. Ve telaffuzda olan herhangi bir dili kollamak yerine arzumuzu ve nefesimizi geliştirmeliyiz. Bağlandıkları ve zapt edildikleri biçim ve ilişkilerden onları kurtarmalıyız, böylece enerji potansiyellerini özgürleştirerek, özellikle de diğer canlılarla paylaşım yoluyla onları koruyacak ve arttıracak yöntemleri keşfedebiliriz.

Enerjimizi nasıl kullandığımıza dair bu sorgulama, yaşamdaki bu uyanış iki insanın buluşmasından doğan kıvılcımın neticesi olabilir. ‘Felsefe’nin Sonu ve Dönüm Noktası’na yönelik metninde Heidegger, şeylerin derinliklerinde alevlenen kıvılcımın düşüncede tersine dönüşü mümkün kılan şey olduğundan ve varlığı ‘olma hâli’nden ortaya çıkardığından daha uygun bir öze geri getirmeyi sağladığından söz eder. Batı felsefesinde Heidegger bu kıvılcımı ateşleme görevini görme duyumuza verir. Kuşkusuz, birçok kez dile getirdiği gibi, ona göre bakmak yalnızca görmek ile sınırlı değildir. Ancak yine de varlığımızın özündekine dönüşüne yönlendiren kıvılcıma dair yorumları genellikle görsel özelliklere karşılık gelir ve onun yalnızca bir özneye gönderme yaptığını varsayar. Aşk ilişkileri, varlığının kayda değer bir kısmını kaplayan Heidegger’in, tam da yıldırım hızıyla âşık olmak tabirindeki gibi, bu kıvılcımın iki insan arasından çıkabileceğini düşünmemiş olması şaşırtıcıdır. Bu durum, ‘olma hâli’imize vücut kazandırma yolumuzu sarsmaktadır ve muhtemelen bizi cisimlenişimizin yeni bir aşamasıyla tanıştıracaktır. Anlamını sorgulamadan onu yok etmeyi amaçla-

yan tahrikler ve enerjinin tüketilmesi ile harcamak yerine, olmakta olana dikkat kesilirseک mümkünđür bu.

Bu durumda artık, iç bir benliğe dahi olsa bakan değil, öteki tarafından dokunulan, önceden deneyimlenen her şeyin ötesinde ve yalnızca bizim tarafımızdan seçilebilir olan algılananı karşılayanlarız. Bizi başka bir yol, başka bir yöntem tutmaya çağırmasının yanı sıra varlığımızın uyanışını ya da yeniden uyanışını tetikleyen bu kıvılcım bizi, neyin kime ait olduğü konusunda bir belirsizliğe de düşürür. Aslında kıvılcım iki canlının karşılaşmasında yanar ve hem özğölemek hem de birinden kaynağını almak ya da birine uyumlu olmak durumlarından sıyrılır.

Onunla ilgili sadece ‘o’ diyebiliriz. ‘O’nu gözetmek, doğal olarak farklı iki canlı varlık özellikle de iki insan arasındaki ilişkinin ‘olma hâli’imizin korunduğı ve kendisine çekildiğı yer olduğü yeni bir tarih ve düşünce çağına girmemizi gerektirir. Bu ise ‘olma hâli’imizi ve kendimizi yöntem ve teknolojiden kaynaklanan yöntemlerden çok farklı bir şekilde tehlikeye atmadan gerçekleşmez. Arzunun uyanışının yaktığı kıvılcım, mesafeye yansıttığımızı, mahremiyetimizin en derinliklerine geri getirir. Varlığımız bu şekilde kaynağına geri getirilse de ona hükmedecek ya da onu koruyacak araçlara sahip değilizdir. Yaşamı ve özünü oluşturanı besleyemedik ve bu çıkmazın en karanlık gizemine geri döndük. Şu an daha canlı ve enerji doluysak, aynı zamanda geceye de batmış durumdayız. Dokunmanın kendisinin ışığa dönüşebileceğini öğrenemedik. Yolumuzu bulmak için ne bir fenerimiz ne bir sözümüz var.

Dahası, yol yalnızca tek kişİ tarafından açılmak zorunda değil artık. Birimiz ve ötekimiz, birimiz ötekine doğru onun arayışındayız ve dokunuş –gizemli bir biçimde her yakınlıktan daha yakın ama aynı zamanda ötekinin gerçekleştiğı bir tür– dokunuştur kılavuzumuz. Karşımızdakiyle muhatap olduğumuz yer ‘orası’ değildir artık, bizim en gizli ‘bura’mızdır. Bu tür bir ilerleyiş ya bizi varlığımızın kaynağına götürür ya da onu yok eder. Bizi, görüş yetisinden ve sestten mahrum bi-

raksa da her zamankinden daha aydınlık kılan yaşamı paylaşma algısından değilse de tüm bilgilerin ötesinde bize emanet edilenin ışımasını sağlayıp sağlayamadığımıza göre, varlığın kaynağından daha da uzaklaştırabilir.

Varlığımızın paylaşma doğru işlediğini nasıl kabul edebilir, onu nasıl daha iyileştirebiliriz? Varlığın, Heidegger'in soracağı gibi, yayılacağını ya da ikimizin arasından doğacağını nasıl kabulleneceğiz? Bu durumda hakikat başka bir biçim alır ve farklı türden bir ışıkla donanır, bu ışık dünyanın ya da onu oluşturan herhangi bir varlığın ışığı olabilir. Bu tür bir biçimlenme ve ışık, doğal enerjiyi bizim kullanımımıza getirmekle kalmaz aynı zamanda içimizde ve ikimizin arasında da doğal enerjinin oluşmasını sağlar. Cinsiyetli kimliklerimizdeki farklılığın gerektirdiği üzere bu doğal bağış birbirimizle kurduğumuz ilişkilerde yeni bir varoluş biçiminin kaynağı hâline gelir. Bağışlanan böylesi bir doğal enerjiyi mekanik bir hâle getirmektense onu üretim aşamasına getirerek doğallığını korurken çoğalmasını sağlamalıyız. Bu da istencimizin hem içimizdeki enerji ile hem de ötekininki ile uyumlu olmasını öngörür. Bu ise kadının 'olma hâli'nin ve varlığının erkeğin değil, iki farklı 'olma hâli' ve varlık arasında gerçekleşecek olan döllenmenin idaresinde olmasını gerekli kılar.

Varlığın bu gizil gücüne ulaşmak için gerçekleşecek olanları deneyimlemeyi göze almalıyız ve bu Heidegger'in önerdiği gibi yalnızca düşünme düzeyiyle sınırlı kalmamalıdır. Yine de böylesi bir tehlike doğa ile kültür, dünya ile cennet, insan ile ilahi olan arasındaki dönüşümümüzde bakidir. Bu, doğal aidiyetimizi, enerjisini bize daha uygun hâle dönüştürmek yerine onu tüketen bir çerçevenin –*Gestell*– emrine sunan teknolojik evrenin arz ettiği tehlikeden farklıdır.

Şu an karşılaştığımız tehlike, ötekini mahremiyetimizin derinliklerinde ağırlama tehlikesidir. Ancak bu durumda bize en yabancı olan en sıkı yakınlığa karşılık gelir; farklı olarak ötekine yapılan çağrı, varlığımızdaki en özgün şey tarafından gerçekleştirilir. Fakat biz onu dinlemez, ona dikkat etmez ve düşünceden noksan tutumlar ile onu hükümsüz kılarız. Sözcüğün en indirgenemez yere sahip olduğu ortamda –farklı

canlılar olarak iki kişi arasında– onun olası kaynağını yok ederek, bizden, olduğumuz bu gerçekliğe anlam vermemizi talep eden yazgımıza sadakatsizlik ederiz. Biz bu gerçekliğin varlığa girmesine ve korunmasına olanak sağladığı varsayılan ancak onu kaynağından ve oluşundan koparan temsiller dayatırız ona. Ötekinin ve bizim insan çehresine sahip olmamızı mümkün kılan kaynakta, ötekine ve ötekinden yapılan çağrı yerine temsil(ler)imizden kaynağını alan ve hem bizim hem ötekinin çiçeklenmesini körelten maskeler biçeriz ötekine.

Yaşam yalnızca temsil edilemeyenden doğar ve gelişir. İnsan çehremizin özellikle yaşamdan ilham alan arzu ve sevgiden filizlenmesine izin vermek, içinde yaşadığımız dünyanın çehresini değiştirmekle sonuçlanır; böylece dünya canlı varlıkların ikamet edebileceği ve birlikte var olabilecekleri bir yere dönüşür. Artık dünya yalnızca sahip olabileceğimiz temsillere değil, yaşama ve yaşamın beslenmesine dayanır.

Şüphesiz yaşam ve kendimiz arasında bir süreksizlik kurulması gerekir, ancak bu her şeyden önce, temsiller üzerinden her canlının varlığına hükmetmenin değil, her birimizin kim ve ne olmak istediğimize müsaade eden, canlılar arasındaki indirgenemez farklılığa duyulan saygının neticesi olmalıdır. Ötekiler arasındaki ikametinin gerçekleşebilmesi için her varlık gerçekten olduğu kişiye emanet edilmelidir. Ancak özüne sadakat ve ötekilerle öteki olarak girilen iletişim aracılığıyla, yaşamla ve onun geliştirilmesiyle inşa edilen dünyanın çehresi kendi kendine ortaya çıkabilir; burada söz konusu olan, sürdürdüğümüz yaşamı besleyerek ve onun gelişimi ve üretimine yönelik paylaşılabilecek olanı paylaşarak tasarlayabileceğimiz bir çehredir.

Yaşama sadık olmak ancak ona dikkatimizi vermekle, belleğini ve tezahürünü korumakla mümkündür; diğer sadakat türleri ise onu körelten yapılandırılmış çerçevelere ihtiyaç duyar. Bedenimiz, her şeyden önce kendisine dokunanı hatırlar. İşte bu tür bir bellek üzerine, –yaşama geri döndürülen bir ‘olma hâli’ni– ‘olma hâli’imizi, onun gelişimini ve paylaşımını düşünmek ve ifade etmek için yeni bir yol keşfederek dünyayı yeniden inşa edebiliriz.

Yüzyıllardır dünyaya dair algımızı ve deneyimlerimizi yapılandıran Batı metafiziğidir. Yönetiminin ve hakikati kavrama yönteminin altında yatan ise –Platoncu idealar ya da Yahudi-Hristiyan geleneğın Tanrısı gibi– duyu ötesi değerlerdir; bunlar mantığımızın ve usumuzun hakikate dayattığı teknik yaklaşımın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Felsefemiz ve tek tanrılı dinlerimiz –bir diğer ifadeyle onto-teolojik geleneğimiz– doğal köklerimizın yerine, kültürümüzün şimdi ve burada yaşamamızı engellediğı şeyi ötesine yansıtmaya dayanan tanrısal bir soy bilimi koymuştur. Dünya ile bir araya gelişimiz, yaşamın kendi özgünlüğünde serimlenmesiyle meydana gelen bir mutlak olduğı gerçeğine yabancı, evrensel olduğı varsayılan mutlaklar aracılığıyla yapılandırılmıştır.

Benliğin ve dünyanın bir araya geliş günümüzde metafiziğin karşıtı gibi görünen ancak onun mantıksal bir gerçekleşmesi olan teknik-bilimsel kontrole maruz kalmaktadır. Metafiziğin kültürel ufkunun gelişmesini sağlayan çerçeve aslen teknik bir çerçevedir. Ve metafizik serimlenmenin sonuna gelindiğinde bu çerçevenin ortaya çıkması anlaşılabilir bir durumdur. Metafizik geleneğimizin temelini oluşturan teknik-bilimsel yapı, bundan böyle toplumsal çevredeki insan tutum ve etkinliklerini düzenleyen sibernetik olarak kendini göstermektedir.¹ Bu durumda dil; anlamı temsil, de-

Krş. Heidegger, *Introduction to Metaphysics*, Bölüm IV, 2, ss. 113-14.

ğerlendirme ve öngörü tarafından belirlenen, bilgilendirme amacıyla kullanılan bir araca dönüşmektedir.

Başlangıçtaki yetersizliğinden dolayı çocuğun özellikle de aşkın potansiyeli ihtiyaçlar evrenine maruz bırakılırken, bizi teknik güç ve teknolojiler tarafından yetiştirilen insanlara dönüştüren bir kültür aracılığıyla, bizim potansiyelimiz de yavaş yavaş yarattığımız fakat bize hükmeden bir dünya tarafından yok edilmektedir. Her iki durumda da insanın kimi ihtiyaçları, özellikle de aşkın olanlar, göz ardı edilmektedir. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde yaşadığımız ortamın ve kendi inşa ettiğimiz dünya da yetişkinler gibi bizi gerçek gizil gücümüzden mahrum bırakır. Nefesimizi ve kanatlarımızı alarak insanlığımızı gerçekleştirmemize engel olur. Başka bir dünya kurmanın nasıl mümkün olabileceğini bulmalıyız. Bugün yaşamın gelişmesine daha uygun, tam da ihtiyacımız olan bir dünya inşa etmenin yolu, yalnızca tarihin eski bir çağında inşa edilen dünyayı yıkmak değil, daha çok doğal kimliğimizin kaynağına geri dönmektir. Bu kaynağa asla ulaşamayız ve ona dair anladığımızı sandığımız şey müphem gerçekliğin bir ikamesidir. Ancak yine de yeniden başlamamız gereken yer burasıdır. Doğal olarak bizden farklı olan öteki ile girilecek olan ilişki, bunu başarmak için bir şans tanır bize. Hâlihazırda var olan dünyayı yok etmek yerine ikimizin arasında açılan bu yer sayesinde ve doğal farklılıklarımıza riayet ederek başka bir dünya kurabiliriz. Belirlenmiş, sonsuz ve evrensel gizil gücü barındıran bir kuşakta, beden ve sözün birbirlerini döledikleri bu başlangıç, yaşamın beslenmesi için gerekli zemini bulabileceği, ya da yeniden bulabileceği yerdir. Böylesi bir gelişmenin gerçekleşmesine olanak tanıyan ortam, hâlihazırda var olanı yok etmeyi değil, gerçekten ne ya da kim isek ona dönmemizi gerektirir, böylece farklılıklarımız ve ilk olarak doğal kimliğimize ait olan cinsiyet farklılığımız, aramızda ortak olmayan için yer açar; buradan ise birimize ya da ötekine ait olmayan türden bir paylaşım ortaya çıkar. Bu yüzden söz konu-

su olan yok etmekten çok şimdiye dek dikkate alınmamış olan, indirgenemez ama yine de tanımlanmamış bir biçimde bireysel, ilişkisel, dolayısıyla kolektif düzeyde öznelliğimize katkıda bulunan varlığımızın bu yanının var olmasına izin vermektir. Birinin ötekine indirgenmesinin ve birinin öteki-nin yerine geçmesinin imkânsızlığını kabullenerek yeni bir dünya inşa edebilir ve onu geliştirebiliriz, başlangıç nokta-mız ise farklılık(lar)ımıza saygı duymaktır.

Burası, yeni bir tezahürün ve her varlığa dair yeni bir var oluşun gerçekleşebilmesi için gerekli yerin açıldığı ya da yeniden açıldığı yerdir. Burası yeni bir hakikatin yükseldiği ve dünyaya serimlenmeye başladığı yer olan aydınlanmanın –*Lichtung*– açılabilceği yerdir. Burası, cinsiyetli aidiyetimi-zin yalnızca doğaya bağlılık ile ilgili önerdiği mesafe ve bakış açısı doğrultusunda insanın ‘olma hâli’nin, ilişkisel gizil gücünün ve üretimsel gizil gücünün taşıdığı anlamın, sözle ve düşünceyle bulunduğu yerdir. Onun sayesinde kendimi-zi birbirimize açabilir ve varlıklarımızın bir araya gelişle var olabileceğimiz mekânlar sağlayabiliriz birbirimize; böylece bize kim olduğumuzu söyleyen, hâlen duyulmamış bir ifadeye yönelerek yalnızca kendimiz tarafından değil öteki tarafından da algılanmaya ve düşünölmeye müsaade etmiş oluruz. Bu suretle daha gerçek, algısal ve kendimizle ilgili bilmediklerimizin yansımasıyla kararmamış bir ilişki kura-biliriz dünya ile.

Doğal süreklilikte bir süreksizlik, bir ara, bir boşluk açan cinsiyet farklılığımıza duyulan saygı aracılığıyla, kendimizle ilgili düşünmek ve kendimizi ifade etmek için gerekli olan açılım elde edilebilir. Çekimin hemen tatmin edilmesi yo-luyla onu kapatmadıkça, cinsiyetli aidiyetimizin aramızda açtığı bu boşluk hem doğal kimliğimizi hem de farklı do-ğal kimliklerimiz arasındaki ilişkiyi aşkın bir konuma taşır. Yalnızca aramızda açılan boşlukta, farklı ten ve sözcüklerin birleşmesine yapılan çağrı aracılığıyla her bir kişi gerçekte olduğu gibi var olabilir. Var olma olanağı, yalnızca birine

ve ötekine bahşedilmiş olan kendi ‘olma hâlleri’nde ortaya çıkar. Birinin ve ötekinin hâlihazırda orada bulunmuşlukları –şahsi *Dasein*’ları da denebilir– dünyanın hâlihazırdaki olmuşluğunda bir ‘henüz olmamışlık’ açar. ‘Henüz olmamışlık’ birinin ve de ötekinin ‘olma hâlleri’ne, gelecekteki ilişki ihtimaline yer verir ve onları (yeniden) doğurur. Ancak buradan gerçek anlamda varoluşa girebiliriz.

Doğumla birlikte doğal ya da yapılandırılmış dünyaya atılmış olsak da anne rahmindeki köklerimizden kopup saphisizliğe atılmış olsak da farklılıklarımıza saygılı, karşılıklı arzu ve sevgi ile ikimizin arasında açılan yer, ‘olma hâli’imizi yeniden keşfetmemize ve ötekine duyulan ya da öteki tarafından duyulan güven ile filizlenmemize olanak tanıyan tek başına bir mevcudiyete imkân sağlayacak olan şeydir. Böyle bir yeri inşa edip ona uyum sağlarken, dünyaya yalnız gelme endişesi, bir tür kabullenme ve armağan olarak tek başınalığa dönüşür; bu da cisimlenişimizi korumanın ve ‘olma hâli’imizi paylaşmamızın gerektirdiği şeydir.

Arzularımızın harmanlanması ve sevgi için çabalayarak sevgiye kendimizi bırakmak; yeni bir doğum, kendi varlığımız ve ötekinin varlığına tekabül eden muhtemel ebedî yeniden doğumlar için yer açar; bu yeniden doğumlar, beden ve ruhun birbirlerini ürettikleri bir cisimlenişten ortaya çıkmaktadır. Bu ise, kendi içimize çekilebilmemizi gerektirir. Özellikle de öteki için yeniden ortaya çıkacağımız bu geri çekilmenin yeri kalbimizin ateşlediği tenimizin derinlikleridir. Bu tür bir mevcudiyetin şu anda gerçekleşebilmesi için içimizde en derin inimizde, köklerimizin karanlığına sadakat ile kendimizle söyleşebilmeliyiz.

Var olmamız ayrıca, ötekine duyulan ve karşılığında bu arzunun gerçekleşmesini talep eden arzudan doğan sözle döllememizin sonucudur. Bunun gerçekleşebilmesi için olası bir birlikteliği ifade eden göstergelerin filizlenmesinde toprak ve kan sağlayan varlığımızın en fiziksel olan ile en tinsel yanı arasındaki aracı olarak tutkulu bir kalp gerekli-

dir. Bunun için ise henüz olmamış olanın hoş karşılanacağı, duyulabileceği, bakir bir alandan filizlenebileceği ve geri kazanılabileceği şekilde masumiyetin açığa çıkarıldığı bir yer kurulmalıdır. Böylece tenimiz ve varlığımız yeniden canlanır ve yeni çiçeklenmeler için döllenir.

Dünyamızı yöneten teknik-bilimsel rasyonalizasyon, tümel ‘olma hâli’imizi hesaba katmadan ürettiğimiz varlık biçimiyle ilgilenir. Bizi susatır, yorar ve bir kez daha yaşamın ve aşkınlığın kaynaklarından koparır. Bir şekilde, fiziksel yetersizliğimizden dolayı varlığımıza hükmeden efendilerin ya da aile bireylerinin yerine geçer. Böylesi bir kültür, arzularımızı, enerjik ve yaratıcı gizil gücümüzü dikkate almadan bizi ihtiyaçlar düzeyine indirger.

Bu tür bir kültür yapısının aklın yapısıyla uyumlu olduğu konusu sıkça tartışılır. Fakat, yaşam kaynaklarımızı dünya çapında tüm varlıklara boyun eğdirme eğilimindeki teknik-bilimsel makinelerin kullanımına sunmak yerine, tüketmeden onları besleyebileceğimiz bir dünya kurmak daha akla uygun değil midir? Bu ise karşılıklı olarak farklılıklara saygılı iki canlı varlık arasındaki arzu buluşmasıyla açılan yoldan başlayarak dünyayı yeniden inşa etmeyi gerektirir. Böyle bir yapıyı pekiştirmek için kullanılacak olan aracılık; –bir özne ya da bir mutlak olsun– tek bir birim tarafından belirlenen bir düzen ya da toplumun bireyleri arasında minimum düzeyde uyum sürdürme gerekliliği değil birbirimizle birleşmeye iten enerjinin niteliğidir. Aslında varlıklarımızın birlikteliğini sağlayacak olan şeyi kendimizin dışında, kendi ‘olma hâli’imize yabancı bir geleceğe, ufka ya da dünya bütünlüğüne yansıttık. Bu yansımalarından Heidegger’in varlık –Varlık(?)– topluluğu olarak adlandırdığı, kendimizi ondan ayırt edemeden bağlandığımız yapı kurulur. Böylelikle varlığımız zamanda ve uzamda kendimizi arayış içinde bu yansımaların yavaş yavaş genişletilmesine ihtiyaç duyar.

Arzu, yansımaların bizi mahrum bıraktığı varlığımızın bütünlüğünü sağlar. Yeni bir dünya inşa etmek için öncül

koşul olarak aramızdaki arzunun beslenmesi, bu bütünlüğün korunduğu ve geliştiği girişimdir. Böylesi bir gelişme için en uzak mesafeye yansıttığımızın en yakına, konumsal bir yan yanalık ya da yüz yüzeliğin ötesinde, tenimizin en mahreminde yatan ve onun bireysel ve ilişkisel açıdan büyümesine, çiçeklenmesine olanak tanıyan sözün arayışındaki bir tür gizil güç olarak geri dönmesi gerekir. Bu ise aşkın koruması altına alması gereken karşılıklı dokunuşun derinliği ve mahremiyeti olmadan gerçekleşemez.

Varlığın kaynağında birbirini korumak, muhtemelen yeni bir insanlığın ortaya çıkmasına ve gelişmesine olanak verebilecek olan şeydir. Öyleyse varlık birinde ve ötekinde, biri ve öteki tarafından korunmalıdır, böylece varlıklarının indirgenemez eşsizlikleri arasındaki birleşme, insan 'olma hâli'ni meydana getirebilir. Bu 'olma hâli' artık aramızdaki birleşmeden ortaya çıkan gizemli ya da fani bir mevcudiyet –bir çeşit nötr Varlık– değildir. Bu 'olma hâli' kimi zaman gerçekleştirmeyi başardığımız birliğin temsili ya da ifadesi, biri ve ötekinin, sonucunda bir insana doğum yaptığı birleşmenin ibaresidir.

SONSÖZ:

KUMRUNUN AYAKLARINDA

Dünyayı, kadın ve erkek arasındaki arzu ve sevgi ilişkisinden yeniden inşa etme önerisiyle karşılaşan birçok kişinin şüphecilğini tahmin edebiliyorum. Ancak burası kökenlerimize dair birçok mitin dünyanın başlangıcını konumlandığı ve Aziz John'a göre, insanlığın içgüdülere ve tutkulara boyun eğmesinin üstesinden gelmek için katlanması gereken deneme yanılmalardan sonra vahyin gerçekleşmesi için uygun bulunan yerdir. Bunun yanı sıra, dünyanın yaratıcı mı yoksa yıkıcı mı bir evrime yöneleceği kararı da Tanrı Şiva ve eşi -Pârvati ya da Kali- arasında belirlenir. Ayrıca insanlığın geleceğinin çoğaldığı yer de burasıdır.

Ancak görünen o ki böylesi bir başlangıç uygun bir serimleniş sergileyememiştir ve onun yerine ne geçerse geçsin insanlığa kalıcı ve huzurlu bir oluş sağlayamamıştır. Dinî, kültürel ve siyasi ideallerimiz insanlığın güvenliğini sağlamadıkları gibi şu anki gereksinimlerimizle eşleşen bir gelecek inşa etmek için de bir fikir sunamamaktadır. Günümüzde Tanrı, farklı gelenekler arasındaki kaçınılmaz çelişkilerin sebebi iken, O'suz yapamıyormuş gibi görünen teori ve pratikler, karşılaştığımız zorluklara karşı duramamaktadır.

Örneğin, bedensel özellikle de cinsiyetli aidiyetimize tekabül eden bu altyapıya dair farz edilen ne olursa olsun, idealizmin aksine materyalizm, bir üst yapıya denk düşen varlık ya da varoluş düzeyimizle ilgilenir. Şu an içinde bulunduğumuz tehlike göz önüne alındığında, dikkate almamız gereken başka bir yorum ve eylem düzeyidir. Kararlarımızın koşulsuz meselesi, yaşayamayışımızın sonucu olan duyu ötesi mutlaklar değil, yaşamın kendisi olmalıdır. Zaman ve

uzam algımızdaki tarih ötesi boyut, yaşamın kendisi olmalıdır, böylelikle başka bir varlık türü ortaya koyabileceğimiz eski köklerimize dönebiliriz.

Bu yolu nasıl yürüyebiliriz? Bu, kadın ya da erkek için farklı olma biçimine evirilebilir. Aralarındaki birleşme; iki nefes, iki arzu, iki ten, iki söz arasındaki buluşmadan devamlı yeni bir insanın doğduğu yerdir. İkisinin arasında havanın bile olmadığı yerde, farklılıklarının olumsuzunu alma kabiliyetlerinden ve aralarındaki çekimden, yeni bir insanın ve içinde ikamet edebileceğimiz bir dünyanın tohumu türer.

Önsöz’de belirttiğim gibi Plato’nun *Şölen*’inde Phaedrus’un ifadesine göre Aşk, tanrıların en eskisidir. Aşkın ailesi yoktur ve her daim, cisimlenebileceği bir birleşmenin arayışındadır. Belki de aşkı kucaklaşmalarımıza katılmaya davet edebiliriz? Böylece Aşk ikimizin arasında, hepimizin arasında ikamet edebilir; bedensel birleşmeye dâhil olup, yeni insanların üremesine ve onları birbirine bağlayan şeye evirilebilir.

Platon’un aynı diyalogunda Sokrates’in söylemiyle Diotima, yalnızca çocuk doğurmak için değil, ruhumuzun doğurganlığı aracılığıyla ortaya koyacağımız, doğal anne-baba ve çocuk arasındaki bağlardan daha güçlü bağlar oluşturabilecek olan bir yaratıma, ölümsüzlüğe, ulaşmak için arayışına girilen tutkulu arzuları hatırlatır, çünkü tutkulu arzuların sonucunda doğan çocuklar çok daha güzel ve ölümsüzdürler. Diotima’nın öğretisine aşka dair kimi özellikler eklenebilir. Diotima’ya göre aşkta beden ve ruh ayrıdır ve bir bedene bürünmüş herhangi bir Tanrı düşünülmeden bedenlerin aşkından yavaş yavaş ruhların aşkına geçmemiz gerekir. Aşktan bahsederken Diotima –Phaedrus’ta olduğu gibi– mantıksal özne-nesne, seven-sevilen denkliğine başvurur. Ancak her ikisi de seven ve her ikisi de birbiri tarafından sevilen iki özne arasında ne olabileceğine dair düşünmez. Böylesi bir aşk bedeninin ve ruhun her birinde ve ikisinin arasında birleşmesini gerektirir. Artık söz konusu olan daha maddi bir nesneden daha tinsel bir nesneye geçiş değil çekimin doğasını değiştirerek yavaş yavaş daha fizikselden tinsel olana, bireyselden paylaşılabılır olana dönüştürmektir.

Diotima'nın bakış açısına göre aşk paylaşılmaz. Ve eğer bir paylaşım gerçekleşecekse kuşkusuz bu güzellik ve bilgeliğin ortaya çıktığı yer olarak görülür, kişilerin kendi eşsiz biçimlerini bulmaları gerektiği için değil, orada olduğu ve bu tür bir birleşmeden kaynağını aldığı için gerçekleşir. Cinsiyetli kromozomlarımızın, varlık farklılıklarına saygılı arzu ve sevgimizle birleşmesiyle ölümsüz olan onların gizil gücüdür.

Bu ise Diotima'nın düşünmediği bir şeyi gerektirir, birden çoğula geçerek, mükemmel ve eşsiz varsayılanla özlem duyarak değil, aşk arzusunu paylaşanların arasındaki özlemi dönüştürerek ulaşılabilir oluşun en gerçekleşmiş hâline. Enerjinin uyanışı bu durumda ideal bir özde asılı kalmaz, değişime uğrar, tutkuyu korurken aynı zamanda kıvraklaşır, ruh ya da tinin bedenden ayrılmadığı, aksine bedeninin filizlenişini mümkün kıldığı bir varlık ortaya çıkarabilir.

Artık insan farklı bir şekilde doğar. Artık 'olma hâli'ne ve 'oluş'a karşı çıkmak gerçekçi değildir; çünkü varlığın çiçeklenmesi, oluşu gerektirmektedir. Aynı zamanda yalnızca tinsel olduğu varsayılan mutlaklara boyun eğmek yerine bedensel paylaşım ve dönüşüm gereklidir. Diotima'nın söyleminde aşıkların özlemini duydukları nesneler olan bu mutlakların eşsizliği, birbirini sevenlerin eşsizliğiyle cisimlenir. Öznenin en gerçekleşmiş oluşuna dair ilgi, nesnenin mükemmelliğine yapılan vurgunun yerine geçer. Bu duruma 'öznelerin oluşu' demek daha uygundur, çünkü gelişim nesne ve özne arasında değil özneler arasında gerçekleşir. Doğal olarak farklı olan bu özneler arasında aracılık görevini üstlenen ise arzudur.

Heidegger bize düşen görevin aşkla düşüncüyü, düşüncüyü aşkı bir araya getirmek olduğunu söyler. Metafizik geleceğimizce göz ardı edilmiş olsa da Heidegger bize aşk ve 'olma hâli' arasındaki bağlantının ne denli önemli olduğunu göstermektedir. 'Olma hâli'miz ile aşk arasındaki ilişki geleneksel varlık algımızın ötesinde bir ufuk açar. Bu sebeple birbiriyle konuşan bedenlerimizin birbirine geçişi, 'olma hâli'mizin şekil aldığı aşkın özün bulunduğu yerdir.

Böylesi bir olay (*ereignis*), *Dasein*'imizin –orada-varlığını– arzumuz, aşkımız ve ikisinin farklılıktaki paylaşım-

ları ile belirlenen bir deneyim yoluyla kendi 'olma hâli'mize en çok karşılık gelen şeye yöneltir. 'Nesne'sini arayış içindeki bir özlem olarak mesafeye yansıtmak yerine, arzu bu kez benliğe, benliğin içine döner. Yansıtmanın bu şekilde kaynağa dönüşüyle, 'olma hâli'mizin ne anlama geldiği bize açılır, onu korumaya ve öteki ile paylaşmaya çağırılırız. Varlığımızı ötekine açmak, böylece, onu korumak ve geliştirmek için kendimize en uygun olana dönmek zorunda bırakır bizi. Canlı ve cinsiyetli insanlar olarak bu sürekli kendimize dönüş, arzulu bir aşk sayesinde temelde tarih ötesi bir varlığı ortaya çıkarabilir ve sabit bir özden ziyade, kaynağını doğadan alan ve daha çok, sürekliliği olan nesillerle ilgili bir ölümsüzlük, bir daimilik sağlar varlığa.

Aşkın ortaya çıkardığı varlığın cisimlenişi, kültürel ve siyasiden geçerek, tenimizin en mahreminden, ilahi olanın en yücesine birçok şekilde ifade edilmiştir. *Şölen*'de katılımcılar, aşkın ahlaki ve bireysel erdemlerini ve devletin ve hatta ordunun kuruluşunda esas olan katkılarını sayarlar birer birer. Sevenlerin fethetmek konusunda en yetenekli olanlar oldukları söylenir, çünkü cesaretleri Savaş Tanrısı Ares'inkini geçmektedir. Aşk ondan daha cesaretli ve daha bilgedir, tek bir hedefe sabitlenmeden ve her birinin varlığını dikkate alarak cahillik ile bilgelik arasındaki yolu açar. Aşk hakikatin kesin olarak var olmadığını, ancak tüm canlı varlıkların gelişmesine yönelik ürettiklerinin verimliliği ile doğrulandığını bilir.

Aslında tutkulu birleşmede biri ve öteki, paylaşılan bir varlık dünyaya getirmezler yalnızca, her birinin niyetlerinin ve eylemlerinin temelinde yatan bir varlıktır dünyaya gelen. Farklılıkları üzerinden gerçekleşen birleşme, sürekli bir oluş hâlindeki canlı dünyanın beslenmesini destekleyen yapıyı –*Gestell*– yavaş yavaş kurar. Bir armağan olarak 'olma hâli'mizin doğuşu birbirlerini arzulayanların arasındaki aşk sayesinde gerçekleşir. Böylesi bir aşk onlara oluş-gücü verir, kendilerine özgü bir serimlenme olanağı sağlarken varlıklarını destekler. Her birinin kendi gizil gücünü gerçekleştirebilmesi için onlara aşkın gücünün sessiz metanetini sunar.

Karşı karşıya kaldığımız varlığa dair hasarı teknik güç telafi eder. Ancak bu güç aynı zamanda her varlığı koşulsuz ve kısmi bir nesnellığe sokarak, yavaş yavaş öznelliğimizi bastırır. Bu durumda dil, öznellik düzeyinde farklılıktan yoksun varlıklar arasındaki değiş tokuşu sağlayan bir araçtır yalnızca. Ve artık güvenliğini sağlayamadığı insanların robotlaşmasına sebep olur.

Tenimizden kökünü alan ilişkisel tutumumuzla söze yenisinden bir kaynak sağlamalıyız, içimizde, aramızda. Bu tür bir düzende her varlık ötekinde ve ötekenden var olma hakkını talep edebilir. Aşk sözcükler ve bu sözcüklerin kabulüyle bu tür bir arayışa ilham verir. Arayış, bu sözleri bulmadan başlamış olsa da birinin ya da ötekinin sözleri, ilerlenecek olan yolu aydınlatır. Ancak ‘olma hâli’imizin arayışındaki arzunun serimlenmesi yoluyla, insanların ilişkisel varlığının cisimlenişiyile sağaltılmış olan, anlam yüklü yeni bir sözcük ortaya koyulabilir. Bu cisimleniş ne yalnızca ve ilk olarak –özellikle de bilimsel-teknik gücün yönettiği– toplumda, ne de yalnızca doğada gerçekleşir. Doğal olarak farklı olan iki insan arasındaki tutkulu birleşmede ortaya çıkan arzunun sözü ile canlı doğanın bütünleşmesiyle erişilir ona.

Şüphesiz bazı insanlar dünyayı aramızdaki sevgi ve arzu ilişkisine dayanan temellerden inşa etme fikrine gülecektir. Üzülererek söylemeliyim ki bu insanların hâlâ kaldığını varsayarsak geleceğe dair tasarıları, insanların robotlara dönüştüğü –maymun-benzeri varlıkların üretildiği– bir dünya otomasyonu için yaşam enerjilerinin kalanını harcamalarına sebep olur yalnızca. Artan bilim ve teknoloji egemenliğine direnmek için arzuya, özellikle de tutkulu arzumıza başvurabiliriz.

Platon, *Şölen*’de Phaedrus’un sözleriyle şöyle der: “Sevenlerden ve sevilenlerden bir ordu kurmak mümkün olsaydı... sayıları ne kadar az olursa olsun tüm dünyayı yenerlerdi”. Nietzsche ise *Böyle Buyurdu Zerdüşt*’te (En Sessiz Saat bölümü), bize şu dersi verir: “Kumrunun ayaklarıyla gelen düşüncelerdir yönlendiren dünyayı.”

- Biemel, W. (2000 [1950]) *Le concept de monde chez Heidegger*. Paris/Louvain: Vrin.
- Hegel, G. W. F. (2004 [1830]) Hegel's Philosophy of Nature: Part Two of The Encyclopedia of the Philosophical Sciences (1830). In *Phenomenology of Spirit*, A.V. Miller and J.N. Findlay (eds.). Oxford: Oxford University Press.
- Heidegger, M. (1971) A Dialogue on Language Between a Japanese and an Inquirer. In *On the Way to Language*, pp. 1–54, transl. Peter D. Hertz. New York: Harper & Row.
- , (1971) *Poetry, Language, Thought*, transl. Albert Hofstadter. New York: Harper & Row.
- , (1982) *On the Way to Language*. New York: Harper & Row.
- , (1998 [1939]) On the Essence and Concept of $\Phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ in Aristotle's Physics B, 1. In William McNeill (ed.) *Pathmarks*, pp. 183–230. Cambridge: Cambridge University Press.
- , (2000 [1953]) *Introduction to Metaphysics*, transl. Gregory Fried and Richard Polt. New Haven, CT: Yale University Press.
- , (2008) *Basic Writings*, David F. Krell (ed.). New York: Harper & Row.
- Husserl, E. (1973 [1900]) *Logical Investigations*, transl. J. N. Findlay. London: Routledge.
- Irigaray, L. (1994) *Je, tu, nous, Toward a Culture of Difference*, trans. Alison Martin. New York: Routledge.
- , (1996) *I Love to You*, trnas; Alison Martin. New York: Routledge.

- _____, (2004) *Luce Irigaray: Key Writings*. New York: Continuum.
- _____, (2016) *Through Vegetal Being*, co-authored with Michael Marder. New York, NY: Columbia University Press.
- _____, (Forthcoming). *What the Vegetal World says to us*. In *The Language of Plants*, coedited by Monica Gagliano, John Ryan and Patricia Vieira. Minneapolis: Minnesota Press.
- Merleau-Ponty, M. (1968) *The Visible and the Invisible: Followed by Working Notes*, transl. Alphonso Lingis. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Nietzsche, F. (2005 [1883]) *Thus Spoke Zarathustra*, transl. Graham Parkes. Oxford: Oxford University Press.
- Plato. (1989). *The Symposium*, trans. Alexander Nehamas and Pay Woodruff. Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Sartre, J.-P. (2001 [1943]) *Being and Nothingness: An Essay in Phenomenological Ontology*. New York: Citadel Press, pp. 413-433.
- Tillich, P. (1952) *The Courage to Be*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Winnicott, D. (1953) *Transitional Objects and Transitional Phenomena*. *International Journal of Psychoanalysis*, 34: 89-97.

DİZİN

A

acının yayılması 82
acizlik 21
ağaç 78
aidiyeti 18, 19, 26, 44, 46, 62, 85, 95, 105
aile 44, 45, 46, 47, 107; ~ birliği 44;
~ evi 44; ~nin parmaklıklarından
kurtulup canlı bir varlık olarak tek
başınalığın kazanılması 45; ~ top-
luluğu 44, 46; ~yi meydana getiren
bir aradalık 45
akıl yürütme 70
algı 33, 51, 74, 80, 83, 98, 103
algılama 21, 29, 32, 36, 41, 52, 70, 74
algılanabilir 51
algılar 23, 24, 27, 36, 41, 42, 44, 78
allos 67
Ana rahmi 16
Antigone figürü 47
apofantik 65
Apollo 63
aporetik 65
a priori 26, 72, 74, 76, 77
Ares 112
Aristoteles 29, 33, 35, 48
arzu(lar) 14, 33, 63, 70, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 88, 91, 93, 94, 96, 102,
106, 107, 109, 110, 111, 112, 113;
ilişkisel ~ 65
âşık 99; ~ olmak 99
aşk 14, 15, 80, 87, 88, 89, 96, 110,
111, 112; ~ ve arzu ilişkisi 14
aşkınlık 12, 14, 15, 17, 21, 46, 47,
71, 74, 85, 96, 107
ayna: ~ imgesi 52; ~ özdeşleşmesi 52;
~ yansıması 62
aynılık 14
Aziz John 55, 56, 109

B

Batı 14, 23, 30, 54, 72, 95, 97, 99,
103; ~ metafiziği 97
Batılılar 27
bebek 22, 27, 29, 36, 31, 36
bebeklikten çocukluğa, gençlikten ye-
tişkinliğe geçiş 60
beden 20, 23, 36, 37, 38, 41, 42, 51,
55, 58, 61, 70, 71, 85, 86, 89, 104,
106, 110, 111; ~imizdeki algıların
izleri 24
bedensel deneyim 61
ben 67
bengi dönüş 97
benlik 28, 37, 52, 61, 83, 112
bilginin faillliği 23
bilinç 17, 23, 37, 38, 77, 96, 98
bilinçlendirmek 69
bilinmeyen 91
bilmenin tutkusu soru sormak 91
birey 18, 19, 27, 28, 29, 46, 47, 62,
73
birleşme 11, 12, 52, 87, 89, 90, 108,
111
birleşmeden doğan 12
birlikte yaşama 17, 44
Buda 22, 30, 54
bütün 17, 24, 43, 46, 57, 68, 70, 72,
88, 98
bütünlük 22, 40, 57, 62, 73, 77, 107
büyüme 26, 28, 29, 30, 34, 49, 52,
55, 98

C

canlı 14, 17, 28, 29, 32, 33, 34, 40, 43,
45, 48, 52, 54, 55, 58, 60, 62, 64,
71, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 82,
83, 86, 88, 95, 98, 100, 102, 107,

112, 113; ~ varlık(lar) 28, 29, 34, 40, 48, 71, 79, 81, 100, 102, 107

cinsel: ~ birleşme 19; ~ ilişki 13; ~ kimlik 19

cinsiyet 17, 18, 19, 41, 46, 47, 62, 96, 104, 105; ~ açısından bedensel olgunluğuna uygun bir kabul görme 46; ~ aidiyeti 18, 19; ~i etkin kılmak 19

cinsiyetleşme 19, 22, 36, 44

cinsiyetlilik 14, 18, 19, 22, 42, 62, 64, 65, 71, 72, 95, 96, 105, 109, 112

cinsiyetli: ~ aidiyet 22, 42, 72, 96; ~ kimlik 95, 96; ~ özne 65; ~ yapı 18; iki farklı ~ özne 65

coşku 93

Ç

çocuk 17, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 41, 42, 43, 46, 52, 55, 69, 70, 71, 72, 74, 104; ~un doğal enerjisi 30; ~ yetiştirmek 17; erkek ~ 41
çocukluk 50, 60, 104

D

Dasein 41, 106, 111

davranış biçimi 52

deneyim 33, 39, 61, 62, 76, 88, 89, 92, 112

dil 54, 55, 57, 58, 59, 60, 62, 65, 67, 68, 70, 77, 79, 103, 113; ~in işlevi 56, 59, 61, 67, 68, 69, 78, 92; ~in evi 61

dilsel: ~ aşamalar 63; ~ kodlar 67

Dionysus 63

Diotima 110, 111

dirimsel evre 17

dişi söylem 65

diyalektik 19, 60

doğa 26, 43, 47, 48, 93, 101, 113; ~ya ve gelişimlerine uygun etik davranışlar 47

doğal: ~ aidiyet 15, 26, 29, 35, 50, 58, 85, 95, 101; ~ dünya 35; ~ gelişim 28, 29, 54; ~ hâl 45; ~ içkinlik 12; ~ ihtiyaçlar 17

Doğu 27

doğum 14, 16, 19, 33, 50, 53, 94, 106, 108

doğuş 80

dokunsal [olan] 32, 33, 38, 95

dual 62

dunamis 48

duygulanımlar 61

duygular 50, 66, 70

duygusal [olan] 17, 47, 50, 51, 71, 74, 76

duyu 17, 20, 31, 42, 47, 49, 95, 97, 99, 103, 109

duyumsama 32

duyusal [olan] 17, 24, 27, 32, 33, 34, 37, 38, 42, 44, 71, 74, 76, 77, 81, 86, 88, 96

duyusalılık 37

dünyaya gelmek 20

dürtü(ler) 20, 31, 81

dürtüsel [olan] 61

E

edimsel eylemler 67

eğer ... dolayısıyla... 71

eğitim 17, 23, 29, 69, 70, 71, 73, 74

eidos 29

ereignis 96, 111

eril: ~ özne 64, 65; ~ söylem 65

Eros 15

erotik 31

esrime 12, 13, 15, 41, 52, 86

F

fark 11, 13, 36, 64, 68, 71, 78

farklı kimliklerimiz arasındaki bağ-
laçsız birleşim 95

fetüs 20, 22, 50; ~ün cinsiyeti 22

fiziksel: ~ aidiyet 59, 97; ~ gizil güç-
lerimizi 58

Freud 24, 69, 87, 96

G

genetik potansiyel 46

Gestell 18, 65, 96, 101, 112

Gilles Deleuze 24

göstergeler 65, 66

güç istenci 97

H

hakikat 15, 71, 97, 98, 101
 haz 34
 Hegel 18, 19, 37, 69
 Heidegger 12, 18, 35, 39, 40, 41, 44, 45, 58, 61, 62, 70, 72, 73, 82, 87, 91, 96, 97, 99, 101, 103, 107, 111
 Henri Wallon 52
 henüz olmamışlık 81, 83, 91, 106
 herkes için tek tip bir mutluluğun tasarlanması 82
 hermeneutik döngü 87
 heteros 62, 67
 hiçlik 15, 29, 49, 82
 Hindistan 31
 homeostaza 87
 Humboldt 54
 Husserl 23
 hümanizm 12

İ

içgüdü 81
 iç uzamlar 41
 için ... o halde... 71
 idealizm 109
 iki münzevi arasındaki ilişki 62
 ilahî 59
 imgesi 52
 İncil 56
 irade 17
 İsa 56
 iyilik 85

J

Jacques Lacan 52
 Japon 87
 Jean Paul Sartre, 34, 49
 John Ryan 59

K

Kali 109
 kavrama 103
 kavramak 23, 27, 49, 53
 kaynağımızdan sürgün edilişimiz 56
 Kehre 96
 kendilik 63
 kendi: ~min için anonimliği 38; ~mize çekilmemiz 61; ~mizi üretmemiz 58; ~ne dönüş 30, 53; ~i

doğuran kişinin kahramanlığı 45; ~ üretme 56; ~ olmak 53; ~ni aşma 17
 kimliğimizin cinsiyetleşmesi 98
 kiraz ağacı 78
 kolektif yapı 19
 konuşma 54, 55, 56, 57, 59, 60; ~nın anlamı 55, 64; ~nın işlevi 55
 koto-ba 88
 kök 11, 13, 29, 48, 58, 59, 93
 köken 13, 66, 87, 93
 kökler 11, 12, 15, 23, 26, 46, 50, 51, 54, 58, 63, 106
 kültür 21, 29, 40, 45, 76, 78, 97, 101, 104, 107; ~ nevrozu 21
 kültürel 26, 37, 45, 47, 57, 64, 69, 74, 77, 81, 85, 103, 109; ~ a priori 26

L

Lichtung 105
 Luce Irigaray 12

M

mantığımızın bize öğretmediği 91
 mantıksal 15, 58, 62, 65, 66, 103, 110
 Martin Heidegger 87
 materyalizm 109
 Maurice Merleau-Ponty 24, 32
 Max Planck 79
 mekân 12, 19, 61, 63, 88
 Merleau-Ponty 24, 32, 33, 37, 38, 39, 40
 metafizik 28, 33, 66, 97, 103, 111; ~ geleneğimiz 103
 minik insan 16, 19, 21, 22
 Monica Gagliano 59
 mülhem görüş 97

N

Narkissos 52
 narsisizm 30, 38
 nefes 14, 17, 18, 19, 21, 40, 44, 58, 70, 79, 110; ~imizi yetiştirmek 14, 15, 18
 nesne 112
 Nietzsche 15, 20, 24, 62, 72, 75, 82, 95, 97, 113
 Noel 50

normlar 17, 71
nostalji 11, 50

O

o 100, 109
olduğumuzun ötesi 20
olmadıklarımız 84
olma hâli 12, 13, 63, 66, 77, 87, 89,
99, 100, 101, 102, 105, 106, 107,
108, 111, 112, 113
olmuşluk 12, 63, 66, 89
oluş 19, 20, 28, 29, 48, 82, 109, 111,
112
ontogenez 37
ontolojik [olan] 15, 71, 72; ~ yazgı 15
onto-teolojik 103
o olmayan 91
orada olmayan 91
orası 100
orta çatı 61, 62
oto-erotizm 30
otomasyon 28
otonom 19, 22, 61, 80
otonomluk 17, 22, 27, 45
otorite 46

Ö

ölüm 13, 18, 20, 41; ~ riski 20
öteki 42, 44, 80, 81, 83; ~lerle birlik-
te yaşama 17; ~nin ötekiliği 37, 46;
~nin varlığı 14, 82; ~ özne 65
öz-etkilenim 30, 62
öz farkındalık 18, 19
özüleme 25, 51, 55, 58, 58, 68, 69,
100
özülenemez 12, 64, 90, 91
özgün ilişki 77
özgürlük 45, 73, 83
özne(ler) 23, 42, 57, 59, 61, 64, 65,
73, 76, 79, 107, 110, 111; ~ arası
ilişkilerin olasılığı 57
özellik 24, 27, 34, 38, 57, 61, 65,
67, 70, 113

P

parataksi 95
Parvati 109
Patricia Vieira 59
Paul Tillich 21

Phaedrus 15, 110, 113
phuein 56, 62
phusis 39, 48
Platon 15, 110, 113
Platoncu idealar 103
poiesis 52, 75

R

René Char 96
risk 20, 21, 31
ruh 51, 55, 56, 58, 61, 69, 86, 110,
111

S

saf yaratımlar 16
sağaltım 72
Samartian 56
Searle 67
sembiyoz 62
sen 67
sezgi 23, 24
sezgisel 38
simgeler 52, 56
Sokrates 53, 110
sonluluk 18
soru sormak 91
soybilimsel 46, 64
soy kültürel 46
söylem 54, 57, 63, 65, 66, 75, 89
sözcük(ler) 56, 57, 58, 61, 75, 78, 80,
89, 111, 113
sözdizimsel 62, 64, 65, 67, 79
söz 59, 60, 64, 65, 77, 92, 97, 113;
~ün kaynağı 66, 86, 90, 93, 95; ~
vermek 67

Ş

Şiva 109
şükran 75

T

tabi olma 72
tanımak 77
tanımlamak 78
Tanrı 11, 12, 14, 16, 55, 58, 85, 89,
109, 110
tanrısalılık 12
tek başınlık 45, 53
tekbiçimlilik 33

- teknik-bilimsel 103, 107
 teknokrat 33
 ten 38, 58, 63, 66, 70, 87, 88, 89, 105, 110
 tını 91
 tikellik 19, 47
 tin 18, 58, 61, 79, 86, 111
 tinsel 13, 17, 19, 20, 22, 36, 46, 58, 66, 86, 89, 94, 95, 106, 110, 111; tensel ve ~ aidiyet 66
 toplum 19, 62
 toplumsal hayat 17
 tutum(lar) 13, 15, 18, 20, 25, 45, 61, 101, 103

 U
 us 15, 28, 59; ~un esrimesi 15
 uyum sağlamak 68, 69

 Ü
 üreme 19, 35, 46, 95
 üretmek 58

 V
 varım 59
 varlık 11, 12, 13, 15, 19, 22, 28, 29, 34, 40, 44, 45, 48, 49, 52, 54, 59, 62, 69, 70, 73, 79, 81, 86, 87, 89, 92, 98, 100, 101, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113; ~ının sorumluluğunu özgülenemez bir özden almaya yazgılı insanlar 12
 var olan 18, 36, 73, 75, 76, 104
 var olmak 16, 22, 29, 63, 74, 105, 113
 varoluş 12, 19, 21, 33, 51, 56, 61, 63, 81, 96, 101, 106, 109
 varoluşsal aidiyet 22
 Victor Hugo 96

 W
 Walter Biemel 39
 Winnicott 42

 Y
 Yahudi-Hristiyan 103
 yapı sökümlü 97
 yaşam 16, 17, 18, 20, 27, 34, 35, 38, 43, 47, 52, 57, 64, 70, 76, 79, 83, 95, 98, 100, 102, 107, 113; ~ enerjileri 17
 yaşama iradesi 16, 17
 yaşamak 18, 20, 27, 31, 32, 37, 44, 56, 64, 76, 81, 86
 yaşayanlar 55
 yatay düzlemlili bir yol 27
 yeniden doğuş 93
 yeniden dokunma 30
 yenidoğan 18, 21, 22, 23, 26, 27, 29, 50, 55, 86
 yetişkinler 21, 22, 31, 35, 51, 64, 104
 yetişkinlik 60
 Yunan 24, 37, 69, 98
 Yunanca 62, 67
 yüz 48, 52

 Z
 Zerdüş 22, 113

Doğar, yaşar ve ölürüz. Çoğu zaman yaşama derdinden doğmayı es geçersiz. Oysa doğum, derin bir aşkınlık içerir. Yanlış doğan insan yaşam iradesini geliştirmeden ölür.

Dışarıdan dayatılan kurallar, insanı doğal kimliğinden ve dünyadaki ikametinden uzaklaştırır. İnsan doğadan uzaklaştıkça üretilmiş bir nesneye dönüşür. Oysa plasentanın yerini alan sosyokültürel temellerden ve aileden 'kendimiz' olarak çıkabilmenin yolu, 'nefesimize başvurmak'tır.

Elinizdeki kitapta filozof ve psikanalist Luce Irigaray, dünyayı, kadın ve erkek arasındaki arzu ve sevgi ilişkisinden yeniden inşa etmeyi öneriyor. Bizleri, köklerimize dair bir arayışa davet ediyor. Aldığımız ilk nefesten itibaren yaşamı aktif bir fail olarak sürdürerek kendi doğumumuzu gerçekleştirilmeye çağırıyor.

FOL	DOĞMAK	ISBN 978-625-7307-56-7	
KİTAP NO / 138	BASKI / 1		
/folkitap	/folkitap	/folkitap	

9 786257 307567